

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická

Miroslav Diviš

Půst a postní praxe ve Starém Zákoně s přihlédnutím
k jeho paralele v křesťanství a islámu

Bakalářská práce

2009

Univerzita Pardubice
Fakulta filozofická
Katedra religionistiky a filosofie
Akademický rok: 2008/2009

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(PROJEKTU, UMĚLECKÉHO DÍLA, UMĚLECKÉHO VÝKONU)

Jméno a příjmení: Miroslav Diviš
Studijní program: B6101 Filozofie
Studijní obor: Religionistika
Oblast / téma: Judaismus
Název tématu: Půst a postní praxe ve Starém Zákoně s přihlédnutím k jeho paralele v křesťanství a islámu
Angl. název práce: Fast and Its Practice in the Old Testament and its parallel in Christianity and in Islam tradition

Z á s a d y p r o v y p r a c o v á n í:

V této práci se od studenta očekává, že bude pracovat s originálním hebrejským textem spolu s českým překladem. V úvodu práce by se měl student zaměřit obecně na „půst“ jako fenomén, který prochází různými náboženskými tradicemi. Těžištěm práce by však měla být ta část, která se týká vymezení pojmů „půst“ spolu s jazykovou analýzou hebrejských termínů a s ukázkami textů, kde se téma půstu objevuje. Tato analýza potom studentovi pomůže lépe uchopit toto téma v rámci biblické tradice. V závěru bude přínosné, když student poukáže na odlišnosti v chápání půstu např. v rámci abrahámovských náboženství.

Rozsah grafických prací:

Rozsah pracovní zprávy:

Forma zpracování bakalářské práce: **tištěná/elektronická**

Seznam odborné literatury:

Pramenná literatura:

- Biblia Hebraica, Stuttgart, UPCE
- Český ekumenický překlad, Praha, UPCE
- Bible Works, 4.0. CD Edition

Sekundární literatura (včetně dostupnosti):

- The International Critical Commentary to the Holy Scriptures, London, ETF UK

(Též je možné použít i jinou edici komentářů k Bibli)

- Theological dictionary of the Old Testament, Cambridge, ETF UK
- Theological dictionary of Rabbinic Judaism, New York, ETF UK

Vedoucí bakalářské práce:

Mgr. Štěpán Lisý

Katedra religionistiky a filosofie

Datum zadání bakalářské práce:

30. dubna 2008

Termín odevzdání bakalářské práce:

31. března 2009

prof. PhDr. Petr Vorel, CSc.

děkan

L.S.

doc. ThDr. Ivan Štampach

vedoucí katedry

V Pardubicích dne 30. listopadu 2008

Souhrn

Tato práce se soustředí na základní motivy půstu, se kterými je možné setkat se v textech Tanachu a zčásti též v navazující rané rabínské literatuře. Tyto motivy jsou nahlíženy skrze biblické texty. Výchozím zdrojem, použitým v této práci, je originální hebrejský text Tanachu spolu s Českým ekumenickým překladem.

Úvod práce je věnován definici půstu jakožto náboženského fenoménu, který prochází různými náboženskými tradicemi. Těžiště práce spočívá ve vymezení půstu skrze jazykovou analýzu hebrejských termínů a analýzu textů, kde se téma půstu objevuje. Právě tato analýza by měla přispět ke správnému uchopení daného tématu v rámci biblické tradice. V závěru práce je dále poukázáno na odlišnosti v chápání půstu například v rámci abrahámovské tradice.

Klíčová slova:

Křesťanství

Judaismus

Islám

Tanach

Půst

Odříkání

Kát se

Jídlo

Abstract

The proposed work is aimed on principal motives of fast and fasting as contained in Tanach and consequential Early rabbinic literature. This theme is explored in biblical texts. As key source materials was used original Hebrew script as well as its Czech translation, so called Czech ecumenical translation.

The opening is dedicated to defining fast and fasting as a religious phenomenon, crosscutting various religious traditions. The main part of this work concentrates on explaining fast and fasting with the help of a Hebrew terms analysis and an interpretation of text excerpts in which fast and fasting is to be found. This language analysis shall significantly contribute to a correct understanding of the examined topic within the framework of a biblical tradition. The work concludes with a reference to divergent forms of fasting practice as it appears for example in Abraham tradition.

Key words

Christianity

Judaism

Islam

Tanach

Lent

Shrove

Fast

Fasting

Aceticism

Self-abandonment

Self-denial

Deny oneself

Repent

Be penitent

Expiate

Do penance

Penance

Repent of

PODĚKOVÁNÍ

rád bych poděkoval všem, kteří mi v průběhu vypracování bakalářské práce věnovali svůj čas a poskytli cenné informace.

Jmenovitě bych pak chtěl poděkovat konzultantovi bakalářské práce Mgr. Štěpánu Lisému za připomínky a odborné vedení, které mi pomohlo dovést bakalářskou práci k její konečné podobě.

O B S A H :

ÚVOD.....	2
Vymezení tématu.....	2
Metody zpracování.....	4
Citační norma a transkripce.....	4
1. STARÝ ZÁKON, TANACH, PENTATEUCH - VYMEZENÍ ZDROJE.....	6
2. OBECNĚ O PŮSTU; VYMEZENÍ PŮSTU JAKO NÁBOŽENSKÉHO FENOMÉNU V TANACHU; PŮST V PRŮŘEZU ABRAHÁMOVSKÝCH NÁBOŽENSTVÍCH – PROJEVY SOUVISEJÍCÍ S POSTEM.....	7
3. METODA.....	26
3.1 Etymologický a exegetický rozbor pojmů Tanachu.....	26
4. POSTNÍ DNY, SLAVNOSTI A SVÁTKY.....	38
4.1 Čtyři postní dny proroka Zacharjáše - Půst držený v souvislosti s připomenutím určitých pohrom.....	39
4.1.1 Desátý den pátého měsíce (av) byl vypálen Chrám Nabúkadnesarem.....	42
4.1.2 Druhý den sedmého měsíce (tišri) byl zavražděn Gedaliáš.....	46
4.2 Roš hašana a Jom kipur.....	46
4.2.1 Jom kipur katan - malý den smíření.....	54
4.3 Ta'anit Ester, Megillat Ester.....	55
4.4 Měsíc elul.....	58
4.5 Půst po svátcích Pesach a Sukot.....	60
4.6 Třítýdenní smutek v období mezi 17. tamuz a 9. av.....	61
4.7 Půst prvorozených.....	62
4.8 Půst ženicha a nevěsty.....	63
5. MEGILAT TA'ANIT.....	64
8. ZÁVĚR.....	68
9. SEZNAM ZKRATEK POUŽITÉ LITERATURY.....	75
10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	77
10.1 Literatura primární.....	77
10.2 Literatura sekundární.....	77

ÚVOD:

Název této práce je „Půst a postní praxe ve Starém zákoně s přihlédnutím k jeho paralele v křesťanství a v islámu“. Převážná část mé práce se věnuje židovské tradici.

První kapitolu věnuji uvedení Starého zákona, coby hlavního zdroje hebrejských textů, ze kterých vychází kapitola třetí. V ní se zaměřuji na analýzu těchto textů s pomocí Českého ekumenického překladu. Ve druhé kapitole vymezuji půst jako náboženský fenomén v rámci judaismu a abrahámovských tradic.

Nepředpokládám přílišnou proměnu hebrejských výrazů vyjadřujících půst v rámci Starého zákona. K tomu doporučuji, v závěru práce, učinit srovnání s Talmudickým obdobím a lépe se současnou praxí praktikujících židů či laiků.

Cílem této práce je postihnoutí gramatických jevů vyjadřujících půst a projevů s půstem souvisejících.

V textu často uvádím originální znění pro případné zájemce o přezkoumání kontextů, ve kterých se výraz vyskytuje v primární náboženské literatuře. U významných postních dnů, jakými jsou Tiša beav, Roš hašana nebo Jom kipur je zohledněna rovněž i liturgická praxe, která tyto svátky definuje po stránce obsahové.

Vymezení tématu

Primární náboženská literatura se stává mým vědeckým polem zkoumání. Věnuji se studiu starověkých textů Starého zákona v kontextu a na pozadí společnosti, ve které vznikly. Tam, kde to pokládám za vhodné, doplňuji práci o hledisko starozákonní etiky. Domnívám se, že s půstem souvisí.

Pojetím půstu jako náboženského jevu, jehož reflexe byla zachycena v Tanachu, se úzce zabývám ve třetí kapitole. Texty Koránu či Nového zákona, v jejich konečné redakční podobě, zkoumám povrchněji a pouze v jejich českých překladech. Předpokládám, že postní praxe bude doprovázená prostými lidskými emocemi. Zejména trýzeň i radosti obyčejného lidství k nám promlouvají ze Starého zákona, a proto nám starozákonní texty stále mají co říci.

Mohlo by se zdát, že postní praxe v judaismu je nedílnou součástí asketismu. Asketickým úsilím se budu rovněž zabývat, ale pouze okrajově, protože explicitně nespadá do zkoumaného období, na které se chci v této práci zejména zaměřit. Rabíni asketismus podrobili kritice, což je zachyceno v textech Talmudického období.

Konání zla a páchání hříchů vůči Bohu stvořiteli jsou příčiny, které vedou k očištné postní praxi doprovázené nářkem, modlitbami a pokáním. Cílem je náprava a návrat na cestu Hospodina.

Otázky, které mě vedly k vypracování této práce mají tuto povahu: 1. Je půst nutným dynamickým přechodem od páchání zla a hříchů ke konání dobra? 2. Souvisí pokora a soužení duše v postu s návratem k Hospodinu? 3. Jak byl vyjádřen půst ve Starém zákoně a k čemu přesně sloužil? 4. Jak Hebrejci vypovídali o půstu? 5. Byl půst vykonáván dobrovolně z vlastní vůle člověka, nebo byl k němu člověk nucen vnějšími okolnostmi či Bohem? 6. Souvisí půst s morálkou a duchovní čistotou? 7. Je půst rituálním prostředkem k očištění umožňující dosažení cíle, anebo je cílem, aby se Hospodin smiloval a blahodárně zapůsobil v nepříznivé situaci?

Pracovní hypotéza: Půst ve Starém zákoně je určitý uprázdněný prostor vzniklý odmítnutím toho, co není zakázáno, například přijímání potravy, soulož, ošacení, vnější čistoty, za účelem pokoření těla i duše z vlastní nebo vnější vůle (například vůle Hospodina), tak aby člověk byl schopen přijímat nehmotné, duchovní podněty a to z důvodu vlastního pokání, tedy výčtu a uznání vlastních hříchů nebo z důvodu přiblížení se k Bohu. Z toho vyvozují o půstu následující: ve smyslu Starého zákona půst není cílem, nýbrž předstupněm, který umožňuje očistit duši (nitro člověka) pro vykonání samotného náboženského aktu víry. Půstu můžeme rozumět také jako opravdové lítosti, pokání nad vlastním proviněním, jako prostředku k zabránění nebo úplnému odvrácení pohromy vyvoláním Božího soucitu. V případě národních pohrom, jako například půst držený 9. avu (viz kapitola Postní dny), je postní praxe spojena s truchlením.

K ověření hypotézy a stanovení obecně platné definice půstu zamýšlím dojít provedením základní heuristiky Starého zákona. Ta mi pomohla izolovat několik hebrejských slovesných kořenů (כָּנַע; שָׁבַב; סָלַח; עָנָה; צָוַם), kterými se podrobně zabývám ve třetí kapitole.

K jazykové analýze jsem použil Konkordanci ke Starému zákonu¹, s jejíž pomocí jsem rekognoskoval hebrejské trojkonzonantní slovesné jazykové kmeny reflektující postní aktivitu v různých vrstvách náboženských skriptů. K vymezení půstu ve Starém

¹ Lisowsky, Gerhard. *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*. III. Vydání. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993.

zákoně jsem použil poznatky mnoha učenců z oboru textové kritiky a starozákonní bibliistiky, kteří s archaickými texty pracovali.

Ve čtvrté kapitole věnované postním dnům se věnuji několika významným postním dnům, okolnostem jejich ustanovení a obecně jejich významu v židovském životě.

V závěrečné páté kapitole jsem krátce shrnul spis z postbiblického období, kterým je postní svitek Megilat Ta'anit a který vyjmenovává významné dny v židovském liturgickém kalendáři, ve kterých je půst zcela zakázán.

Metoda zpracování

Zaměřil jsem se na předexilní a exilní období a dále na dobu do zboření druhého Chrámu Římany. Přestože jsem pro potřeby řešení zadaného úkolu nebral v potaz Talmudické období, doplňuji práci o poznatky z Babylónského Talmudu, případně Jeruzalémského tam, kde to považuji za vhodné kvůli možnosti porovnání.

Z hlediska uchopení textu v rámci religionistického diskurzu je vhodná textová kritika. Z ní vyplývá hermeneutický přístup, který umožňuje zkoumat půst fenomenologicky.

Citační norma a transkripce

Bibliografické údaje odborné literatury a jednotlivé citace pramenných textů zapisuji podle obecné normy ČSN ISO 690 a ČSN ISO 690-226. V případě transkripce jmen osobností, citování jednotlivých míst tanachických textů v českém překladu, spolu s jejich označením a řazením, užívám znění Českého ekumenického překladu Bible² (ČEP). V případě českého překladu Koránu, včetně označení súr Koránu a prepisů jmen osobností vyskytujících, vycházím z překladu, který připravil Ivan Hrbek³. Při transkripci hebrejských výrazů se držím systému popsaneho Bedřichem Noskem v díle *Pirkej avot* (Výroky otců)⁴ a Petra Slámy⁵.

Tanachický výraz אלהים překládám jako Bůh a hebrejský výraz יהוה překládám jako „Hospodin“ v souladu s kralickým překladem Bible. V případě užití arabských

² Bible: *Písmo svaté Starého a Nového Zákona (včetně deuterokanonických knih) – Český ekumenický překlad*. Vedoucí překladatelských komisí: Miloš Bič, Josef B. Souček. Praha : Česká biblická společnost, 2001.

³ Korán: Přeložil Ivan Hrbek. vydání 4. Praha : Academia, 2000.

⁴ Nosek, Bedřich. *Pirkej avot*. 1. vydání. Praha : Sefer, 1994. 184 s. s. 55. ISBN 80-900895-7-7.

⁵ Stemberger, Günter. *Talmud a Midraš : Úvod do rabínské literatury*.

termínů a jejich přepisu užívám vzoru Luboše Kropáčka z knihy *Duchovní cesty Islámu*⁶. Pro transliterované termíny neužívám kurzivní formu.

Pravopis teologických pojmů (Bible, Chrám, Talmud, Tóra aj.) respektuje úzus užívaný ve vědeckých publikacích v rámci oboru judaistika. Hebrejské výrazy jsou uvedeny v české přepisu. V transliteraci hebrejských výrazů jsem se přiklonil k mluvené podobě daných výrazů, a tedy tzv. hlasné šva, jež v hovorové řeči vyslovováno není, jsem vyznačil takzvaným horním indexem v případech nejedná-li se o výraz do českého jazyka přejatý.

⁶ Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty Islámu*. Praha : Vyšehrad, 1993.

1. STARÝ ZÁKON, TANACH, PENTATEUCH - VYMEZENÍ ZDROJE

Pojem Starý zákon známe z křesťanských překladů. Obvyklý společný název z hebrejského תנ"ך (tanajich) vystihuje dobře pojem Starý zákon. Termín je složen z počátečních písmen slov Tóra (Pentateuch), Nevi'im a Chtuvim (česky – pět knih Mojžíšových, Proroci [Prorocké knihy] a Spisy). Toto třinásobné rozdělení Tanachu⁷ lze nalézt v Talmudu⁸. Termín Tóra je odvozen od hebrejského slovesného kořene ירה⁹, jehož tvar v kmenu hif'il například להורת¹⁰ znamená vyučovat¹⁰ nebo dát pokyny. Obsah slova vyjadřuje učení, nauku nebo příkazy¹¹ běžně přijaté jako zákon, dávající nesprávné konotace. Slovo je užíváno v různém rozsahu, ale zásadní podstata slova učení nebo nauka je všeobecně přijatá¹². „Toto je zákon, který předložil Mojžíš Izraelcům¹³. „[...] zákonu, který nám přikázal Mojžíš jako odkaz Jákobovu shromáždění¹⁴ a dalším odkazům v Bibli¹⁵. „Tóra představuje nejzákladnější a nejsvatější text judaismu a dělí se na pět samostatných knih (Mojžíšových). Každá kniha se ještě dále člení do jednotlivých oddílů (sider nebo též paraša)¹⁶“.

To částečně ukazuje k Pentateuchu jako zřetelně odlišnému od zbytku Bible. „V pozdější literatuře byla celá Bible nazývaná Tanach a tento termín také dnes volně označuje Bibli jako celek¹⁷. Takzvaný Mojžíšův zákon¹⁸ byl rozdělen do pěti knih, proto hebrejský výraz חומש (chumaš) nebo חמשי התורה (chamišá chumšej hatorá) a latinský Pentateuch byl odvozen z řeckého πεντάτευχος (pentateuchos). Zdá se, že se tak stalo dlouho před zbořením druhého Chrámu¹⁹“.

⁷ Srovnej například Šabat 88a; Sanhedrin 101a; Kidušim 49a; Moed katan 21a.

⁸ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Tanakh“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁹ Pípal, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 1997. s. 68.

¹⁰ Srovnej například Lv 10:11.

¹¹ Srovnej například Lv 6:7; 7:1; Nu 6:21 nebo shrnutí všech samostatných *torot* například Lv 7:37-38;14:54-56.

¹² Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Torah“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

¹³ Dt 4:44. Například srovnej s orig. hebrejským textem: הַתּוֹרָה אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנָי בְּנִי יִשְׂרָאֵל: תּוֹרָה

¹⁴ Dt 33:4. Například srovnej s orig. hebrejským textem: תּוֹרָה צִוָּה־לָנוּ מֹשֶׁה מִוֶּרְשֵׁה קְהֵלֶת יִעֲקֹב:

¹⁵ Srovnej například Joz 1:7; Ez 3:2; 7:6; 8:1-8; Mal 3:22.

¹⁶ Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 74.

¹⁷ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Torah“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

¹⁸ Například srovnej 1 Kr 2:3; 2 Kr 14:6; Ez 3:2; 7:6.

¹⁹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Torah“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

2. OBECNĚ O PŮSTU; VYMEZENÍ FENOMÉNU PŮST V TANACHU; PŮST V PRŮŘEZU ABRAHÁMOVSKÝCH NÁBOŽENSTVÍCH – PROJEVY SOUVISEJÍCÍ S POSTEM.

Půst je znám ve všech Abrahámovských tradičních náboženstvích, tedy také v těch, která měla posly nebo proroky. V této kapitole vymezují půst v židovské tradici a okrajově uvádím příklady půstu v křesťanství a islámu. Obecně poukáží na to, že půst se stal univerzálním fenoménem, který je zastoupen jak v západních, tak ve východních náboženstvích. Pokud bychom srovnávali slovníková a encyklopedická hesla a definice postu, zjistili bychom, že se půst v nich obsažený od sebe příliš neliší. Všeobecně platnou definici bychom mohli částečně generalizovat na „částečné nebo úplné zdržení se jídla (a pití)²⁰. V abrahámovských tradicích se podoba postu odlišuje například různou délkou půstu či postního období, časem, výjimkami a specifikací potravy a nápojů na které se abstinování vztahuje. Případně jsou stanovená omezení nebo nařízení zdržení se jiných aktivit. Někdy je rozhodnutí ponecháno na těch, kterých se týká, jindy je půst nařízen individuálně nebo veřejně.

Jak lze odvodit ze srovnání textů Ottova slovníku z počátku 20. století²¹ s dnešní literaturou, došlo ke změně jazykového úzu užitých termínů. Ottův slovník půst definuje jako jev náboženský, zatímco soudobý pojem dieta je již bez náboženských konotací. V této práci budu půst vymezovat a zacházet s ním jako s náboženským fenoménem, jenž je praktikován z náboženských důvodů.

Zejména se zaměřím na motivy vedoucí k půstu v judaismu. Není jednoznačně patrné, zda půst sloužil jako prostředek k pokání nebo doprovázel úpěnlivé prosby v určitých tradicích. Příkladem může být příslovečné nahnutí si ucha Hospodina, aby se obrátil ve slitování k židům²² a vyhověl jim přízní. Takovéto obrácení můžeme demonstrovat na příběhu krále Achaba, který držel půst kvůli odvrácení blížící se katastrofy předpovězené Eliášem²³. „Kající pokání a prosby se zdají být podvojnými

²⁰ Srovnej například Eliade, M. *The encyclopedia of religion*. New York : Macmillian publishing company, 1987. Vol. 5, s. 286.

²¹ Definice půstu: „Půst jest zdržení se na čas od pokrmů. Příčinou může býti nemoc, zármutek, trestání; pohnutkou bývá ohled zdravotní, askése nebo příkaz náboženský“. Pro další informace: J. OTTO (Ed.), *Ottův slovník naučný : Ilustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*, Praha: J. Otto, 1903, 20. díl, str. 1011.

²² Pojem žid, případně židovka míním příslušníka náboženské skupiny v obecném interpretačním rámci, nikoliv jako příslušníka národa nebo etnické skupiny. Nadále se budu řídit v tomto smyslu pravidly českého pravopisu a obecným územ užívaným vědeckou obcí.

²³ 1Kr 21:27-29. Dále srovnej: Nm 1:4; 2 Kr 20:3; Jr 36:9; Da 9:4-5 a 17:18.

stimulačními silami půstu v Judaismu; půst se tedy etabloval jako dvojí: 1. smířlivý a 2. pokorný²⁴.

Co se týká doby, po kterou byly půsty dodržovány, některé měly délku denních hodin, zatímco ty významnější půsty trvaly plných dvacet čtyři hodin. Jiné byly praktikovány v sérii třech nebo občas i sedmi dní a příležitostně se periodicky opakovaly²⁵. Ve výjimečných případech se praktikovaly půsty i na Šabat a o svátečních slavnostech, ale obvykle byl v těchto obdobích půst zakázán; některé z autorit také zakazovaly postit se v předvečer svátku Šabat a Roš chodeš, hebrejsky *רֹשׁ הַחֹדֶשׁ*²⁶. Tomu tak je zřejmě proto, že oslavy prvního dne měsíce (Roš chodeš), jsou Tórou kladeny na stejnou úroveň jako dodržování svátků, či slavností²⁷. A je psáno: „V tento den má propuknout veselí a radost doprovázené trubením a zápalnými oběťmi“²⁸. Rovněž je zmiňováno v tento den slavnostní jídlo²⁹, zdržení se všeho obchodování³⁰ a navštěvování proroka³¹. Oproti tomu kabbalisté dodržují předcházející den jako postní den a činí pokání. Tento den je nazýván Malý den smíření (Jom kipur katan) a má menší důležitost než nejvýznamnější svátek liturgického židovského kalendáře Jom kipur³².

Během běžných postních dnů je zakázáno pouze jídlo a pití. U významných postních dnů, kterými jsou například Roš hašana, Jom kipur nebo Tiša beav, je přídatkem zapovězeno mytí pro potěchu, mazání se oleji, nošení bot z pravé kůže a intimní soužití s partnerem. V takových dnech lidé nevykonávali žádnou práci³³, neobchodovalo se³⁴. Pro některé bylo také zvykem spát na zemi³⁵.

Existuje podobnost v případě vážných postů, mezi zvykem dodržování půstu a těmi kteří truchlí. Půst byl často v některých kulturách propojen s ritem truchlení. Tato

²⁴ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „Fasting“. Encyklopedia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2997.

²⁵ Ta'an. 1:5-6; Dále srovnej například knihu Júdit 4:13.

²⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveveno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

²⁷ Dt 16:14. Radost je svátkům velmi blízká, i když není v Bibli přímo explicitně vyjádřena; rabíni jí však vyvozují z toho, že je kladen Novměsíc na roveň slavnostem.

²⁸ Nu 10:10. „Na trubky budete troubit v den své radosti, o slavnostech, při novoluní, při svých zápalných obětech“. Oběti přinášené v tento radostný den jsou v Tóře rozepsané dále, Nu 28:11-15.

²⁹ 1 S 20:24.

³⁰ Am 8:5.

³¹ 2 Kr 4:23.

³² Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Rosh Hodesh“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveveno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³³ TJ, Ta'an. 1:6, 64c.

³⁴ Ta'an. 1:5-6.

³⁵ 2 S 12:16.

skutečnost vedla učence k myšlence, že v raných dobách bylo pravděpodobně zvykem, aby přátelé a příbuzní zanechávali u pozůstalého jídlo a pití, které by normálně zemřelý za života konzumoval. Ritualizovaný půst starověkých Egyptanů a Babylónanů měl formu pokání a byl doprovázen dalšími výrazy lítosti kvůli špatným skutkům. U židů je pak půst vnějším vyjádřením vnitřní lítosti, což je standardním způsobem projevení úcty a pokory určitému božskému bytí³⁶. Jinými slovy, postní praxe vyjadřuje oddanost a službu jedinému Bohu.

V židovské tradici byl původně předepsaný pouze jeden postní den, Jom kipur a ten byl i kodifikován. Při různých příležitostech byl vyhlášen veřejný půst³⁷ za chyby a hříchy lidí. Tyto půsty byly vyhlášeny v období existence druhého Chrámu a v období po jeho rozboření byly půsty doprovázeny čtením Tóry³⁸. „V období prvního Chrámu byl půst doprovázený modlitbou a byly přinášeny oběti spolu s vyznáváním hříchů^{39,40}. Další čtyři postní dny byly přidány až v období babylónského vyhnanství⁴¹ kvůli připomenutí dnů plných hrůzy, které se udály židovskému lidu.

Vnější podoba chrámového rituálu byla ve své podstatě odlišná. Chyběly v ní jakékoliv modloslužebné praktiky, ty byly pokládány za ohavnost v očích Hospodinových. Chyběla magická zařikávání a démonologie⁴². Nápadná je i absence obřadů plodnosti v rituálech jeruzalémského Chrámu⁴³. Základem bohoslužby v jeruzalémském Chrámu byl nekompromisní etický monoteismus. Bůh neměl prostředníky. Proroci, kněží a dokonce i nebeské bytosti byli pouze činitelé. Schrána úmluvy měla obsahovat desky smlouvy s vepsaným Desaterem. „Důkazem toho, že chrámový kult byl prostoupen etickými hledisky, je biblický požadavek nápravy před obětováním oběti za hřích. A v případě, že přestupek byl spáchán neúmyslně a nikdo jím netrpěl, mělo oběti předcházet pokání^{44,45}. Jak vyplývá z předchozího citovaného textu, chrámová oběť souvisela s očištěním, stejně tak to i vyžadovala starozákonní

³⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁷ 1 S 14:24; 1Kr 21:9; Jr 36:9.

³⁸ Neh 9.3.

³⁹ Například srovnej Sd 20:26; 1 S 7:6; Ez 10:1.

⁴⁰ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴¹ Například srovnej Za 8:19ff.

⁴² Ty byly nekompromisně odsouzeny biblickými texty. Například srovnej Dt 18:9-13.

⁴³ Sexuální orgie byly rovněž považovány za ohavnost. Například srovnej Dt 23:18-19.

⁴⁴ Lv 5:20-26.

⁴⁵ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. s. 50.

etika. Pokání mělo stejný výsledek jako půst, ve smyslu očištění fyzického těla i duše, před vykonáním chrámové či individuální oběti. Stejně tak i účinnost oběti závisela na etických a náboženských činech, nejen na vnějším obřadu. Pokud bychom měli hodnotit abstinování od jídla a pití z hlediska jakési prevence napravující morálku člověka, obtěžkanou skutky nelibými Bohu, byla by postní praxe smysluplná v případě, když není vynucená již nastalou situací⁴⁶.

Hebrejské texty staví půst do kontextu být bdělý pro službu Hospodina a všeobecně je považován za nutnost k prorokování⁴⁷. Dodržování půstu je též chápáno jako prostředek, jak zaměřit lidského ducha na něco mnohem většího. Židovský filosof Philo z Alexandrie popsal (20 let před. o. l. až 50 o. l.), ve svém spisu „O kontemplativním životě“ (De vita contemplativa), skupinu „Therapeutae“ (lat. m. pl. léčitelé). Tito takzvaní léčitelé byli židovskou inteligencí, modlící se a zabývající se léčením. Žili kontemplativním způsobem v komunitě a dodržovali půst jako prostředek k očištění mysli (duše) proto, aby ji mohli obrátit k duchovním aktivitám, kterými byly například čtení a studium. Podobně esení⁴⁸ v jejich morálním kodexu předepisovali půst jako jeden ze způsobů očištění přípravy pro blížící se Poslední den⁴⁹.

Jestliže hovoříme o půstu jakožto o zdržení se přijímání potravy, je třeba se také zastavit u stravovacích návyků těch, kdo se postili. Nejpůvodnější strava byla rostlinného původu bez jakékoli přípravy⁵⁰. Nejzákladnější potravinou hebrejců byla voda a chléb⁵¹ a to je mnohdy vše, čeho člověk potřebuje k životu⁵². „Žádné maso, přísný životní půst a jídla jen tolik, kolik je ho třeba, k přežití spotřeboval například i sv. Hilarion“⁵³. Ten však nepatří mezi hebrejce a z následujícího sdělení vyplývá, že kontext je již spíše křesťanský. Svatý Hilarion se pokouší získat kontrolu nad hmotou nikoli nad duší. Jeho půst již není vnitřním projevem v hebrejském slova smyslu ina

⁴⁶ ALLMAN, Jean-Jaques von. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1987. s. 223. sr.: „Půst by mohl být lehce považován za prostředek k vykonávání nátlaku na Boha, jakýsi druh patolízalského, servilního žebrání“.

⁴⁷ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „Fasting“. Encyklopédia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2995.

⁴⁸ O nich existují zmínky datované cca 135 před. o. l. až do 70. let o. l. Byly skupinou zbožných židů následující svého spravedlivého učitele do pustin Qumránu. Pro další informace doporučuji: *Encyklopaedia Judaica* : „Essenes“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveveno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁹ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „Fasting“. Encyklopédia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2996.

⁵⁰ Gn 1:29.

⁵¹ Z hebrejského voda = מַיִם a chléb = לֶחֶם

⁵² Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.20.

⁵³ Jeroným, Šubrt, Jiří. *Legendy o poustevnících : vitae eremitarum*. Praha : Oikumené, 2002. s. 91.

nefeš, o kterém budu hovořit ve třetí kapitole. „Tělo bylo svatému Hilarionovi synonymen pokušení. Nazývá ho pohrdlivě oslem, je mu předmětem sebetřýzně a snaží se ho pomocí hladovění a tělesné námahy trvale ponižovat“ [...] „z jeho strohého jídelníčku je také zřejmé, že byl striktním veganem“⁵⁴. Tomáš Bubík uvádí, že oddávání se tvrdým postům bylo charakteristické pro středověký model svatosti⁵⁵. Extrémní dodržování půstu bylo v církevních dějinách „součástí sebetrestajících nebo asketických praktik mnoha zbožných křesťanů“⁵⁶. Středověké teologii nebylo příliš blízké biblické rozumění člověku jako jednotě duchovního a tělesného. Z důvodu chápání těla jako toho, co souvisí s prvotním hříchem, je odsouzeno k nelítostnému zacházení⁵⁷. Křesťanský středověk kladl důraz na duši.

Oproti tomu je současnost zaměřena na vnější věci⁵⁸. Podle mého názoru by půst dnešní ekonomicky nestabilní globálně-pluralitní západní společnosti jen prospěl. Konzumace nadměrného množství potravin zatěžuje organismus, prodlužuje se doba trávení, čímž je nemožné produktivně myslet a vytvářet jakékoliv hodnoty. A stále zůstává otázka: „Jak uspokojit dnešního materiálního člověka, který má všeho nadbytek?“ Půst a skromnost ve stravování bystří smysly i duchovní vnímání⁵⁹. „Každá kultura se přirozeně brání tomu, aby jí duše takzvaně spadla do břicha, a k tomu slouží právě různé postní praktiky. Ani náboženství není lhostejné k tomu, jakým způsobem jeho stoupenci jedí, jakého jídla se zdržují, jak s jídlem zacházejí při jeho přípravě, konzumaci i po ní“⁶⁰. V případě katolické církve „v jistých obdobích křesťanských dějin bylo napočítáno, že skoro celá třetina dní v roce byla zatížena malým nebo velkým půstem, který měla dodržovat celá církev“. To mohlo sloužit k podpoře křesťanského pacifismu nebo k omezení porážky zvířat v době jejich přirozené reprodukce, se kterou se postní období překrývá“⁶¹.

Z knihy (O dobrých skutcích) Martina Luthera vyplývá, že půst má význam v případě, že napomáhá k tělesnému sebeovládání. Kritizuje poškozování těla a současně i lidské psychiky, k čemuž dochází při tvrdém dodržování půstu. Rozhodnutí o

⁵⁴ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.21.

⁵⁵ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.104.

⁵⁶ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.102.

⁵⁷ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.102.

⁵⁸ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.105.

⁵⁹ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.20.

⁶⁰ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.20.

⁶¹ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.23.

době půstu a druhu potravin, které si bude odřikat, ponechává na každém člověku. Skladba stravy by tedy neměla, podle Martina Luthera, podléhat církevní disciplíně. Nespatřoval souvislost mezi způsobem stravování a duchovním či mravním životem křesťana⁶².

Zničení druhého Chrámu a závažné náboženské problémy, které vyvstaly spolu se zastavením přinášení každodenních obětí, daly vzniknout asketickému hnutí a také propůjčily půstům novou důležitost. Učenci a vůdci těchto generací nevynaložili žádné úsilí k tomu, aby zbavili toto hnutí jeho radikální povahy. Židovská doktrína *kiduš ha-Šem* se právě toho času více vyhranila a byly daleko více zkoumány problémy teodicey. Asketické jednání a přijímání bolesti a utrpení byly častými důkazy víry mnoha učenců v Erec Jisra'el a Babylónii. Dva typické fenomény asketismu v judaismu chyběly. Prvním bylo sebepopírání odporující lidské přirozenosti (sexuální deprivace) a druhým bylo zřízení uzavřené společnosti asketů. Chápání půstu bylo blízce podobné pojetí úplné abstinence a odřikání, jehož účelem je navození extáze a apokalyptických vizí. S touto formou askeze se nesetkáváme jen v apokalyptické literatuře z období druhého Chrámu, ale rovněž mezi určitými kruhy Talmudických rabínů, zvláště pak v období po zboření Chrámu. Toto pojetí vedlo k přehnané propagaci půstu, která zpětně vyvolala ostrou protireakci v obecné rabínské literatuře. Rabíni odsuzovali asketické ženy, zvláště pak vdovy⁶³ a postící se panny⁶⁴. „Rabín Yosef dokonce celou záležitost mnohem dále a prohlásil: „Jedinec nemá žádné právo soužití se sama půstem, aby snad se stal břemenem obce, která by pak byla nucena ho obstarávat sama“⁶⁵. Podobný názor zastával i Samuel⁶⁶, podle něhož: „Kdokoliv nejí, je nazván hříšником“⁶⁷.

Obecně můžeme konstatovat, že asketismus nebyl v židovství nikdy významný. Mohli bychom ho vymezit jako přísné zdržení se jakékoliv formy požitkářství, které by bylo založeno na víře, že zřikání se tělesných chťičů a sebepokořování může člověku přinést vyšší duchovní stav. V judaismu totiž vždy chybělo přesvědčení o tom, že svoboda lidské duše může být získána pouze prostřednictvím podmanění si těla a dále

⁶² Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s.24.

⁶³ TJ, Sot. 3:4, 19a.

⁶⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁶⁵ Tosef. Ta'an. 2:12.

⁶⁶ Ta'an. 11a.

⁶⁷ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

neexistoval názor, který převládal v těch náboženstvích, která byla založena na antropologickém dualismu. Mircea Eliade popisuje v encyklopedii náboženství⁶⁸ askezi jako: „Systematické cvičení prováděné pomocí specifické metody za účelem dosažení pokroku“. Dodává, že etický, filozofický a náboženský rozměr získala askeze až později. V náboženském slova smyslu definuje asketickou praxi jako dobrovolné zřeknutí se profánního smyslového potěšení s cílem navodit vyšší duchovní stav nebo splynutí s posvátným. Výjimku tvoří nazarejci a rechabité, kteří utvořili zvláštní skupiny a pokořování praktikovali podle knihy Ezekiel⁶⁹, která zřejmě způsobovala vidění⁷⁰. Esséni⁷¹ a další židovské sekty praktikovali prostotu jako podmínku pro život ve spravedlnosti a čistotě. Neschvalovali asketismus, nepovažovali ho za správný.

Typickým znakem asketismu, takového jaký ho nalézáme mezi rabíny, není bolest, zármutek, sklíčenost a strádání, jejichž cílem by byl samotný lidský jedinec, ale je právě tím konečným, kterým člověk zamýšlí dosáhnout svého cíle. Rabíni dokonce zašli mnohem dále. Považují asketismus a strádání za hřích proti vůli Boha, protože lidé by se měli radovat z daru života. Hillel⁷² považal péči a očistu těla za zbožnou povinnost⁷³. Nicméně v období druhého Chrámu bylo mezi židy mnoho asketů⁷⁴. Y.F. Bär⁷⁵ trvá na tvrzení, že právě během tohoto období judaismus vtiskl konkrétní podobu asketismu a navíc, nauka prvních *tannaim*⁷⁶, z aram. תַּנַּיִם, se přikláněla k asketismu. Toto učení, které později *halacha* zamítla, v ní a v agadě zanechalo trvalé stopy ve všech oblastech

⁶⁸ Eliade, M. *The encyclopedia of religion*. New York : Macmillian publishing company. 1987. Vol. 5, s. 441-445.

⁶⁹ Ez 4:4-15.

⁷⁰ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Perushim“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁷¹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Essenes“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „Náboženská židovská sekta nebo bratrstvo v 2.^{1/2} období druhého chrámu, od 2. st. př. o. l. až do konce 1. st. o. l. Jejich první objevení je všeobecně spojováno s koncem Hasmonejské vzpoury. Členové bratrstva žili v mnišských komunitách ze kterých, až na výjimky, byly ženy vyloučeny“.

⁷² Bet Hillel (1 st. př. o. l. – 1. st. o. l.) zakladatel školy výkladu „Ústní Tóry“. Pro další informace doporučuji prostudovat článek ze zdroje: Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Hillel“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁷³ Srovnej Lv R. 34:3.

⁷⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Asceticism“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁷⁵ Srovnej „*Yisrael ba-Ammim*“, 1955. s. 22.

⁷⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Bet Hillel“ Učenci z období mudrce jménem Bet Hillel z 1. a 2. st. o. l.; z aramejského „*teni*“ do čj. „*předat ústně*“, „*učit*“, „*studovat*“, všeobecně byli „*tannaim*“ označováni za učitele, také zmiňovány v Mišně (Ber.2a).

a ve všech sférách židovského života. A právě v něm vidí Bär původ asketických a řeholních prvků, běžně rozšířených v křesťanství. S tímto názorem však nesouhlasí mnozí učenci⁷⁷. Další případy asketické praxe zachycené v Talmudu a Midraši jsou výsledkem konkrétních událostí v historii hebrejského lidu té doby⁷⁸. Vždy je třeba kromě historických okolností přihlídnout i k osobním podnětům, které vedou k asketickým praktikám v judaismu.

Tedy snad jedinou asketickou praxí v obecném slova smyslu vystihující český ekvivalent slova půst, bychom mohli v judaismu vyjádřit hebrejským výrazem *ina nefes*⁷⁹ (z aj. *affliction of the soul*⁸⁰).

O půstu ve Starém zákoně nemůžeme hovořit jako o asketické metodě, jejímž účelem je osvobození duše z otroctví těla⁸¹. Půst dává najevo Bohu pokoru a vůli k porozumění⁸². Z toho důvodu je půst doprovázen často smutkem⁸³ vyjadřující pocity, že se člověku nedaří. Modlitby⁸⁴ vypovídají o smíření a uvědomění si konání zlého. Pokání⁸⁵ může být dávat najevo chtění učinit nápravu.

Jean Allman ve svém Biblickém slovníku⁸⁶ charakterizuje hladovění jako prostředek k uniknutí z moci démonů, kteří vstupují do člověka prostřednictvím potravy. Z tohoto pohledu můžeme chápat půst jako přípravu člověka na setkání s božstvím a jeho extatickými silami. Takovéto odřeknutí může mít také za cíl získat vyšší mravní dokonalost a sebeovládání.

V textech Tanachu nacházíme půst i v souvislosti být bdělý v oddané službě Hospodinu, což je zásadní k tomu, být prorokem⁸⁷. U Stoiků nacházíme podobnost ve smyslu půstu jako užitečného nástroje k dosažení vizí bohů⁸⁸ a klíče k životu *apatheia*⁸⁹.

⁷⁷ Pro další info. srovnej například Bousset-Gressman, *Die Religion des Judentums in späthellenistischen Zeitalter* (1966, s. 429-9); M. Lazarus, *die Ethik des Judentums*, 1 (1904, s. 272-280) apod.

⁷⁸ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Abstinence“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁷⁹ Překlad verze: King James, r. 1611/1769; verze z r.1977 „New American Standard Bible: „you shall humble your soul“.

⁸⁰ Lv 23:27 a Iz 58:3, hebrejský text: **וְעִנִּיתֶם אֶת־נַפְשֵׁיכֶם**

⁸¹ ALLMAN, Jean-Jaques von. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1987. s. 222.

⁸² Lv 16,29-31; 23,27-32; Nu 29,7; 30,14 nebo také srovnej s Ž 35,13; Iz 58,3-5.

⁸³ 1 Kr 21,27; Jl. 2,13; Est 4,3; Neh 9,1; Jon 3,5.

⁸⁴ Jr 14,12; Ž 69,11; Neh 1,4.

⁸⁵ ALLMAN, Jean-Jaques von. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1987. „doslovně znamená : přemýšlet až po (něčem), uvažovat dodatečně, změnit názor; odtud odvozeno: litovat, činit pokání, obrátit se.

⁸⁶ ALLMAN, Jean-Jaques von. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1987. s. 222.

⁸⁷ Příkladem je čtyřicet denní půst Mojžíše na Sinaji; Elijáš se postil čtyřicet dní před cestou na Choreb.

⁸⁸ Green, Arthur. *Jewish Spirituality*. New York : Crossroad, 1996. s. 261.

Zoroastriáni považují půst za ohavný čin a hřích proti božsky stvořenému lidskému tělu⁹⁰. Ve stejném slova smyslu odsuzovali v postbiblické literatuře půst i chasidé a někteří rabínské učenci.

Arthur Green definuje půst ve své knize jako provádění bez něčeho toho, co je po jiné stránce povolené, čímž taková osoba demonstruje ponížení a sebeobětování před Bohem, jevíci se jako pokora⁹¹, a dále je zde půst popisován jako příprava odvrácením se od všeho, co by způsobilo znečištění⁹².

Půstem také rozumíme úplné zřeknutí se stravy. W. R. Smith hovoří o půstu jako o duchovní přípravě pro přijímání posvátného jídla⁹³. Z definice E. B. Tylora můžeme o půstu vyvodit, že je způsobem navození stavu přístupnosti ke zření⁹⁴. T. H. Gaster definuje půst jako způsob poskytující novou životní sílu během období lidské nebo přírodní neplodnosti⁹⁵. Diamond Eliezer hovoří o vzniku půstu jako o truchlení, které substituuje zboření Chrámu⁹⁶!

Rosemary Reader popisuje⁹⁷ tři hlavní motivace a charakteristické rysy půstu společné více náboženským systémům. Společnými prvky jsou: 1. Příprava na důležitou událost nebo období v životě jednotlivce nebo společenství. 2. Projev pokání, purifikační funkce postu. 3. Vyjádření naléhavé prosby. V prvním bodě je půst ve spojení s přechodovými rituály, kdy se jedinec chystá přejít do jiného životního cyklu nebo stavu a půstem se tak snaží navodit větší vnímavost k duchovní skutečnosti.

⁸⁹ Zdroj: *Encyklopaedia Britannica* : „Lactantius“ [CD-ROM, verze 6.2], *neuveдено* [citováno 28.1.2008], 2008 Ultimate reference suite : Encyclopaedia Britannica, Inc., [2008] dostupný na URL <<http://www.britannica.com/EBchecked/topic/327306/Lactantius>>. Výtazek z odkazu: Lactantius z díla, *De ira Dei* (313), na téma „možnost zloby v Bohu“. Vyjadřuje se k problému, jakým způsobem zacházet s myšlenkou, která se objevila v Řeckém, nebo filosofickém náhledu na Boha, který nemůže pociťovat zlobu, zuřivost, protože není subjektem vášně a tato tzv. *apatheia* (v překladu: *apatie* nebo *netečnost*, tedy jinak *klid*, *chladnokrevnost*) není zcela jistě známkou moudrého muže, ale je spíše atributem božství. Tento názor byl nejvíce rozpracován Stoiky a částečně Epictetusem.

⁹⁰ Green, Arthur. *Jewish Spirituality*. New York : Crossroad, 1996. s. 262.

⁹¹ Green, Arthur. *Jewish Spirituality*. New York : Crossroad, 1996. s. 262.

⁹² *Ibidem*.

⁹³ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveдено* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁹⁴ 1 S 14:24; 1Kr 21:9; Jr 36:9.

⁹⁵ *Ibidem*.

⁹⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveдено* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁹⁷ 1 S 14:24; 1Kr 21:9; Jr 36:9.

⁹⁶ Diamond, Eliezer. *Holy men and hunger artists : Fasting and Asceticism in Rrabbinic culture*. New York : Oxford University Press, 2004. 3. Editions. s. 228. s. 17.

⁹⁷ Eliade, M. *The encyclopedia of religion* : „Fasting“. New York : Macmillian publishing company. 1987. Vol. 5, s. 287 - 289.

Rovněž příprava souvisí s komunikací s duchovním světem, schopnost disponování sebe sama k přijímání vizí nebo teofanii nebo na účast při rituálu určité slavnosti. Účast při rituálu souvisí s pokáním za hříchy a očištěním fyzického a duchovní těla.

Často užitý termín pro půst v souvislosti se Dnem smíření je spojení hebrejských slov *ina nefes* (lit. ang. „afflict the body“, viz str. 29 a 32). Vyjadřuje část hlavní postní praxe, ve které si odpíráme. Termín v sobě zahrnuje nejen skutečnost zdržení se jídla a pití, ale i dalších forem sebezapírání, jako například zdržení se mytí, pomazání se, nošení obuvi a souložení za účelem strádání duše prostřednictvím těla.

K půstu můžeme také přistupovat jako k aktu nápravy za hříchy spáchané neúmyslně nebo dokonce vědomě. Pak může následovat hluboké pokání⁹⁸ (hotové utrpení), rituál vyjadřující lítost, pokoru (kajicnost, podrobení se) a snažnou prosbu o odpuštění. Půst je skloněním se před Bohem a znamená přípravu na setkání s ním; vyjadřuje lámání pout nespravedlnosti, osvobozování těch, kteří jsou utlačeni, rozdělení svého chleba s hladovými, přijímání opuštěných⁹⁹. Také může být považován za prostředek k vykonávání nátlaku na Boha, jakýsi druh patolízalského, servilního žebrání¹⁰⁰. Pro další představu půstu můžeme použít tyto příklady ze Starého zákona: „Příprava pro komunikování s duchy mrtvých nebo s božstvem“¹⁰¹; „Prosba Bohu k přímému zakročení“¹⁰²; „Způsob prosby Boha, aby skončil hladomor způsobený zamořením kobylek“¹⁰³; „Prostředek k odvrácení hrozby božího trestu“¹⁰⁴. Jako součást smutečních rituálů je půst doprovázený symbolickými akty, například oblečením šatu z pytloviny (žíní), sypaním popela na hlavu a na zem apod. I posvátné svitky Tóry¹⁰⁵ byly vynášeny v procesí do ulic a byly pokryté popelem¹⁰⁶.

Z knihy Zacharjáš¹⁰⁷ se dozvídáme o dalších čtyřech postních dnech, které byly přidány v období babylónského exilu, aby připomely dny národní pohromy, které se

⁹⁸ 1Kr 21,27; 1S 7,6; Jon 3,5.

⁹⁹ Iz 58:1 – 14; sr. Jr 14:12; Za 7:5nn, 8:16-19.

¹⁰⁰ Jon 1:1ff. a 2:12 - obavami naplněným očekáváním dne Hospodinova. Na základě této skutečnosti – obzvláště v úpadkovém judaismu s jeho obchodnickou zbožností – Proto proroci proti této formě půstu protestovali.

¹⁰¹ 1 S 28:20.

¹⁰² 1 S 7:9.

¹⁰³ Jl 1:14; 2:12-15.

¹⁰⁴ 1 Kr 21:9; Jon 3:5.

¹⁰⁵ Ta'an. 2:1.

¹⁰⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveдено* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

¹⁰⁷ Za 8:19. "Toto praví Hospodin zástupů: Půst čtvrtého, půst pátého, půst sedmého a půst desátého měsíce se judskému domu obrátí v radostné veselí a utěšené slavnosti. Jen milujte pravdu a pokoj!

udály¹⁰⁸. Postním dnem nezmiňeným v biblickém textu přímo je půst prvorozených. Tento půst je stále dosti dodržován, ale paradoxně ne půstem, nýbrž hostinou¹⁰⁹.

V judaismu jsou přípustné individuální půsty, pondělky a čtvrtky byly často některými židovskými komunitami vyhrazeny jako zvláštní postní dny. Tacitus zmiňuje v dobových záznamech, že půst byl u židů velmi rozšířen a běžně praktikován¹¹⁰.

Půst se týkal nejen dospělých věřících, ale podléhaly mu malé děti a zvířata¹¹¹. Tato postní praxe existovala nejen mezi několika národy¹¹², ale právě i v Izraeli. Vezmeme-li v potaz postbiblickou literaturu zjistíme, že mudrcové malé děti půstu zprošťují¹¹³ a zároveň i těhotné a kojící ženy, zvířata, nemocné a ostatní ty, jejichž síla musí zůstat zachována¹¹⁴.

Studium Tóry je považováno obecně za věc většího významu než praktikování půstu. Učenec nemá žádné právo se postit, protože pokud tak činí, snižuje úsilí nebe¹¹⁵. Halacha požadovala stanovení hranice veřejných půstů a jejich tvrdosti. Zdůrazňovala původní význam držení půstu, kterým je konání dobrých skutků a pokání. Široce byl praktikován půst mezi mystiky a kabbalisty, obzvláště mezi chasidskými aškenázskými židy, ale proti této myšlence se později chasidé postavili¹¹⁶.

Abstinování může být dobrovolně přijaté jako výraz pokání za způsobení smrtelného hříchu. Příkladem je popsána skutečnost v apokryfních a pseudepigrafických textech takzvaných Závěti dvanácti praotců¹¹⁷, kdy Reuben nepil žádné víno a jiné alkoholické nápoje, žádné maso neprošlo skrz jeho rty a vyhýbal se chutným jídlům po dobu sedmi let během kterých neustále truchlil nad svým velkým hříchem¹¹⁸. Dále

¹⁰⁸ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „*Fasting*“. Encyklopedia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2996.

¹⁰⁹ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. s. 144.

¹¹⁰ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „*Fasting*“. Encyklopedia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2996.

¹¹¹ 2 Kr 20:13; Jl 2:16.

¹¹² Jon 3:5-7; TJ, Ta'an. 2:1, 65b.

¹¹³ Tosef. k Ta'an. 2:12; 3:2.

¹¹⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „*Fasting and Fast Days*“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

¹¹⁵ Ta'an 11a-b.

¹¹⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „*The Purpose and Conception of Fasting*“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

¹¹⁷ : *Encyklopaedia Judaica* : „*Testaments of the Twelve*“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „Jedná se o rané židovské pseudepigrafické dílo o posledních slovech dvanácti synů Jákoba jejich následovníkům, které svolali před svou smrtí“.

¹¹⁸ Gn 37:29; 42:22.

Simeon ze strachu před Hospodinem soužil svou duši (ve významu ina nefesh) půstem po dobu dvou let¹¹⁹. Juda v pokání za svůj hřích s Tamarou¹²⁰ až do stáří nepil víno ani nepožil maso a nevyhledal žádné potěšení¹²¹. Takovéto druhy půstu mají význam v odčinění zřetelně vyjádřené v Tanachu¹²² stejně jako v knize žalmů Solomona, citují:

„Spravedlivý člověk neustále prověřuje vše, co je mu „všeobecně známé, zdomácnělé“, aby odstranil vinu způsobenou tím, co porušil. Činí pokání za neúmyslné hříchy půstem a pokořování své duše“.

Reb Šešet¹²³ by přijímal svůj půst jako nahrazení oběti. Při půstu se modlíval takto,

citují: „Pane světa, ty víš nejlépe, že v době kdy stál Chrám a člověk hřešil, přinesl obět a obětovali pouze tuk a krev a pokání bylo takto za něho učiněno. A nyní seděl jsem v půstu a můj tuk a krev byly zmenšeny; snad je to Tvá vůle, aby toto snížení mého tuku a krve bylo takové, jako kdybych přinesl obět na Tvůj oltář a buď milostivý ke mně“¹²⁴.

Půst se stal v rané křesťanské tradici častou a důležitou praxí lidí, přebývajících na poušti nebo v osamění. Byl považován za důležitý prostředek pro osvobození duše od světské touhy a pout. V křesťanství se vyvinul každoroční půst, jeden ze čtyřiceti dní, jako příprava na Velikonoce. Na jaře praktikují křesťané prosebné dny plné modliteb za dobrou úrodu doprovázené půstem. Půst je dodržován i v průběhu čtyř období v roce¹²⁵. Dodržovaly se pravidelné středeční a páteční půsty, spolu s půstem drženým vzhledem k událostem, oslavující významné momenty v životě člověka. Jimi například byly: *baptizace, příprava na kazatelství, vstup do rytířského řádu a přijetí svátosti oltářní.*

V Novém zákonu byl formalizovaný půst pojatý jinak, než známe z židovského prostředí¹²⁶. Postní aktivita měla úzký vztah k životu Ježíše Krista. Příkladem je postní doba předcházející Velikonoce, která připomíná jeho čtyřicetidenní půst na poušti; páteční půst má vztah k jeho utrpení a ukřižování. Poté co byl Ježíš Kristus pokřtěn Janem, spatřil Ducha svatého, jak v podobě holubice sestupuje na něho¹²⁷. Pak jím byl

¹¹⁹ Gn 37:1-36ff.

¹²⁰ Gn 38:26.

¹²¹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Perushim“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

¹²² Iz 58:3.

¹²³ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Sheshet“ Žil v období konce 3. st. a 1.^{1/2} 4. st. o. l.

¹²⁴ Ber. 17a.

¹²⁵ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „Fasting“. *Encyklopedia Religionistiky a Etiky*. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2996.

¹²⁶ Mt 6:16-18.

¹²⁷ Mt 3:16.

veden na poušť, kde měl být pokoušen ďáblem. Na poušti se postil čtyřicet dní a čtyřicet nocí, kdy zcela vyhladověl, doslova je psáno, nejedl nic¹²⁸. Na naléhání ďábla, aby proměnil kameny v pecny chleba odpovídá: „Nejenom chlebem bude člověk živ, ale každým slovem, které vychází z Božích úst“¹²⁹. Ježíš je velkým světlem¹³⁰, uprázdnil v sobě prostor hladověním, naplněn Duchem, aby mohl přijímat Boha. Půst nesmí být okázalý, jak káže Ježíš¹³¹, nesmí být okázalým divadlem pro lidi¹³² a člověk by měl při půstu být stále čistý, potřený třeba i vonným olejem¹³³. Půst se zdá být jakousi duchovní komunikací mezi Otcem, tedy Bohem, a člověkem. V případě, že je půst správně vykonán, ve smyslu zasažení nitra člověka, pak „Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí“¹³⁴. Protože Bůh je imanentní příčinou všeho bytí.

Učedníci Ježíše nedrželi půst za jeho života. I Ježíš sám to schvaloval¹³⁵ a odložil čas půstu na dobu, kdy nebude s nimi. Tedy pravděpodobně předpokládal, že v odpovídajících příležitostech bude mít půst své místo v životě jeho následovníků.

Samotná víra nemá takovou sílu, jako půst kombinovaný společně s modlitbou, jenž posiluje ducha a činí tak zázraky¹³⁶. „Zdaleka ne všechny modlitby doprovázející půst mají prosebný charakter. Mnohé z nich se soustřeďují pouze na velebení Boha nebo díkůvzdání za Jeho milosrdné činy a požehnání“^{137,138}. „Stáří židů nepociťovali rozpor mezi těmito dvěma formami bohoslužby: obětním rituálem v Chrámu a neformálními slovy modliteb proslovovaných jednotlivci“¹³⁹.

Skupinová modlitba společně s půstem se objevuje v knize Skutků¹⁴⁰, ve které se společně postili a modlili v bohoslužbě Pánu proroci a učitelé¹⁴¹. Půst a modlitby zde

¹²⁸ Mt 4:2, Lk 4:1-2.

¹²⁹ Mt 4:4.

¹³⁰ Mt 4:16. Zajímavá paralela k textu Starého Zákona v Iz 9:1, kde je zmíněno, že lid Zabalónu, který chodí v temnotách, uvidí velké světlo; nad těmi, kdo sídlí v zemi šeré smrti, zazáří světlo. Stejně světlo představuje Ježíš v Mt 4:16.

¹³¹ Mt 6:16-18.

¹³² Mt 6:16. „A když se postíte, netvařte se utrápeně jako pokrytci; ti zanedbávají svůj vzhled, aby lidem ukazovali, že se postí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu“.

¹³³ Mt 6:17 „Když se postíš, potřij svou hlavu olejem a tvář svou umyj“.

¹³⁴ Mt 6:18, „...a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí“.

¹³⁵ Mt 9:14-17; Mk 2:18-20; Lk 5:33-39.

¹³⁶ Mt 17:21; Mk 9:14-29.

¹³⁷ Například srovnej Ex 15:1-12.

¹³⁸ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 51.

¹³⁹ Ibidem

¹⁴⁰ Sk 13:1.

¹⁴¹ Sk 13:1ff. „V Antiochii byli v církvi proroci a učitelé: Barnabáš, Simeon zvaný Černý, Lucius z Kyrény, Manahem, který býval druhem tetrarchy Heroda, a Saul. Když konali bohoslužbu Pánu a postili

byly konány jako příprava pro poslání na cestu Barnabáše a Saula, jak vyvolil Duch svatý. Půst byl dodržován a modlitby vyslovovány skupinově při svěřování učedníku Pánu nebo při misijním úkolu, který měli Pavel a Barnabáš směřující do Derbe. Na své cestě zakládali církevní uskupení a vyzývali shromážděné učedníky, aby vytrvali ve víře a ustanovovali starší v každé té církvi. Je psáno „v každé té církvi“¹⁴², tedy nejednalo se jen o náhodný půst s modlitbou v jedné nebo dvou církevních seskupeních.

Pavel v Listu Korintským¹⁴³ vyděluje půst od běžného hladovění a žízně. Zmiňuje půst jako jednu z jeho známek duchovní vlády¹⁴⁴. Součástí jeho počínání je hladovění i úplný půst. Hodnotí sebe sama jako správného nástupce Krista. Pavel také učil, že půst může mít po určitou dobu místo v životě ostatních lidí. Například manželé mohou být, po vzájemném souhlasu, určitou dobu v odloučení, aby se postili a tím uprázdnilo místo pro modlitbu¹⁴⁵. Ne však na dlouhou dobu, aby nepodléhali smilstvu.

Z Nového zákona se dozvídáme o půstu lidí, kteří ve skutečnosti v té době nebyli ještě křesťané. Drželi půst a byli požehnaní Bohem. Příkladem je prorokyně Anna, dcera Fanuelova, z pokolení Ašerova. Žila v Davidově městě Jeruzalém v Judsku. Potom, co jí zemřel manžel, zůstala vdovou až do věku osmdesáti čtyř let. „Nevycházela z chrámu, ale dnem i nocí sloužila Bohu posty i modlitbami“¹⁴⁶. Dalším příkladem je Saul¹⁴⁷, který po tři dny nejedl a nepil. Zjevil se mu Ježíš, jehož hlas slyšeli i muži, kteří ho doprovázeli na cestě do Damašku, kde chtěl spoutat a odvést muže a ženy, učedníky Páně (tehdejší rané křesťany). Po vložení rukou Ananiášem a naplnění Duchem svatým¹⁴⁸ se Saul nechal pokřtít a kázal o Bohu. Došlo tedy půstem k uprázdnění mysli i těla, smíření s Bohem a k obrácení na víru.

„V raném křesťanství prvních století byl půst velmi charakteristickým rysem. Šířil se spolu s asketickým hnutím rychle bujícím ve středověku, propojeným s řeckým dualismem v jeho myšlenkových vzorech. Půst byl považován za nezbytný prostředek ke zbavení těla jeho přivažků, mezi které například patřilo posednutí hmotnými statky a potěchami těla. Tudiž půst osvobozuje k poznání vyššího dobra a lásky napodobující

se, řekl Duch svatý: "Oddělte mi Barnabáše a Saula k dílu, k němuž jsem je povolal." A tak po modlitbách a postu na ně vložili ruce a vyslali je k dílu”.

¹⁴² Sk 14:23.

¹⁴³ 2 K 11:23-28, zejména verš 27.

¹⁴⁴ 2 K 6:4-10, zejména verš 6:5.

¹⁴⁵ 1 K 7:5.

¹⁴⁶ Lk 2:37.

¹⁴⁷ Sk 9:9.

¹⁴⁸ Sk 9:17.

Krista¹⁴⁹. Raní křesťané spatřovali v asketické praxi, kterou představoval půst, modlitby a konání dobročinnosti, prostředek k omezení nebo úplné eliminaci napětí mezi pozemským tělem a božským tělem (duší). Dokonce v některých křesťanských asketických kruzích byl půst nahlížen jako jeden z chvályhodných činů, který vyhání demony a démonické pokušení z vědomí jednotlivce. Proto se půst objevoval v křesťanství jako účinná síla k přivolání božího soucitu a pomoci té které osobě, aby se zbavila hříchů světa, hmoty a ďábla. Avšak někteří jednotlivci nebo skupiny nepovažovali půst za prostředek, ale za způsob zakončený v sobě samém, tedy půst *sui generis*. Proto mnoho mnišských řádů doporučovalo vyhýbat se nadměrným půstům, protože to považovaly za možnost ublížit tělu i duši. Ve čtvrtém století půst více zevšeobecněl a byl rozšířen do mnoha různých oblastí prostřednictvím mnišských řádů a společenství. V té době byl křesťany více omezován a byla stanovena období, ve kterých nesmí být držen¹⁵⁰.

Pokud jde o půst, křesťanské denominace dnešní doby vykazují značnou pestrost názorů a praxe. Pro většinu protestantských denominací, včetně těch více orientovaných na evangelium, je půst ponechán na úvaze jednotlivce. V řeckých ortodoxních církvích i v římské církvi stále platí nařízení ohledně půstu jednotlivce i pro společnou praxi. Praktikování rigidního půstu bylo však již zrušeno. Římští katolíci praktikují částečný půst a stranění se masa na Popeleční středu a Zelený čtvrtek. Předpisy o pátečním postu se také významně změnily. V současnosti je půst jednou z možností, kterou věřící mohou zvolit, vedle modlitby a almužny, jako substituci za připomenutí utrpení Ježíše Krista a k vyjádření svého vděku za jeho oběť. V křesťanství má půst purifikační funkci.

V Řeckokatolické ortodoxní církvi je půst zpravidla jedním ze způsobu očištné přípravy pro přijímání liturgické svátosti oltářní. Před druhým vatikánským koncilem (1962-1965) byl závazný půst i před jinými svátky (například sv. Petra a Pavla, Nanebevzetí Panny Marie, svátek všech svatých ap.). Vždy první týden na počátku čtvrtletí byly postními dny středa, pátek a sobota. Takzvaný eucharistický půst je dodržovaný hodinu před přijímáním a má člověka na tento akt připravit.

¹⁴⁹ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „*Fasting*“. Encyklopedia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2997.

¹⁵⁰ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „*Fasting*“. Encyklopedia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2997.

Čistota je součástí zbožnosti (bohabojnosti), hraje významnou roli v židovském životě. Jedinec stvořený k obrazu Božímu musí vždy udržovat čistou mysl i tělo. Uvažování o nemoci a zdraví v Tanachu se opírá o představu rituální čistoty¹⁵¹. Podobný koncept nacházíme také v Islámu, který povrzuje, že klíčem k ráji je modlitba a klíčem k modlitbě je očista¹⁵².

Muhammad přijal Den smíření jako postní den¹⁵³. Nazval ho ášúrá. Tento den je desátým dnem měsíce Mucharam. Všeobecně bychom mohli říct, že tento postní den je velmi obsahově podobný a odvozený od ritu konaných židy v Den smíření, neboť Muhammad našel pro své vznikající zákonodárství inspiraci v hebrejské rabínské tradici.

Arabské slovo ášúrá má bazi v hebrejském slovu asor se zakončením ovlivněným aramejštinou. Učenci nejsou jednotni v názoru, kdy se tento postní den objevil v raném islámu a rovněž panuje názor o udržování ášúrá ještě před jeho vznikem. Židovský charakter byl brzy upostraněn, skryt, avšak s prosazením svátku Ramadán ve druhém roce hidžry nabyl postní den ášúrá pouze dobrovolného významu¹⁵⁴. V Koránu je půst v podobě prosby Bohu považován za účinný tehdy, pokud se dotyčný vzdá falešných slibů a činů. Jinak Bůh nevyslyší prosby¹⁵⁵.

V islámské tradici je přísný půst povinností každého zbožného muslima a je považován za účinný způsob prominutí všech minulých hříchů¹⁵⁶. Vyjadřuje ho arabské slovo sawm. Tento půst je dodržován v měsíci Ramadán, tj. v devátém měsíci islámského lunárního kalendáře, ve kterém se začal zjevovat proroku Muhammadovi Korán. Patří mezi takzvaných pět pilířů víry (arkán ad-dín) v islámu a proto je považován za povinnost (fard) každého muslima¹⁵⁷. „Korán je tedy správným, spásným rozlišením pro lidi a každý, kdo spatří na vlastní oči měsíc, nechť se postí“! [...] „kdo

¹⁵¹ Barton, John. *Etika a Starý zákon*. Jihlava : Mlýn, 2006. 100 s. s. 12.

¹⁵² Ibidem.

¹⁵³ Katsh I. Abraham. „*Judaism and Islam*“. *Journal of Educational Sociology*. Vol. 36, No. 8, Learning Through Travel in Israel (Apr., 1963), pp. 400-406 Published by: American Sociological Association Stable URL: <<http://www.jstor.org/stable/2264513>> Accessed: 06/12/2008 04:25. s 404.

¹⁵⁴ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „*Ášúrá*“. *Encyklopedia Religionistiky a Etiky*. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 549.

¹⁵⁵ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A.. „*Fasting*“. *Encyklopedia Religionistiky a Etiky*. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2997. (pro příklad srovnej *súrah 2:26*).

¹⁵⁶ Ibidem.

¹⁵⁷ Bubík, Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s. 75.

*však je na cestách nebo nemocen, nechť se postí stejný počet dní později, dodržujte plně tento počet (dní)*¹⁵⁸.

Tedy od rozbřesku do západu slunce nesmějí být přijímány žádné tekutiny ani potrava. „*Ti, kdož mohou se postit, však nečiní tak, ti nechť se vykoupí nakrmením jednoho chudého. Kdo však dobrovolně činí více dobrého, bude to přičteno k jeho dobru. A půst je pro vás lepší, jste-li rozumní*“¹⁵⁹. Půst by měl být držen po tři dny, pokud se člověk v přísaze zaváže a nedodrží to¹⁶⁰. Dvouměsíční půst a pokání Bohu je uloženo tomu, kdo zabije omylem věřícího z lidu, mezi nímž a tím, který zabil, je smlouva a nemá-li na vyplacení odškodného rodině zabitého a nemá-li věřícího otroka, kterého by propustil¹⁶¹. Je-li člověk ve stavu poustního zasvěcení, tedy ve stavu ihrám, nebude na své cestě úmyslně zabíjet zvěř, jinak musí nakrmit chudé nebo se postit, aby okusil následky svého činu¹⁶².

Půst může být také specifikován jako nepřijímání žádné potravy ani nápojů, zdržení se intimního styku a jiného smyslového vzrušení či rozptýlení, tedy ani prostřednictvím „nevhodných myšlenek“, zdržení se kouření, nezapojování se do pomluv a neposlouchání jich, zdržení se hněvu a všech ostatních nectností od východu do západu slunce¹⁶³. U půstu je rovněž zdůrazňována jeho úloha jako prostředku pro udržení dobré fyzické a psychické kondice, pro ověření disciplíny a sebekázně muslimů, anebo jako projev solidarity¹⁶⁴.

Přímo v Koránu se o půstu hovoří takto: „*Vy, kteří věříte, předepsán vám jest půst, tak jako byl již předepsán těm, kdož před vámi byli - snad budete bohabojní*“¹⁶⁵! „Al-Bakara, tedy sůry Krávy, činí zásadní rozdíl u půstu vyhraněním přesného časového úseku dne, tedy od úsvitu do západu slunce v čase těsně před ranní modlitbou do noci, oproti například podobným židovským anebo křesťanským nařízením“¹⁶⁶. V tomto čase je zakázáno souložit s ženami a pít alkohol. Je nařízeno zdržovat se v modlitebnách v

¹⁵⁸ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. súra 2, verš 185, citace: „Postním měsícem je měsíc ramadán, v němž Korán byl seslán jako vedení správné pro lidi a jako vysvětlení tohoto vedení i jako spásné rozlišení. Kdo z vás spatří na vlastní oči měsíc, nechť se postí! Ten z vás, kdo je nemocen nebo na cestách, nechť postí se stejný počet dní později; Bůh si přeje vám to usnadnit a nechce na vás obtížné. Dodržujte plně tento počet a chvalte Boha za to, že správně vás vede – snad budete vděční!

¹⁵⁹ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. súra 2, verš 184.

¹⁶⁰ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. súra 5, verš 89.

¹⁶¹ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. súra 4, verš 92.

¹⁶² HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. súra 5, verš 95.

¹⁶³ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. súra 2, verš 187.

¹⁶⁴ Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s. 76.

¹⁶⁵ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. súra 2, verš 183.

¹⁶⁶ Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s. 76.

rozjímání. Ukončením půstu je západ slunce. Tehdy začíná svolávání k modlitbě¹⁶⁷. Prorok Muhammad zakončoval půst datlemi a pitím vody. Na znamení ukončení půstu by měla být povolávána následující prosba k Bohu: „*Ó Bože, pro Tebe jsme se postili a z Tvých darů jsme přerušili půst*“¹⁶⁸.

Islámská právní věda také brzy zpřesnila na koho se půst přesně vztahuje¹⁶⁹. Zjednodušeně se tedy jedná o dospělé muslimy, podle konsenzu právních škol starší více než deset roků, kteří jsou duševně a tělesně zdraví. Je zakázán půst pro duševně a chronicky nemocné a staré lidi, pro které by znamenal půst vyčerpání a ohrožoval tak jejich zdraví. Pro tuto skupinu je odčiněním za nedodržení půstu nakrmení chudého za každý den, kdy nedrželi půst v devátém měsíci lunárního kalendáře¹⁷⁰. Těhotné a kojící ženy mohou rovněž odložit půst na vhodnější dobu. Ženy v šestinedělí nebo při menstruaci mají půst zakázán. Dále všichni ti, kteří vykonávají těžkou práci nebo muslimové v armádě, jsou rovněž vyjmuti z povinnosti držet půst¹⁷¹. Děti by se měly učit půstu postupně.

Půst v islámu není platný a vyžaduje náhradu v budoucnu, a to v případě, že je přerušen přijímáním jídla a pití včetně věcí, které nemají pro tělo nutriční hodnotu. Dále jsou stanovena přesná pravidla, která určují nahrazení půstu v případě jeho porušení. Příkladem je počátek menstruace nebo krvácení v šestinedělí, a to i v době před západem slunce, úmyslně vyvolané zvracení, ejakulace z jiných příčin než je coitus. Při porušení půstu se postní dny nahrazují a trestem¹⁷² za toto porušení je dodatečná postní, nepřerušovaná doba v délce šedesáti dní. V případě, že nemůže člověk vykonat takovýto půst, je jeho povinností šedesáti chudým lidem zajistit jídlo.

Půst není rušen, ani nemusí být nahrazován, pokud není úmysl ho přerušit nebo se tak stane omylem. V současné době tato základní pravidla pro vedení půstu v čase Ramadánů nacházíme v různých reinterpretovaných podobách. Nejde jen o rozdílnosti způsobené místními specifiky jednotlivých krajín, ale i širokou diverzifikací islámu. V některých případech můžeme hovořit o laicizaci Ramadánů vzniklou pod tlakem šíření konzumního způsobu života v muslimském světě. Na druhé straně si mnohá radikální islámská hnutí zaměňují Ramadán za měsíc islámského aktivizmu¹⁷³. Některé rigorózní muslimské skupiny drží půst v pondělí a čtvrtek. Korán doporučuje půst a kající prosby během třídenního

¹⁶⁷ Z arabského přepisu do latinky: „Salát al-maghrib“.

¹⁶⁸ Z arabského přepisu do latinky: „Alláhumma láká sumna wa 'ala rizqika aftama“.

¹⁶⁹ Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s. 77.

¹⁷⁰ HRBEK, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. s. 2, verš 184.

¹⁷¹ Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s. 76.

¹⁷² Z arabského přepisu do latinky: „Kaffára“.

¹⁷³ Tomáš, Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. s. 77.

putování a sedmidenního návratu. V Súfismu je doporučováno držet půst za účelem komunikace s Bohem. Ší'itští muslimové vyžadují půst dodržovat kvůli připomínce mučedníka `Alího, zetě proroka Muhammada a jeho dvou synů¹⁷⁴.

¹⁷⁴ MacCulloch, J. A., a Maclean J. A., „*Fasting*“. Encyklopedia Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912. s. 2996.

3. METODA

Základním úhelným kamenem práce by měla být heuristika Starého zákona a zkoumání veršů zabývajících se postní dobou. Zejména považují za relevantní a vhodné ke zkoumání tyto hebrejské kořeny slov צום; ענה; סלח; שבב; כנע.

Stále však budou platit slova Manfreda Oeminga, který se zabývá biblickou hermeneutikou: „Kdy můžeme říci, že jsme našli význam slov a že jsme pochopili správně určitý biblický text“¹⁷⁵? Manfred Oeming zastává názor, že úplné, vyčerpávající porozumění Bibli je pouze regulativní myšlenkou, která podněcuje ke stále novým interpretačním pokusům, jež nemohou ideálu úplnosti nikdy dosáhnout. Tedy nikdo nemůže říci, že Bibli porozuměl¹⁷⁶. Povaha interpreta, textu a situace, ve které se text používá, nám brání úplnému porozumění. Ne každá metoda se hodí pro každého interpreta. Diachronnost vytváří hermeneutickou propast mezi dobou vzniku textu a naší dobou¹⁷⁷.

3.1 Etymologický a exegetický rozbor pojmů Tanachu

České ekvivalenty slov „sužovat, rmoutit se, zle zasáhnout“ jsou poměrně dosti přesně vyjádřeny anglickou frází affliction one's soul¹⁷⁸, případně afflict one's body¹⁷⁹. Hebrejšтина vypovídá o této skutečnosti termínem ina nefes¹⁸⁰, který je paralelou nikoli však synonymem k hebrejskému slovu צום (com). Tímto způsobem vyjadřujeme zasažení našeho nitra tím, že jsme si uvědomili vlastní vinu nebo hřích. Všeobecně půst vyvstává z potřeby větších duchovních potřeb¹⁸¹. Termín, který vyjadřuje půst v Tanachu nejčastěji, je právě používaný kořen צום. Je obsažen celkem ve 23 případech¹⁸² plus další derivace odvozené od tohoto kořene. Tedy substantivum tohoto trojkonsonantního slovesného kmenu v maskulinu צום se obvykle překládá jako *půst*¹⁸³ ve smyslu úplného zdržení se jídla. Příkladem užití obou hebrejských slovesných

¹⁷⁵ Oeming, Manfred. *Úvod do biblické hermeneutiky: Cesty k pochopení textu*. Praha : Vyšehrad, 2001. s. 11.

¹⁷⁶ Oeming, Manfred. *Úvod do biblické hermeneutiky: Cesty k pochopení textu*. Praha, 2001. s. 196.

¹⁷⁷ Oeming, Manfred. *Úvod do biblické hermeneutiky: Cesty k pochopení textu*. Praha, 2001. s. 202.

¹⁷⁸ další rozbor tohoto termínu v odstavci Yom Kipur, s. 26 této práce

¹⁷⁹ Nu 30:14, srovnej s verši Nu 3, 7, 10 až 13.

¹⁸⁰ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

¹⁸¹ Ibidem.

¹⁸² Lisowsky, Gerhard. *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*. III. Vydání. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993. ISBN 3-438-05230-7.

¹⁸³ Pípal, Blahoslav. *Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zákonu*. Praha: Kalich, 1997. s. 137.

kořenů (ענה i צום v kmenu pí'el) je tato biblická pasáž: „Člověk se pokořuje, hlavu sklání jako rákos, žínici obléká a popelem si podestýlá“¹⁸⁴. Ve spojení s kořenem צום máme doloženu vazbu tzv. figura etymologica v druhé knize Samuel¹⁸⁵ ve tvaru צום ויִצֹם דָּוִד (doslova: David se *postil postem*).

V Tanachu také nacházíme sloveso צום s významem postit se, mít půst, držet půst. Substantivum צום také překládáme s významem postní doba, například „David se *vskutku postil*“¹⁸⁶. Za povšimnutí stojí, že tuto skutečnost doprovází ležení na zemi. Další verš vypovídající o půstu krále Davida je upřesněn tím, že vskutku nejedl žádné jídlo¹⁸⁷. Ve stejném významu je na nemnoha místech užito jednoduché spojení nejedl chléb. Nikde v žádné jiné části Tanachu nenajdeme tolik zmínek o nejezení chleba, jako v 1. knize Samuel¹⁸⁸.

David půstem reaguje na nastavené jasné zrcadlo proroka Nátana („*Zhřešil jsem proti Hospodinu...*“¹⁸⁹), ve kterém nahlédl celou závažnost jeho skutku a doznal, že se dopustil přečinu proti zákonu Hospodina. Pokorou a pokáním usilovali pak o Boží smilování. David si dokonale uvědomuje jakou má moc hřích, který spáchal a moc, kterou nad ním hřích má: „*Moji nepravost smyj ze mne dokonale, očisti mě od mého hřichu*“¹⁹⁰! Usiluje o úplnou nápravu prvotní příčiny hřichu. V tomto žalmu dále David prosí: „*Stvoř mi, Bože, čisté srdce, obnov v mém nitru pevného ducha*“¹⁹¹. Z nitra člověka totiž pochází zlo a pokud nitro nebude proměněno a nebude-li z něho vycházet dobro, pak vše s tím spojené vnější nemá v očích Hospodina smysl. Stvořit „čisté srdce“ může jen Bůh. Král David nepřestal doufat v odpuštění až do smrti syna, kterého zplodil se ženou Batšabe, manželkou Uriáše. Účel půstu má tedy vliv na duši člověka, nikoli na tělo. Staří Hebrejci zřejmě pociťovali, že pokorou si mohou naklonit přízeň Boha a nikoli pro účinky půstu na jejich těla, protože v té době jedl prostý lid velmi skromně.

Je na místě udělat malý exkurs do starozákonní etiky, protože se domnívám, že spojení s Davidem je velmi vhodné. Pro úplnost podotýkám, že při zkoumání a rozboru

¹⁸⁴ Iz 58:5.

¹⁸⁵ 2 S 12:16.

¹⁸⁶ 2 S 12:16. Orig. heb. text zní: ויִצֹם דָּוִד וְבָא וְלָן וְשָׁכַב אֲרָצָה:

¹⁸⁷ 2 S 12:17. Orig. heb. text zní: וְלֹא־בָרָא אִתָּם לֶחֶם:

¹⁸⁸ 1 S 28:20. Orig. heb. text zní: גַּם־כִּחַ לֹא־הָיָה בּוֹ כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם כָּל־הַיּוֹם וְכָל־הַלַּיְלָה:

¹⁸⁹ 2 S 12:13. Orig. heb. text zní: וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־נָתָן חַטָּאתִי לַיהוָה:

¹⁹⁰ Ž 51:4. [הָרַב] כִּבְּסֵנִי מִעוֹנֵי וּמִחַטָּאתַי טְהַרְנֵנִי:

¹⁹¹ Ž 51:12.

starozákonních veršů se zaměřují na charakterizaci postav zasazených v dějovém kontextu. Jak říká Aristotelés: „*Neboť mezi tvrzeními o praktickém životě se ta všeobecná týkají většího počtu případů, ale jednotlivá jsou pravdivější – vždyť praktické jednání se týká jednotlivých případů, a proto s nimi tvrzení musí být v souladu*“¹⁹².

Postavy totiž existují v rámci děje a jejich individuální povahové rysy jsou utvářeny nejen tím, kým jsou a jací jsou, nýbrž také tím, co se jim stane. Proto je zajímavé sledovat, jak postava na událost reaguje. To, že se hlavním postavám nedaří, že zažívají pád, bývá způsobeno kombinací jejich vlastních omylů, zlomyslností jiných lidí a neosobními silami náhody¹⁹³. Skripty Starého zákona, tedy alespoň některá vyprávění, jsou hlubokou zprávou o chybujících lidských jedincích chycených v soukolí mezi jinými lidmi, náhodou a vrtkavostí štěstěny. Jsou to lidé, kteří na vlastní kůži zažijí Boží zásah nebo zásah prozřetelnosti. Toto je krásně předvedeno v příběhu o králi Davidovi.

Davidova nemorálnost a Urijášova počestnost posunou tragický sled událostí dopředu. Dítě Batšeby je obětí situace. Je nevinné stejně jako Uriáš a umírá v důsledku Davidovy viny. Davidovo cizoložství dá do pohybu řetězec událostí, které smetou jak vinné, tak nevinné. Bůh v tomto příběhu zasahuje přímo. Smrt dítěte se zde však chápe jako trest pro Davida. Smrt dítěte představuje do jisté míry nezbytné odčinění Davidova hříchu. Postem nebyl dostatečně očištěn, neodčinil porušení morálních zásad, které jsou přikázány ve druhé a páté knize Mojžíšově¹⁹⁴. Davidova vina vede dále k událostem, za které David nemá přímou odpovědnost, které však nesou pečeť jeho poskvrněného charakteru. Davidův syn Amnón znásilní svou vlastní sestru Tamar. David se na tom nepodílí přímo, ale v čí rodině by se to s větší pravděpodobností mohlo stát? Abšalóm, další Davidův syn, zabíjí Amnóna a poskytuje Tamar odškodnění v podobě stálého místa ve svém domě bez cti či budoucnosti. Bůh tedy vinu Davidovu nenechává na pokoji až do doby, kdy se „království v ruce Šalamounově upevnilo“¹⁹⁵. Vyprávěč nenabízí žádný morální kodex, spíše popis příběhu a zamyšlení. Takovýmto způsobem s námi mohou komunikovat lidé z minulosti a mohou mít, podobně jako naši současníci stejné potřeby, emoce a slabosti jako my¹⁹⁶.

¹⁹² Barton, John. *Etika a Starý zákon*. Jihlava : Mlýn, 2006. 100 s. s. 28-29. Primární citace vychází ze zdroje: *Etika Nikomachova* 1107a.29-32.

¹⁹³ Barton, John. *Etika a Starý zákon*. Jihlava : Mlýn, 2006. 100 s. s. 28-29.

¹⁹⁴ Srovnej Ex. 20:1-17 a Dt.

¹⁹⁵ 1 Kr 2:46.

¹⁹⁶ Barton, John. *Etika a Starý zákon*. Jihlava : Mlýn, 2006. 100 s. s. 29.

Dalším příkladem užití hebrejského kořene „צום“, jako podstatného jména ve smyslu anglické fráze „*affliction one's soul*“ a hebrejského *ina nefesh* vypráví žalm 69,11¹⁹⁷. Z něho je patrné, že člověk může prosit Boha o uvedení věci na pravou míru, disponovat se k zásahu Boží moci modlitbou či půstem, ale proměna stavu věci je čistě záležitostí Boha. Proměna je kýžený cílový stav půstu, není však v moci člověka dosáhnout proměny svépomocí.

V Tanachu je den půstu pevně stanovený Hospodinem, který promluvil skrze proroka Zacharjáše: „Toto praví Hospodin zástupů: Půst čtvrtého, půst pátého, půst sedmého a půst desátého měsíce se Judskému domu obrátí v radostné veselí a utěšené slavnosti. Jen milujte pravdu a pokoj!¹⁹⁸“

V následujících verších je půst vyjadřován hebrejským kmenem slovesa צום. Lidé často drželi půst i v čase, kdy jim nehrozilo žádné konkrétní nebezpečí. Z následujících příkladů je patrné, že některý z půstů byl individuálním projevem, jiné souvisely s veřejnými záležitostmi.

1. Půst byl držen ve válce nebo v předtuše jejího schylování se a blížícího se nebezpečí. Příkladem je verš, kdy muži kirjatjearímští¹⁹⁹, v době proroka Samuela, odnesli schránu Hospodina z Izraelského domu. Pak celý Izraelský dům zatoužil po Hospodinu. Prorok Samuel vyzval lid, aby odstranil ze svého středu modly cizích bohů a celým svým srdcem se lid Izraelského domu navrátil k Hospodinu²⁰⁰. Shromážděný lid Izraele v Mispě si uvědomil svůj hřích²⁰¹, také postili se²⁰² onoho dne a Samuel obětoval kojené jehně Hospodinu v zápalné oběti²⁰³ jako substituci krve za hřích lidu Izraele. Jiným příkladem je válečné tažení Izraele proti benjamínské Gibeji. Lid povstal jednotně, aby ztrestal ohavný čin spáchaný gibejskými muži na lévijcím, s jehož ženou obcovali a „pokořili“²⁰⁴ ji tak, až zemřela. I táhnul lid Izraele proti Benjamíncům a

¹⁹⁷ Ž 69:11. Orig. heb. text: וְאַבְכָה בְּצוּם נַפְשִׁי וְחָהִי לְחַרְפוֹתַי לִי:

¹⁹⁸ Za 8:19. Orig. heb. text: צוּם הָרְבִיעִי וְצוּם הַחֲמִישִׁי וְצוּם הַשְּׁבִיעִי וְצוּם הָעֲשִׂירִי יְהִיָּה לְבֵית־יְהוָה כִּה־אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת

¹⁹⁹ 1 S 7:1. Orig. heb. text: וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי קַרְיַת יְעָרִים וַיַּעֲלוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה

²⁰⁰ 1 S 7:3. Orig. heb. text: אִם־בְּכָל־לִבְבְּכֶם אַתֶּם שָׁבִים אֶל־יְהוָה הֲסִירוּ אֶת־אֱלֹהֵי הַנֹּכַח מִתּוֹכְכֶם

²⁰¹ 1 S 7:6. Orig. heb. text: וַיֹּאמְרוּ שָׁם חָטָאנוּ לַיהוָה

²⁰² Ibidem. Orig. heb. text: וַיִּצְוּמוּ בַיּוֹם הַהוּא

²⁰³ 1 S 7:9. Orig. heb. text: וַיִּקַּח שְׂמוּאֵל מִלֶּחֶב אֶחָד [וַיַּעֲלֵהוּ] עוֹלָה כֹּלֵל לַיהוָה

²⁰⁴ Sd 20,5. Orig. heb. text: וְאֶת־פִּילֹנְשִׁי עֲנוּ וְחָמַת:

gibejským mužům a první den plakali před Hospodinem až do večera²⁰⁵. I přesto, že byli v početné přesile, následující den utrpěli veliké ztráty. Dalšího dne táhli všichni Izraelci do Bét-elu, seděli před Hospodinem, plakali, postili se onoho dne až do večera a přinášeli oběti zápalné a pokojné²⁰⁶. Hospodin vyslyšel Izraelce a vydal jim Pelištejce do jejich moci.

Jóšafat hledal v bázi Hospodina a vyhlásil půst po celé Judské zemi²⁰⁷ poté, když mu bylo oznámeno, že Amónovci a Moábci vytáhli proti němu a hrozila tedy válka. Prorok Ezdráš vyhlásil půst u řeky Ahavy, kde se lid pokořil před Bohem, aby si u něho vyprosil volnou cestu z exilu pro sebe, své děti a svůj majetek²⁰⁸. Nechtěl totiž žádat o pomoc krále a jeho vojsko, Bůh jejich prosby přijal.

Nehemjáš, syn Chakaljáše plakal, truchlil, postil se a modlil se před Bohem nebes několik dní, když uslyšel zprávu o městě Jeruzalém. „Jeruzalémské hradby jsou pobořeny a brány zničeny ohněm“²⁰⁹. Opět zde kořen, hebrejsky צום, je přechodným stavem s doprovodným pláčem, truchlením a modlitbami za účelem naklonění si Boha a docílení změny. Nehemjáš zpytoval svědomí a litoval hříchů „svého domu, synů izraelských, i domu jeho otce“²¹⁰, který se provinil proti Hospodinu a teď přišel trest v podobě dobytí města Jeruzaléma. Půst je vždy mocným pomocníkem modlitby²¹¹, „Hospodin ti odpoví v den tvého strádání“²¹².

Židé se postili, když slyšeli, že Haman získal králův dekret proti nim. Doprovodným aktem smutečních obřadů byl půst, naříkání, truchlení a nošení či roztrhnutí roucha z žíní²¹³ a byl sypán popel na hlavu či zem²¹⁴. O několik veršů dále vyhlásila odvážná Ester půst, hebrejský kmen slovesa צום, v městě Šúšan s tím, aby se postili za ni a zdrželi se navíc jídla a pití po tři dny a noci. Sama se takto postila spolu se svými služkami, a pak se rozhodla předstoupit před krále, třebaže to bylo proti zákonu²¹⁵. V příběhu nenajdeme žádné zmínky o modlitbách a obětech, které byly průvodním

²⁰⁵ Sd 20,23. וַיִּבְכוּ לְפָנֵי יְהוָה עַד-הָעֶרֶב.

²⁰⁶ Sd 20,26. וַיִּבְכוּ וַיֵּשְׁבוּ שָׁם לְפָנֵי יְהוָה וַיִּצְוּמוּ בַיּוֹם-הַהוּא עַד-הָעֶרֶב וַיַּעֲלוּ עֹלוֹת וּשְׁלָמִים לְפָנֵי יְהוָה.

²⁰⁷ 2 Kr 20,3. וַיִּרְא וַיִּתֵּן יְהוֹשָׁפָט אֶת-פָּנָיו לְדָרוֹשׁ לַיהוָה וַיִּקְרָא-צוּם עַל-כָּל-יְהוּדָה.

²⁰⁸ Ezra 8,21. וַיִּצְוּמוּ וַיִּבְקְשׂוּ מֵאֱלֹהֵינוּ עַל-זֹאת וַיַּעֲתֵר לָנוּ: Ezr 8,23 דָּאֵלֶּה וַאֲקָרָא שְׁם צוּם עַל-הַנְּהַר אֲהוּא.

²⁰⁹ Neh 1,3.

²¹⁰ Neh 1,6. וּמִתּוֹרָה עַל-חַטָּאוֹת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר חָטְאוּ לָךְ וְאֲנִי וּבֵית-אָבִי חָטְאוּנוּ.

²¹¹ Ž 20:2. „Pokud se člověk postí a není mu odpovězeno, měl by se postit tak, jak je psáno“.

²¹² TJ, Ber. 4:3, 8a.

²¹³ 1 Kr 21:27; Jl 2:13; Ž 35:13; Judít 4:10 a 8:5.

²¹⁴ Est 4,3. מִגֵּיעַ אֲבָל גְּדוֹל לַיהוּדִים וְצוּם וּבְכִי וּמִסַּפֵּד שֶׁקַּ וְאִפְרִ יֵצֵעַ לְרַבִּים: Iz. 58:5; Neh. 9:1.

²¹⁵ Est 4,16. וַיִּצְוּמוּ עָלַי וְאֶל-תַּאֲכָלוּ וְאֶל-תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לְלֵילָה יוֹם גַּם-אֲנִי וְנִעַרְתִּי אֲצוּם כֵּן.

atributem půstu. Bůh však přesto jedná a vše dopadne pro židy dobře. Bůh jedná ve skrytu.

2. Půst byl držen pro milovanou osobu, která onemocněla: David držel půst a plakal pro syna, který byl nemocný²¹⁶; Sedmidenní půst byl držen pro milovanou osobu, Saula, který zemřel²¹⁷; Průvodním znakem půstu je roztržení šatů krále Davida a všech mužů kteří byli s ním v momentě, když uslyšel o smrti Saula²¹⁸ a nařikal s válečníky, plakali a postitili se až do večera pro Saula a pro jeho syna Jonátana i pro Hospodinův lid, že padli mečem²¹⁹.

3. Půst se praktikoval také při hledání božího odpuštění: Mojžíš po čtyřicet dní a nocí nejedl chléb a nepil vodu, pro hřích Izraelců, kteří učinili a uctívali modlu Býčka pod horou Boží a činili tak to, co je zlé v očích Hospodina. Mojžíše Hospodin tenkrát vyslyšel a nevyhladil Izraelce z povrchu země²²⁰. Vzhledem k délce úplného půstu je Mojžíš rekordmanem²²¹; v Novém zákonu je to pak Ježíš²²².

Dalším příkladem jsou verše vypovídající o králi Achabovi, jeho ženě Jezábel a proroku Elijášovi, který prorokuje Achabovi smrt pro jeho hříšné skutky. Poté Achab roztrhl svůj šat, postil se a zkroušeně chodil v zíněném rouchu, protože činil zlé v očích Hospodina²²³. Král Achab „se pokořil“ před Hospodinem, o této skutečnosti zde²²⁴ vypovídá hebrejský kořen כנע v kmeni niʿal. Tento kořen je určitou paralelou dalšího kmene hebrejského kořenu ענה, jehož derivace kmenů sloves se v Tanachu vyskytují mnohem hojněji, než hebrejský kmen slovesa צום.

Celkově můžeme o kořenu צום konstatovat, že převažuje v předexilní narativní literatuře, v prorockých knihách a v žalmech.

Extenze hebrejského kořene ענה²²⁵ se překládá jako „ponižený“, „být pokorný“, „poddajný“, „ztrápený“; v kmenu niʿal jako „být pokořován“, „pokořen“, „pokořovat

²¹⁶ 2 S 12:16-23. „David kvůli chlapci hledal Boha a tvrdě se postil, pak šel domů a ležel přes noc na zemi. Starší jeho domu k němu přistoupili, aby ho zvedli ze země, on však nechtěl, [...] chléb nepojedl“.

²¹⁷ 1 S 31:13. וַיִּצְמוּ שְׁבַעֵת יָמִים: srovnej s 1Kr 10:12. וַיִּצְמוּ שְׁבַעֵת יָמִים: odchylka v prepisu (kibbuc a waw).

²¹⁸ 2 S 1:11. : וַיִּחַזַק דָּוִד [בְּבַגְדָיו] וַיִּקְרַעֵם וְגַם כָּל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אִתּוֹ

²¹⁹ 2 S 1:12. וַיִּסְפְּדוּ וַיִּבְכוּ וַיִּצְמוּ עַד־הָעֶרֶב

²²⁰ Dt 9:15-18. וְאַרְבָּעִים לַיְלָה לֶחֶם לֹא אָכַלְתִּי וַיָּמִים לֹא שָׁתִּיתִי

²²¹ Ex 34:28; Dt 9:9; 1 Kr 19:8.

²²² Mt 4:2; Lk 4:2.

²²³ 1 Kr 21:27. וַיִּקְרַע בְּגָדָיו וַיִּשֶׁם־שֵׁק עַל־בְּשָׂרוֹ וַיִּצְוֶם וַיִּשְׁכַּב בַּשָּׁק וַיַּהֲלֵךְ אֶט

²²⁴ 1 Kr 21:29. הֲרֵאִיתָ כִּי־נִכְנַע אַחָב מִלִּפְנֵי יְעִן כִּי־נִכְנַע מִפְּנֵי

²²⁵ Pípal, Blahoslav. Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zákonu. Praha: Kalich, 1997. s. 122.

se“, „ponižovat se“; v kmenu pi'el se překládá výrazy „pokořit“, „činit příkoří“, „stíhat útrapami“, „ponižit“, „vést k poddajnosti“, „zneužít“, „zneškodnit“. V tomto kmenu ho často nalezneme v Tanachu ve spojení ענה נפש (ina nefeš). Toto slovní spojení má větší rozsah významu, neboť zahrnuje půst včetně ostatních forem odříkání²²⁶.

Nejčastější užití tohoto slova v českém ekumenickém překladu najdeme ve významu „pokořovat se“ nebo s doslovným překladem „trápit duši“. V jednom případě je doložen případ výskytu kmene pu'al²²⁷. V knize Daniel a Ezdráš najdeme významově podobný kontext u kořene ענה v kmenu hitpa'el²²⁸. Paralelu ke spojení ענה נפש nacházíme v knize královské v příběhu o Achabovi²²⁹, kde je použito jazykového kmene nif'al kořene כנע, který se překládá výrazy pokořovat se, hebrejský originální text zní:

כִּי־נִכְנַע מִפְּנֵי לֵאֲחָבִי
הָרְאִיתִי כִּי־נִכְנַע אַחָב מִלְפָּנַי
הָרְעָה בְּיָמָיו בְּיָמַי בְּנוֹ אָבִיא הָרְעָה עַל־בֵּיתוֹ:

Český ekumenický překlad: „Viděl jsi, že se Achab přede mnou pokořil? Protože se přede mnou pokořil, nedopustím to zlo za jeho dnů, ale uvedu je na jeho dům za dnů jeho syna“ (1 Kr 21:29).

V knize Daniel se setkáváme s biblickou aramejštinou, ve které máme doloženo adverbium ve tvaru טָחַת s významem slova nenasyceně nebo s hladem čímž schází náboženský kontext. Aramejský originální text zní:

לְהִיכָלָהּ וּבַת טָחַת וּדְחָן
אֲדִין אֶזֶל מַלְכָּא
לְא־הַנְּעֵל קְרָמוּהִי וְשִׁנְתָהּ נַחַת עֲלוּהִי:

Český ekumenický překlad: „Pak se král odebral do svého paláce a ulehl, aniž co pojedl. Nedopřál si žádné obveselení a spánek se mu vyhýbal“ (Da 6:19).

Zpět ke kořenu ענה, ze kterého je derivované substantivum (ta'anit), které nacházíme v Tanachu pouze na jednom konkrétním místě s českým ekvivalentem slova trýzeň nebo trápení²³⁰. Spolu s tímto substantivem se setkáváme ponejvíce v pobiblickém období ve významu „půst“, což je doloženo zejména v Talmudu.

²²⁶ Výjimku tvoří verš Iz 58:5, ve kterém je hebrejský kořen *com* významově širší a spíše obecného charakteru.

²²⁷ Lv 23:29. heb. original textu s pu'alovým kmenem: ... כִּי כָל־הַנְּפֹשׁ אֲשֶׁר לְאֶתְעֵנָה בְּעַצְמָם הַיּוֹם

²²⁸ Ezd 8:21; Da 10:12.

²²⁹ 1 Kr 21:29.

²³⁰ Ezd 9:5.

Oproti tomu nacházíme v Novém zákoně řecký výraz pro půst s konotacemi vztahujícími se vždy k náboženské praxi²³¹. Tím slovem je sloveso νηστεύουσιν (nesteýó). Substantivum νηστευα (nesteia) značí půst v kontextu projevů zbožnosti²³².

Příklad derivátu kmene „ענה“, piel imperfekta plurál maskulina „תענו“ nacházíme v knize Leviticus: „budete se pokořovat a nebudete vykonávat žádnou práci“²³³. V kmenu pu'al jsou známé výrazy jako „být trýzněn“, „trýznit se“ a dále pak v reflexivním kmenu hitpa'el „pokořit se“, „ponížit se“, „být zkroušen“, „dřít se“; hi'íl překládáme jako „činit příkoří“ nebo „ponížít“. Femininum od kořene „ענה“ známe ve tvaru „ענוה“²³⁴ (anává), který do češtiny překládáme jako „pokora“, „skromnost“, „sklonění“. Tento tvar však nalezneme v Tanachu pouze na čtyřech místech a to v knize Přísloví²³⁵ a knize Zacharjáš, tedy v pozdním období.

Dalším příkladem držení půstu za Boží odpuštění je půst vyhlášený muži města Ninive²³⁶. Během čtyřiceti dní mělo být město Ninive vyvráceno. Žádnou potravu ani vodu nesměli dostat ani člověk ani hospodářská zvířata²³⁷. Jedná se o verš, ve kterém je proměna hříšného lidu Ninive přímo předjímana. Důležité je zde však slovo „vyvráceno“, které předjíma změnu. Toto slovo v hebrejštině je v Tanachu použito 2x a je dvojznačné. V prvním významu znamená zničení (...“bude vyvráceno“)²³⁸, ale i proměnu srdce²³⁹. Obě slova „vyvráceno“ a „proměnit“ vyjadřuje v hebrejštině stejné slovo „נהפכת“ tedy kmen hebrejského slovesa „הפך“. Dá se tedy usuzovat, že autor textu si byl vědom skutečnosti, že Jonáš svým kázáním přikazuje proměnu srdce, tedy odvrácení se od zlých skutků. Pak by město Ninive nemuselo být vyvráceno.

Stejně tak proměnu srdce nacházíme v příběhu Noeho o potopě světa, ve smyslu nastoupení cesty Hospodina vyjádřené půstem, který substituuje upuštění od hříchu, kajícnost, prosté následování příkladu. Noe šel se svou rodinou příkladem zkaženému

²³¹ Mt 4:2; 6:16-18; Mk 2:18-2; Lk 18:12; Sk 13:2ff; Mt 9:15; Lk 5:33.

²³² Srovnej například Mt 17:21.

²³³ Lv 16,29. תענו את נפשתיכם וכל מלאכה לא תעשו

²³⁴ Lv 16:29; Př 15:33; 18:12; 22:4 a Za 2:3.

²³⁵ Př 22,4; Př 15,33 a Př 18,12.

²³⁶ Jo 3,5. ויאמינו אנשי נינוה באלהים ויקראו צום

²³⁷ Jo 3,7. האדם והבהמה הבקר והצאן והצאן אל יטעמו מאומה אל ירעו ומים אל ישתו :

²³⁸ Jo 3:4. „Jonáš vešel do města, procházel jím jeden den a volal: Ještě čtyřicet dní, a Ninive bude vyvráceno“. עוד ארבעים יום וינינה נהפכת :

²³⁹ Jr 2:21. „A já jsem tě zasadil, révu ušlechtilou, samou spolehlivou sadbu. Jak ses mi mohla proměnit v révu planou a cizí“? ואנכי נטעתוך שרק כלה זרע אמת ואיך נהפכת לי סורי הגפן נכריה:?

lidu, to si pravděpodobně uvědomoval i autor biblického textu, milost Hospodina zde naznačuje jméno Noeho (hebrejsky נֹחַ), čteno pozpátku značí kořen נח tedy „milost“²⁴⁰. Rovněž se zde objevuje čtyřicet dní, ve kterých byla Hospodinem zaplavena celá země a provedena tak úplná očista od svévolných, kromě rodiny Noeho.

Pro Boží odpuštění se k Bohu obrátil (tešuva) prorok Daniel v zíněném rouchu a popelu s modlitbami a prosbami v postu²⁴¹. O pár veršů dále, v období třetího roku perského krále Kýra²⁴², se Daniel dozvídá o velké strasti, která je mu vyjevna ve vidění. Daniel truchlil tři týdny, doslova soužil sebe sama nejenom zdržením se jídla, masa a vína²⁴³, ale rovněž pomazáváním se olejem. Prorok Daniel takto soužil sebe sama, nejednalo se však doslovně o „půst“ ve smyslu biblické terminologie. Vyznal hříchy lidu Izraele před Hospodinem a dále odřeknutím se světských nutností potřebných k udržení těla a tedy k přežití, disponoval se prorok Daniel pro vidění²⁴⁴. Před Hospodinem se pokořil²⁴⁵ a byl vyslyšen. Kajícím aktem bylo shromáždění Izraelových potomků v zíněných rouchách a se zeminou na hlavě ve kterých stáli a vyznávali se z hříchů svých i svých otců, postili se a četli čtyřikrát za den z knihy zákona Hospodina²⁴⁶.

V knize Zacharjáš²⁴⁷ nacházíme další kmen hebrejského slovesa „שוב“, který v překladu „navrátit se“, „změnit úděl“, „napravit“²⁴⁸, můžeme chápat jako přechodné období potřebné k „obrácení se“ ve smyslu změny myšlení, najití správné „cesty“ v biblické terminologii „návrat celým svým srdcem“. Příklad se objevuje v knize Zacharjáš (1:1ff.) jako volání k obrácení, které poukazuje na příklad otců, nejprve v negativním smyslu, protože otcové neposlouchali dřívější proroky a přišel trest, následně pak v pozitivním smyslu, protože činili pokání, když se stalo, co proroci

²⁴⁰ Gn 6:8.

²⁴¹ Da 9,3. : לְבַקֵּשׁ תְּפִלָּה וְתַחֲנוּנִים בְּצוּם וְשֵׁק וְאַפֵּר :

²⁴² Da 10:1-3.

²⁴³ Da 10,3. : לָחֵם חֲמֻדוֹת לֹא אֶכְלֹתִי וּבִשָּׂר וַיִּזֶן לֹא-אֶבְרָא אֶל-פִּי וְסוּדָךְ לֹא-סִכְתִּי עַד-מִלְאֵת שְׁלֹשָׁת שְׁבָעִים יָמִים :

²⁴⁴ Da 9:3; 9:20-22; srovnej traktát Joma 4b.; Dan 10:3-12; Ezra 5:13-20; Ezra 6:35.

²⁴⁵ Dn 10:12. : אֵלֵי אֱלֹהֵיךָ דָּגַמְתִּי כִּי מִן-הַיּוֹם הָרִאשׁוֹן אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת-לִבְךָ לְהִבָּן וּלְהַתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ וַיֹּאמֶר

²⁴⁶ Neh 9:1-3. : עַל-חַטֹּאתֵיהֶם וְעֲוֹנוֹת אֲבֹתֵיהֶם : Neh 9,2 ; נִאֲסַפּוּ בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּצוּם וּבִשְׁקִים וְאָדָמָה עֲלֵיהֶם :

²⁴⁷ זְכַרְיָהוּ בְּסֵפֶר תּוֹרַת יְהוָה אֱלֹהֵיהֶם. ; Neh 9,3 ; וַיַּעֲמֵדוּ וַיִּתְוַדּוּ

²⁴⁸ Za 1:1-6.

²⁴⁸ Pípal, Blahoslav. Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zakonu. Praha: Kalich, 1997. s. 165.

ohlašovali²⁴⁹. Jednotlivec nebo celý národ porušovali smlouvu Hospodina, tedy chovali se svévolně²⁵⁰ a „odvrátili se od cesty Hospodina“.

Druhá kniha Joel vypráví o hrozbě příchodu dne Hospodina, který bude naprostou zkárou všem obyvatelům země, pokud se „nenavráť svým srdcem a změnou myšlení“ k Hospodinu²⁵¹. Z tohoto vyprávění se dozvídáme o liturgii Jeruzalémské obce. Vyhlášovala se troubením na roh (Šófar) na místě zvaném Sijón. Důležitou roli hrál v tomto shromáždění púst, který měl být svěcen²⁵². Součástí rituálu měli kněží vstoupit do prostoru mezi chrámovou předsíní a oltářem a tam s pláčem úpět v prosbách k Hospodinu²⁵³. Je zde vyjádřena naděje v Boží dobrotivost, milosrdnost a slitování²⁵⁴.

Dalším příkladem užití kmene „שוב“ je příběh z knihy Exodus, ve které Áronovi Mojžíš řekl: „Vyzvi celou pospolitost Izraelců“[...] „Přistupte před Hospodina, neboť slyšel vaše reptání“²⁵⁵. Lidé reptali, ale pak se obrátili k poušti²⁵⁶ a zjevila se Hospodinova sláva. Zde „obrátili“ by mohlo znamenat „změnu myšlení“. Obratu „obrátit se k poušti“ bychom mohli rozumět jako nastoupení správné cesty, poušť znamená očistu duchovní i fyzickou, není lehké tam přežít. Přežití v poušti znamená velké sebezapření, pokoru a nutnost vyžít z mála.

Hospodinu se mohlo zalíbit „obrácení“ lidu a proto se zjevila „Hospodinova sláva“²⁵⁷. Příběh o obsazování země Emorejci²⁵⁸ je příkladem „obrácení se“ ve smyslu změny myšlení, návratu k Bohu, vyjádřeného hebrejským kořenem „שוב“. Lid Izraele vyslal zvědy, ale po jejich úspěšném návratu (reprezentuje jiný kořen slova) lid reptal proti Hospodinu a nedůvěřoval v něho. Hospodin se rozlítil a oznámil lidu, že nebude s nimi v bitvě s Emorejci. Oni však neposlechli a vyšli bojovat. Byli poraženi a rozehnáni. „[...] vrátili se a plakali před Hospodinem, ale Hospodin váš hlas nevyslyšel,

²⁴⁹ Rendtorff, Rolf. Hebrejská bible a dějiny. Praha : Vyšehrad, 2003. s.296.

²⁵⁰ Za 1:4. שׁוּבוּ נָא מִדְרָכֵיכֶם הָרְעִים וּמַעֲלֵיכֶם הָרְעִים „Obráťte se přece od svých zlých cest a od svých zlých skutků!“

²⁵¹ Jl 2,13. וְקִרְעוּ לְבַבְכֶם וְאֶל-בְּגָדֵיכֶם וְשׁוּבוּ אֶל-יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם.

²⁵² Jl 2,15. קְדָשׁוּ-צֹם קְדָשׁוּ-צֹם קְרָאוּ עֲצָרָה: nebo Jl 1:14. יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם וְזַעְקוּ אֶל-יְהוָה:

קְדָשׁוּ-צֹם קְרָאוּ עֲצָרָה אֲסַפּוּ זְקָנִים כָּל יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ בֵּית

²⁵³ Jl 1:13. חָגְרוּ וְסִפְדוּ הַכְּהֹנִים הַיְלִילוּ מִשְׁרְתֵי מִזְבֵּחַ.

²⁵⁴ Jl 2:17.

²⁵⁵ Ex 16,9.

²⁵⁶ Ex 16:10.

²⁵⁷ Ex 16,10. וַהֲנֵה כְבוֹד יְהוָה נִרְאָה בְּעֵינַי:

²⁵⁸ Dt 1:1-45.

nepopřál vám sluchu“. Zde vyjádření וְהִשְׁבִּיבוּ וְהִבְכִּיבוּ²⁵⁹ má charakter pokání, v bitvě byli poraženi, protože nevěřili v Hospodina a reptali proti němu.

Rok probíhalo rituální očištění v Kádeši. Mnoho dní obcházeli pohoří Seír, než se k nim Hospodin opět navrátil. Je zde patrné obrácení ve smyslu změny myšlení v dobré a „vyvrácení“ myšlení zlého, před kterým varovali proroci²⁶⁰. Opět se zde setkáváme s kmenem slovesa „שוב“, Ve verši Jeremjáš (34:11)²⁶¹ je rovněž použit kmen slovesa „שוב“, který zde představuje obrat v myšlení, které se odrazí v konání dobrého.

Ve verši Jeremjáš (34:16)²⁶² je změna myšlení prezentována kořenem „שוב“ a projevena v konání zlých skutků. V knize Ezechiel (18:32) se říká „[...] obraťte se a nemusíte zemřít...“, což značí nastoupení správné cesty změnou smýšlení člověka, duchovní obrácení, pokoru. Podobně vypovídá verš v knize Zacharjáš (1:4-6)²⁶³.

Další pak verše vyjadřující půst ve smyslu obrácení srdce v konání dobrého, změnu myšlení v dobré například verše: Job (17:10)²⁶⁴, Př (1:23)²⁶⁵, Jr (35:15)²⁶⁶, Ez (14:6)²⁶⁷, Jz (14:2)²⁶⁸, Ez (18:30)²⁶⁹, Za (1:3)²⁷⁰. Ve verši Ez (13:22)²⁷¹ je kořen slova שׁוּב použit pro vyjádření smyslu setrvání na stezce zla a neodvrácení se od zla ke konání dobra.

4. Půst je dodržován jako připomenutí určitých pohrom. V průběhu exilového a poexilového období se půst objevuje ve dnech, které znamenaly pro lid Izraele pohromu nebo neštěstí. Desátý den pátého měsíce byl vypálen Chrám

²⁵⁹ Dt 1:45.

²⁶⁰ Neh 9:26. „Ale začali být vzpurní a bouřili se proti tobě. Tvůj zákon zavrhlí a vraždili tvé proroky, kteří je varovali, aby je obrátili zpět k tobě. Dopustili se strašného rouhání“.

²⁶¹ Jr 34:11. „Ale potom zas obrátili a donutili k návratu otroky a otrokyně, které propustili na svobodu. Podmanili si je opět za otroky a otrokyně“.

²⁶² Jr 34:16. „Ale pak jste opět obrátili a mé jméno jste znesvětili. Donutili jste k návratu každý svého otroka a otrokyni, které jste propustili na svobodu. Podmanili jste si je opět, aby byli vašimi otroky a otrokyněmi“.

²⁶³ Za 1:4. „Nebud'te jako vaši otcové, k nimž volávali dřívější proroci: »Toto praví Hospodin zástupů: Obráťte se přece od svých zlých cest a od svých zlých skutků!« Ale neposlechli, [...]“.

²⁶⁴ Job 17:10. „Vy všichni, obraťte se a pak přijďte, moudrého však mezi vámi nenacházím“.

²⁶⁵ Př 1:23. „Obráťte se, když vám domlouvám. Hle, nechám na vás proudit svého ducha, uvedu vám ve známost svá slova [...]“.

²⁶⁶ Jr 35:15. „Posílal jsem k vám všechny své služebníky proroky, nepřetržitě jsem je posílal se slovy: »Obráťte se každý od své zlé cesty, napravte své jednání, nechoďte za jinými bohy, neslužte jim“.

²⁶⁷ Ez 14:6. „Proto řekni izraelskému domu: Toto praví Panovník Hospodin: Obráťte se a odvráťte se od svých hnusných model, odvráťte svou tvář od všech svých ohavností“!

²⁶⁸ Jz 14:2. „Navrat' se, Izraeli, k Hospodinu, svému Bohu, neboť jsi upadl pro svoji nepravost“.

²⁶⁹ Ez 18:30. „Proto budu soudit každého z vás, dome izraelský, podle jeho cest, je výrok Panovníka Hospodina. Obráťte se a odvráťte se ode všech svých nevěrností a vaše nepravost vám nebude k pádu“.

²⁷⁰ Za 1:3. „Řekni jim tedy: Toto praví Hospodin zástupů: Obráťte se ke mně, je výrok Hospodina zástupů, a já se obrátím k vám, praví Hospodin zástupů“.

²⁷¹ Ez 13:22. „Poněvadž mučíte srdce spravedlivého podvodem, zatímco já jsem ho nechtil zarmucovat, a posilujete ruce svévolníka, aby se neodvrátil od své zlé cesty a nebyl zachován naživu“.

Nabúkadnesarem²⁷². Druhý den sedmého měsíce byl zavražděn Gedaljáš²⁷³. Desátý den desátého měsíce bylo započato obléhání Jeruzaléma²⁷⁴. Devátý den čtvrtého měsíce padl, lid Jeruzaléma již neměl co jíst²⁷⁵.

5. Nebyl-li půst míněn vážně, neměl žádnou hodnotu a nebyl Bohem vyslyšen. Lid si stěžuje, že se postí a pokořuje, ale Hospodin to nevidí²⁷⁶. Ve skutečnosti v průběhu půstu holdují různým potěšením a utlačují dělníky²⁷⁷. Mnohdy se stal půst součástí ceremoniálního rituálu bez upřímnosti, pokory a bázně, tedy můžeme říci, že byl jen formální záležitostí Hospodinu²⁷⁸. Opravdový půst musí být prováděn bez svévole a obsah mysli byl uprázdněn pouze pro Hospodina, proto tedy ani práce nesmí být konána. Dále je nutné nezapomínat na své blízké²⁷⁹ a sytit hladové, opustit útlak a okovy jha rozevřít²⁸⁰. Bůh odpovídá, že půst nebyl vskutku prováděn pro Něho²⁸¹. Namísto toho půstu by měli provádět vůli Hospodina²⁸². Ale protože tak nečinili, půst v uplynulých letech neměl žádný vliv²⁸³. Půst nenese žádné výsledky, pokud je vykonáván pro nesprávný důvod, anebo bez skutečné a upřímné lítosti.

S hříchem a pokáním těsně souvisí usmíření a zástupnost. Oba nacházejí v Tanachu svůj výraz v rozličných předepsaných obětech zvířat přinášených za hříchy²⁸⁴. Příkladem je akt velekněze v Den smíření²⁸⁵. Zástupnost, nebo-li odklad trestu se objevila v proctví Achiáše proti Šalamounovi²⁸⁶. Zde se trest Šalamounovi odkládá díky jeho otci Davidovi. Jedna osoba je v morálním ohledu pokračováním osoby předešlé, jakoby každý hříšník nebyl pro Boha samostatnou morální bytostí.

²⁷² Jr 52:12ff.

²⁷³ 2 Kr 25:23-25; Jr. 41:1.

²⁷⁴ 2 Kr 25:1.

²⁷⁵ 2 Kr 25:3-4.

²⁷⁶ Iz 58:3. Orig. heb. text zní: לָמָּה צָמַנּוּ וְלֹא רָאִית עֲנִינֵנוּ נִפְשָׁנוּ וְלֹא תָדַע

²⁷⁷ Ibidem. Orig. heb. text zní: הֲוֵן בַּיּוֹם צָמַמְכֶם תִּמְצְאוּ חֶפְצֵי וְכָל-עַצְבֵיכֶם תִּנְגְּשׁוּ:

²⁷⁸ Iz 58:2ff.

²⁷⁹ Iz 58,7. עֲרֹם וְכִסְיֹתוֹ וּמִבְּשָׂרָךְ לֹא תִתְעַלֵּם:

²⁸⁰ Ibidem. Orig. heb. text zní: פָּרַס לְרַעֲב לְחֵמֹךְ

²⁸¹ Za 7,4-6.

²⁸² Za 7:7-10.

²⁸³ Za 7:13. Orig. heb. text zní: וַיְהִי כִּאֲשֶׁר-קָרָא וְלֹא שָׁמְעוּ בֶן יִקְרְאוּ וְלֹא אֲשָׁמַע אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת :

²⁸⁴ McCarter P.K., Jr., Anchor Bible 9, New York: Doubleday, 1984, s. 301.

²⁸⁵ Lv 16ff.

²⁸⁶ 1 Kr 11:31-39.

4. POSTNÍ DNY, SLAVNOSTI A SVÁTKY

Toto praví Hospodin zástupů: „Půst čtvrtého, půst pátého, půst sedmého a půst desátého měsíce se judskému domu obrátí v radostné poselství a utěšené slavnosti“. (Za. 8,19)

Židé byli během své dlouhé historie postiženi mnoha nešťastnými událostmi. Mnohé z nich jsou připomínány každoročními postními dny²⁸⁷. Je zajímavé, že smuteční národní den, 9. av, je v jistém smyslu považován za svátek, vyjádřený pojmem *mo'ed*²⁸⁸. Podle tohoto zvyku bude největším svátkem v nadcházející době²⁸⁹. Slavnosti Hospodinovy, hebrejský plurál „*mo'adim Adonaj*“, zde implicitně obsahují Nový rok a Den smíření²⁹⁰. Ty jsou zároveň časem, kdy mají být svolána „svatá shromáždění“, hebrejsky „*מִקְרָאֵי קָדְשׁ*“. Mezi tato svatá shromáždění patří i Šabat. Etymologicky vyjadřují slovo „svátek“ hebrejské výrazy „*חַג*“²⁹¹ (*chag*); „*מוֹעֵד*“ (*mo'ed*); nebo „*חֻב*“, „*חַגְגֵי יוֹם*“ (*jomtov*)²⁹². Trojkonsonantní slovesný kmen od slova „*חָגַג*“²⁹³ je „*חָגַג*“, *chagog*, „oslavovat, chodit v procesí, držet pouť, světit“²⁹⁴. Možná varianta „*חֻג*“, *chug*, ve smyslu „chodit okolo“²⁹⁵ nebo „obzor, horizont“²⁹⁶. „Slovo je příbuzné s arabským výrazem „*hajja*“, které vyjadřuje „jít na pouť“ a z kterého vychází slovo „*hajj*“, vypovídající ve smyslu „pouť do Mekky“. Výraz „*mo'ed*“ znamená „stanovené nebo určité místo, čas nebo období“.

Židovské dny a svátky často začínají večerem a s nástupem další noci, při východu hvězd, končí. Šabat začíná již v pátek se západem Slunce. V Tóře je psáno: „*יוֹם אֶחָד*...²⁹⁷...*וַיְהִי-עֶרֶב וַיְהִי-בֹקֶר*“.

²⁸⁷ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. s. 144.

²⁸⁸ Kniha Nářků (Lamentation) 1:15-16.

²⁸⁹ Jr 31:13.

²⁹⁰ Lv 23:4 „Toto jsou slavnosti Hospodinovy, bohoslužebná shromáždění, jež budete svolávat v jejich určený čas (místo, období):” *אֵלֶּה מוֹעֲדֵי יְהוָה מִקְרָאֵי קָדְשׁ אֲשֶׁר-תִּקְרָאֵן אֹתָם בְּמוֹעֲדָם:*

²⁹¹ Jz 9:5.

²⁹² 1 S 25:8; Est 8:17.

²⁹³ Pípal, Blahoslav. Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zákonu. Praha: Kalich, 1997. s. 48.

²⁹⁴ Ibidem.

²⁹⁵ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „*Holidays*“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

²⁹⁶ Pípal, Blahoslav. Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zákonu. Praha: Kalich, 1997. s. 49.

²⁹⁷ Gn 1:5. „Byl večer a bylo jitro, den první“.

Všeobecně můžeme svátky rozdělit do dvou hlavních kategorií a každou z těchto kategorií dále rozčleňovat.

Do první skupiny by patřily svátky, jejichž dodržování přikazuje Pentateuch, do té druhé ty svátky, které byly přidány později. Pro slavnosti jsou typické tři prvky: 1. radost, která má nejčastěji podobu slavnostních pokrmů s výjimkou Dne smíření a u nejdůležitějších Biblických svátků je svátku, s ním spojené radosti i zákaz práce. 2. liturgie, v době Chrámu se konaly zvláštní obětní služby. 3. zvláštní slavnostní ceremonie, jako například jezení „mazzot“ v den Hospodinovy paschy (biblický příkaz), rozsvěcování svíček o svátku Chanuka (Talmudický příkaz) a zvyk vysazování mladých stromků o svátku Tu bi-Ševat²⁹⁸.

Jinou skupinou svátků zmiňovaných v Pentateuchu, při kterých se slaví a hoduje, jsou Pascha²⁹⁹; Šavuot³⁰⁰ a Sukkot³⁰¹ označované hebrejsky „חגים“ (chaggim). Učenci sami nejčastěji užívají výrazu „חג“ pokud hovoří o svátku Sukkot. Společná všem těmto třem svátkům (שָׁלוֹשׁ רֵגְלִים), je pouť do Jeruzaléma.

V pohanských náboženstvích starověkého Východu byly svátky, tedy různé slavnosti, zakládány člověkem za účelem získání přízně božstvem a zabránění pohrom. Biblické pojetí je na druhou stranu přesně opačné. Protože svátky a bohoslužby ve sváteční dny jsou přikázány Bohem, právě jako sváteční oběti nejsou obětovány pro žádnou materiální odměnu, ale rovněž kvůli poslušnosti Božích příkázání³⁰². V Tanachu snad pouze Jarobeám je zmiňován v souvislosti s ustanovením svátku v určitém čase, který on sám si vymyslel a dokonce i v tento den obětoval falešným bohům³⁰³.

4.1 Čtyři postní dny proroka Zacharjáše - Půst držený v souvislosti s připomenutím určitých pohrom

Čtyři pevně ustanovené postní dny jsou poprvé zmíněny u postexilového proroka Zacharjáše, který je uvádí podle jejich pořadí v průběhu roku a „všechny mají svůj počátek ve zničení I. Chrámu r. 586 př. o. l. Jedná se o následující půst: Ta'anit Gedalja,

²⁹⁸ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Shemini Azeret“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

²⁹⁹ Ex 12:14

³⁰⁰ Ex 23:16

³⁰¹ *Ibidem*

³⁰² Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Holidays“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁰³ 1 Kr 12:32-33.

Ta'anit asara be-tevet, Šiva asar be-tamuz, Tiš'a beav. Spolu s Ta'anit Ester je dodržování těchto půstů povinné. Tyto půsty získaly ještě větší význam, když padl židovský stát roku 70. o. l. Liturgie těchto postních dnů jednak oplakává nešťastné události minulosti, ale také prosí o vysvobození Izraele z exilu³⁰⁴.

V textu proroka Zacharjáše³⁰⁵ nacházíme půst vyjádřený hebrejským trojkonzonantním kmenem slovesa „צום“, v kontextu radostného veselí a jáсотu. V jiném verši knihy proroka Zacharjáše³⁰⁶ se však hovoří o půstu ve smyslu „oddávat se pláči a odříkání“³⁰⁷. Tento půst však nebyl myšlen srdcem a nebyly konány skutky³⁰⁸ libé Hospodinu. Takový půst nemá platnost.

„[...] judskému domu obrátí v radostné veselí a utěšené slavnosti“ (Za 8:19). V tomto proroctví Zacharjáše dochází k obrácení smutku doprovázeného půstem v radostné veselí, rabíni to následně komentují³⁰⁹:

„Jak je možné, že tentýž den může být jak dnem půstu, tak dnem radosti?“ rav Papa odpověděl: „Má to tento význam: Když je mír, jsou to dny radosti a štěstí, když je pronásledování, jsou to dny půstu. Když není pronásledování, ale není ještě ani nastolen mír, pak ti, kdo chtějí, se mohou postit, ale ti, kdo si to nepřejí, se nepostí“. Na otázku, zda je tomu tak i v případě 9. avu, rav Papa odpověděl: „9. av patří do jiné kategorie, protože o tomto dni došlo k nešťastným událostem. 9. avu byl zničen jak I. tak II. Chrám, byla dobyta pevnost Betar a město (Jeruzalém) bylo rozoráno (Římany)“.

Podle rabínů jsou tyto tři půsty (10. tevet, 3. tišri a 17. tamuz) dobrovolné a jejich plnění závisí na stavu míru nebo pronásledování³¹⁰.

Dle židovské tradice tyto půsty připomínají zásadní události, které vyvrcholily destrukcí Chrámu: 1. Počátek obléhání Jeruzaléma 10. tevetu³¹¹, desátého měsíce. 2. Prolomení hradeb 17. tamuzu, čtvrtého měsíce. 3. Zničení Chrámu 9. avu, pátého měsíce. 4. Usmrcení babylónského místodržitele Judy, Gedaljáše³¹², 3. tišri³¹³, sedmého

³⁰⁴ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. s. 144.

³⁰⁵ Za 8:19. Český ekumenický překlad, 1985. וְצוֹם הַחֲמִישִׁי וְצוֹם הַשְּׁבִיעִי וְצוֹם הָעֲשָׂרִי יִהְיֶה לְבֵית־הַהוֹדָה. צוֹם הַרְבִּיעִי

³⁰⁶ Srovnej Za 7:3ff. (ff. = and following, tedy „a další; a následující“ verše)

³⁰⁷ Za 7:3. heb. הָאֲבָכָה בְּהַרְשׁ הַחֲמִישִׁי הַנָּזָר

³⁰⁸ JI 2:13; Jo 3:8; Iz 58:3ff.

³⁰⁹ Traktát Roš hašana 18b.

³¹⁰ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 148.

³¹¹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Yahrzeit“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „V současné době ortodoxní autority se pokusily znovu oživit některé postní dny s větší relevantností významu, právě například 10. tevet byl vyhlášen jako postní den k připomenutí těch, kteří trpěli Nacistickými persekucemi a těch jejichž „yahrzeit“, tedy výročí smrti, není znám“.

³¹² Za 8:19.

měsíce. Někteří učenci hájí názor, že tyto postní dny jsou mnohem starší a že značí počátek postního období, které předchází sezónním slavnostem, kterým jen pozdní tradice připojila události národních pohrom. Tvrdí se, že historický základ čtyřech postních dnů shodujících se s událostmi jim přisuzovaným je chabý ve světle současných vědomostí³¹⁴.

Jeremjáš datuje zničení prvního Chrámu na 10. av³¹⁵, zatímco se z druhé knihy Královské dozvídáme, že se tak stalo 7. avu³¹⁶; pro den 9. av není žádné jiné svědectví, v rámci Tanachu, k dispozici. Konečně také není žádný biblický činitel, který by svým zápisem podpořil tezi platnou k 17. tamuzu, jako ke dni prolomení zdí Jeruzaléma³¹⁷. Nicméně, prohlášení Knihy Zacharjáše³¹⁸, že čtyři půsty byly ustanoveny hned po zničení státu, nemůže být opomenuta. Jestli tedy, jak je navrhováno, půst zaznamenaný v Jeremjášovi³¹⁹ byl iniciován vyhnáním z Aškelonu a podobný osud ohrozil i Jeruzalém. Pak by bylo myslitelné, že čtyři různé postní dny se rázem objevily současně v reakci na duševní otřes ze zkázy a vyhnání. A navíc: „Byl by Zacharjáš tázán, zda by půst měl být zrušen, kdyby se jim historická skutečnost druhého Chrámu³²⁰ jevila jako bezvýznamná?“³²¹. Dále není žádná potřeba ohlížet se po dalších důvodech k osvětlení vyhlášení půstů než z důvodů destrukce Jeruzaléma a zničení Chrámu.

A tedy tyto půsty, vzniklé ve dnech prvního Chrámu, vstoupily do kalendáře jako znovuopakující se události jen po exilové době a byly dodržovány jako povinné až do vzniku druhého židovského státu. Když byl zničen i druhý židovský stát a Jeruzalém padl týž den jako za Babyloňanů, staly se výše uvedené postní dny opět povinnými³²².

³¹³ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „Ve 20. st. sílily tendence nejen tento svátek, 3. tišri, a i ostatní postní dny, 10. tevet a 17. tamuz zrušit“.

³¹⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³¹⁵ Jr 52:12ff. (ff. = and following, tedy „a další; a následující“ verše).

³¹⁶ 2 Kr 25:8ff.

³¹⁷ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³¹⁸ Za 7:5.

³¹⁹ Jr 52:12ff.

³²⁰ Za 7:1 a dále srovnej Ezr 6:15.

³²¹ Za 7:5; srovnej Jr 25:12.

³²² Nosek, Bedřich. *Damohorská, Pavla. Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 148.

Nakonec půst jako poslušnost, běžná praxe zbožných, je potvrzena pouze v pobiblické době v Apokryfních knihách, v knize Pseudepigrafa a Kumránské literatuře³²³.

Obřady a liturgie těchto tři menších postních dnů (10. tevet, 3 tišri, 17. tamuz) nelze srovnat s obřady a liturgií 9. avu. Tedy je obvyklou praxí držet půst od východu do západu slunce s tím, že půst je příjemněji snesitelný, pokud ti, kdo ho dodržují, vstanou dřív před východem slunce a najedí se a napijí. Do Tfilu se přidává modlitba *Anenu* (Odpověz nám). Pro ranní bohoslužby těchto postních dnů byla talmudickými učenici vytvořena vhodná liturgie a složen určitý počet zvláštních pijutů³²⁴. V následujících stoletích pak byly některé části vynechány, jiné rozšířeny a obohaceny. Do konce gaonského období většina modliteb pro menší svátky a postní dny získala svou klasickou formu a plně se stala součástí synagogální tradice. Modlitby však vznikaly až v pobiblickém období³²⁵.

4.1.1 Desátý den pátého měsíce (Av) byl vypálen Chrám Nebúkadnesarem

Měsíc *av*, z hebrejského אָב, je tradičním dnem smutku kvůli zničení Chrámů v Jeruzalémě v roce 586 př. o. l. shodně s prorokem Jeremjášem³²⁶ na příkaz Babylónského krále Nebúkadnesara, jeho služebníkem, velitelem tělesné stráže jménem Nebúzaradán. Dle popisu této katastrofy v Tanachu³²⁷ se tak stalo 7. avu. V traktátu *Tosefty* najdeme vysvětlení této nepřesnosti prohlášením, že ničení vnějších zdí a nádvoří začalo právě 7. avu, zatímco k úplnému zničení celé budovy došlo dne 10. avu. Rabíni rozhodli, že je třeba připomenout počátek pohromy. Avšak Rabín Jochanan prohlásil, že by ustanovil půst v den 10. avu, protože právě v tento den se stala větší část pohromy.

Druhý Chrám byl obrácen v trosky Římany v roce 70. o. l., na den 10. av³²⁸. Mezi karaity je stále tento den dodržován jako den smutku. Talmud však stanovil³²⁹ datum na

³²³ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³²⁴ Intenze slova: Liturgické básně; více v knize Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. 2005.

³²⁵ Pro více informací srovnej: Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 136 a 148.

³²⁶ Jr 3:12.

³²⁷ 2 Kr 25:8.

³²⁸ Například srovnej zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „History“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „Ve shodě s historikem Josefem Flaviem (Války, 6:249-50)“.

den 9. av, který byl přijat jako výročí obou zničení. Rovněž také Talmud ospravedlňuje tento den jako významný pro držení smutku, protože více pohrom v židovské historii se událo právě v tento den.

Mišna jmenovitě uvádí³³⁰ pět pohrom: 1. Potomci Izraele po exodu z Egypta neměli již vstoupit do zaslíbené země; rozhodnutí Hospodina³³¹ v den 9. av. 2. Zničení Chrámu. 3. Zničení druhého Chrámu. 4. Poslední místo odporu pevnost Betar vůdců povstání vedené proti Římu v letech 132 až 135 o. l. za Bar Kochbova povstání, který zde padl; téhož dne o rok později byla pevnost rozorána Římany. 5. V roce 136 o. l. římský císař Hadrián zřídil pohanský svatostánek na straně Chrámu a přestavěl Jeruzalém na pohanské město, které přejmenoval Aelia Capitolina a židům do něho zakázal vstoupit.

Mezinárodní den smutku 9. av je spojen s katastrofami, které postihly židy procházející vyhnanstvím³³², pronásledováním, ranami osudu a vyvražďováním celých komunit, což umocnilo toto spojení. „Tento den je proto také nazýván Černý půst, na rozdíl od půstu na Jom kipur, který je nazýván Bílý půst“³³³.

Na první pohled není hned patrné, zda-li, nebo jak, byl 9. av dodržován jako památný den smutku po zničení prvního Chrámu před rokem 70. o. l. Zmínku nacházíme u proroka Zacharjáše³³⁴ a jeho odpovědí je „*Vynášejte pravdivé rozsudky a ať každý prokazuje svému bratru milosrdenství a slitování. Neutiskujte vdovu a sirotka, bezdomovce a trpícího, nikdo ať ve svém srdci nezamýšlí proti bratru nic zlého*“. Tedy vhodnější půstu je milovat pravdu a mír, následkem kterých se dřívější dny půstu a smutku obrátí v dny veselí a utěšené slavnosti³³⁵.

Rabín Eliezer ben Zadok, který žil v době před i po zničení druhého Chrámu, v den 9. av nedržel půst, který byl odložen kvůli Šabatu na následující den, od doby kdy dodržoval jeho rod tradiční svátek zápalné oběti pro oltář³³⁶. To by ukazovalo, že půst 9. avu byl také dodržován v období druhého Chrámu. V každém případě byl půst tohoto

³²⁹ Ta'an. 29a.

³³⁰ Ta'an. 4:6.

³³¹ Nu 14:21-5.

³³² Například srovnej zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „History“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „Židé byli také vyhnáni 9. Av roku 1492 ze Španělska“.

³³³ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagógní liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. s. 144.

³³⁴ Za 7:5.

³³⁵ Za 8:16-19.

³³⁶ Ta'an. 12a; TJ, Ta'an. 4:4; Ta'an. 4:6.

významného dne, 9. av, pozorován v mišnaickém období³³⁷. Někteří rabíni obhajovali nepřetržité abstinování od vína a masa ve vzpomínce na zničení Chrámu³³⁸, ale to bylo pokládáno za neadekvátní požadavek³³⁹.

Všeobecné pravidlo Talmudu pro smuteční obřady konané v den Tiša beav je takové, že jednotlivec je zavázán dodržovat v tento den všechny smuteční ceremonie, které platí v případě úmrtí někoho blízkého z rodiny nebo příbuzného³⁴⁰. Nařízení držení smutku nepředepisuje půst nebo jiné trápení, ačkoliv v období mezi smrtí a pohřbem, s výjimkou Šabatu, truchlící nesmí konzumovat maso a víno³⁴¹.

Zatímco všechny ostatní postní dny trvají pouze od východu do západu slunce, 9. av, podobně jako Jom kipur, trvá od jednoho slunce západu do druhého, 24 hodin, až jsou vidět hvězdy³⁴² pouhým okem³⁴³. Některé smuteční rituály doprovázené půstem jsou již pozorovány během několika týdnů před Tiša beav ode dne 17. tamuzu. V den 1. avu jsou smuteční obřady mnohem intenzivnější. V předvečer 9. avu je konzumováno poslední jídlo před půstem, nesmí se jíst ze dvou vařených jídel, ani konzumovat masitá strava, ani pít víno. Je zvykem jíst vařené vejce ve slavnostním pokrmu v předvečer 9. avu, jako symbol smutku, a poprášit ho popelem. Modlitba po tomto chodu je vyřčena individuálně a tiše³⁴⁴.

Následující pravidla jsou dodržována v postní den Tiša beav: 1. Úplné abstinování od jídla a nápojů. 2. Koupel je přísně zakázána. Mytí obličeje a rukou je povoleno pouze pro účel očisty³⁴⁵. 3. Užití olejů pro pomazání se a používání vůní je zakázáno, stejně jako i sexuální styk. 4. Rovněž je zakázáno obouvat obuv vyrobenou z kůže. Z toho důvodu desáté požehnání v ranních požehnáních, původně recitováno při nazouvání obuvi, je vynecháno. 5. Musí se sedět buď na zemi nebo na nízké stoličce bez opěrtek. 6. Také je obyčejem zdržet se práce a obchodování, protože Tiša beav byl považován za

³³⁷ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Hillel“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „Reb Hilel 1:13“.

³³⁸ BB 60b., Tosef., Sot. 15:11ff.

³³⁹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Tishah beav“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁴⁰ Ta'an. 30a.

³⁴¹ Srovnej MK 23b.

³⁴² Pesachim 54b.

³⁴³ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. s. 145.

³⁴⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Tishah beav“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁴⁵ Ta'an. 13a.

nepříznivý den. Ten kdo pracuje v den 9. av by nezískal žádný prospěch za jeho úsilí³⁴⁶. A posledním pravidlem, 7., je zakázáno studovat Tóru, protože je zdrojem radosti s výjimkou čtení Svitku nářků, bědování a příslušného midraše Nářky Rabbah³⁴⁷, kniha Job, proklínání v knize Leviticus³⁴⁸, vybraných kapitol z knihy Jeremjáš (například kapitola 39) a agadických příběhů popisujících v Talmudu zničení Jeruzaléma³⁴⁹ a dalších podobných textů³⁵⁰.

Noc na Tiša beav zbožní spávali na zemi s kamenem pod hlavou místo polštáře. Mnozí se postili až do pravého poledne dne 10. avu. Maso a víno nesmělo být konzumováno až do odpoledne 10. dne měsíce av, ačkoli některé ze smutečních ceremonií jsou zmírňovány odpoledne Tiša beav dopředu z důvodu založeného na víře, že Tiša beav se opět stane svátkem od doby co se zrodí Mesiáš³⁵¹. Až do konce 17. století bylo přísné dodržování 9. avu také známkou příslušnosti k ortodoxnímu judaismu. Po pseudo-mesiášovi Šabtaji Cvi byl půst úplně zrušen v den Tiša beav a obrácen v den radosti³⁵².

Smuteční atmosféra 9. avu je při ranní bohoslužbě zdůrazněna tím, že věřící neoblékají talit a nevkládají tfilin. Základními prvky této bohoslužby jsou speciální modlitba Anenu (Odpověz nám), která je vložena do Tfilu, speciální četba z Tóry a mnoho žalozpěvů (kinot), které se recitují na konci této bohoslužby. Modlitba Anenu³⁵³ se recituje během všech postních dnů i z důvodu, že obsahuje pouze obecné výrazy a nezmiňuje výslovně 9. av³⁵⁴.

Z Tóry je na 9. av čteno varování Mojžíše³⁵⁵ dětem, Izraele ve kterém vyjmenovává, co je postihne, když opustí učení Tóry. Rovněž je čten Jeremjášův nářek³⁵⁶ nad

³⁴⁶ Ta'an. 30b.

³⁴⁷ z aj. *Lamentations Rabbah*, Midraš.

³⁴⁸ Lv 26:14-42.

³⁴⁹ Git. 55b-58a.

³⁵⁰ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Tishah beav“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveveno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁵¹ TJ, Ber. 2:4.

³⁵² Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Tishah beav“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveveno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁵³ Ta'an. 13b; je starobylého původu, recituje se jak v ranní, tak odpolední Tfilu.

³⁵⁴ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 146.

³⁵⁵ Dt 4:25-40.

³⁵⁶ Jr 9:23.

neštěstími postihujícími židovský lid. Po ukončení bohoslužby věřící pokračují v půstu doma a scházejí se opět k odpolední bohoslužbě³⁵⁷.

Po skončení půstu a učiněném pokání Izraele rabíni považovali za vhodné stanovit výběr z pozdější části knihy proroka Izajáše jako prorocké čtení pro všechny šabaty připadající do období mezi 9. avem a svátkem Roš hašana³⁵⁸.

4.1.2 Druhý den sedmého měsíce (tišri) byl zavražděn Gedaljáš

Z knihy Jeremjáš³⁵⁹ se dozvídáme o Gedaljášovi, synovi Achíkama, který byl ustanoven Nebúkadnesarem, králem babylónským, za místodržitele judských měst. V sedmém měsíci (tišri) přišel Jišmael, syn Netanjáše s deseti muži do Misy, sídla místodržitele judských měst, a Gedaljáše zabil mečem³⁶⁰. V knize druhá Královská se dozvídáme o jiném způsobu zabití a to ubitím k smrti³⁶¹.

Je přitom zajímavé, že byl vyhlášen půst za Gedaljáše, který nebyl synem, ani příslušníkem domu Davida, ale spíše babylónskou loutkou. Stalo se tak s budoucí platností, přičemž bylo určeno, že půst spadá do období deseti dnů pokání (3.tišri – viz. str. 54 a 66).

4.2 Roš hašana a Jom kipur

שׁוּבִי בְּחַיִּל יִשְׂרָאֵל שְׁבִי אֶל־עַרְוֶיךָ אֵלֶּה: (Jr 31:21)³⁶²

Český ekumenický překlad: „Vrať se, izraelská panno, vrať se do těchto svých měst!“

Tato úvodní věta dobře charakterizuje měsíc elul, který je navíc ve znamení panny³⁶³, a jenž předchází měsíc tišri. Celý měsíc elul je ve znamení příprav na dva veliké svátky: Roš hašana³⁶⁴ a Jom kipur.

³⁵⁷ Pro podrobnější informace odkazují na dílo: Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 147.

³⁵⁸ Ibidem.

³⁵⁹ Jr 39:14; 40:5.

³⁶⁰ Jr 41:1-2.

³⁶¹ 2 Kr 25:25.

³⁶² Český překlad věty: „Vrať se, izraelská panno, vrať se do těchto svých měst!“

³⁶³ Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 13.

³⁶⁴ Přelož. „hlava roku“, tedy „Nový rok“ popisovaný v Lv. 23:23-25, Nm. 19:1-6 jako „den troubení na roh“

Ústředním motivem úvodní věty z knihy Jeremjáš je návrat, z hebrejského kořene kmene slovesa pa'al שׁוּב, který zde představuje dobro imanentní každému člověku, jehož projevení se brání nánosy získaných špatných vlastností stojících v cestě proniknutí k pravému Já. Tedy návratu k Hospodinu, Stvořiteli, který je rovněž jediným Bohem. Přípravy v měsíci elul jaksí souvisí s důslednou revizí vlastních činů před přicházejícím Dnem soudu. Obrácení se v intenzi hebrejského slova שׁוּב znamená litovat svých špatných skutků, přiznat je, vyznat je a omluvit se za ně s rozhodnutím je neopakovat. „Nikoli modlitbou, ale odprošením poškozených naším špatným jednáním můžeme být očištěni, neboť hebrejské slovo jenake (a očistí) je atributem Boží milosti“³⁶⁵.

Zvuk šofaru znějící každé ráno v měsíci elul, nám otvírá nejvnitřnější zákoutí naší duše, a tím více si uvědomujeme blížící se Nový rok a den Božího soudu. „Jeho zvuk má zároveň napomoci i připomenutí daru Tóry na hoře Sinaj. Jeho pronikavý zvuk má v hříšníkovi probudit myšlenky na nápravu“³⁶⁶ ve smyslu varovných proslovů proroků, například: וְעָתָה הִיטִיבוּ דְרֹכֵיכֶם³⁶⁷. Tóra předepisuje vyslechnout na Roš hašana zvuky, tzv. trua. Učenci se však nemohli přesně shodnout, jak mají znít. Jedni tvrdili, že mají mít podobu štkavého pláče a vzdechů. Jsou tedy při troubení šoufaru kombinovány zvuky tkia (dlouhé tóny) s trua (štkání) a s švarim (vzdechy). Celá série je opakována třikrát, čímž se dosáhne třiceti zvuků³⁶⁸. Spor o zvuky nebyl malicherný. Zvuky totiž mají rozhodnout o tom, co lépe přiměje člověka k t^ěšuva (návratu). Muž jedná více rozumem, žena používá zase city a emoce, což dělá ženy upřímnější. Vhodným zkombinováním zvuků švarim a trua lze dosáhnout úplného pokání, které představuje dlouhý táhlý tón závěrečného tkia³⁶⁹.

T^ěšuva i pokání je symbolizováno zvykem datovaným do raného středověku. Je nazýván tašlich (odhodíš), protože se u vod řeky, rybníka nebo moře ve shromáždění odhazují hříchy. Je pevně věreno v jejich odpuštění, které proroctví popisuje jako jejich utopení v moři. Jiní poukazují na pokoru, která nutně doprovází půst a jejímž symbolem je právě i voda, která ji představuje svým směřováním dolů, k zemi³⁷⁰.

³⁶⁵ Dívěcký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 33.

³⁶⁶ *Ibidem*, s. 36.

³⁶⁷ Jr 26:13. V překladu znamená: Nyní napravte své cesty.

³⁶⁸ Dívěcký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 37.

³⁶⁹ *Ibidem*

³⁷⁰ Dívěcký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 38.

Poslední týden před Roš hašana při ranních liturgiích v synagogách se modlí s^ělichot. Hebrejský kmen סלח znamená omluvu nebo odpuštění³⁷¹, k nimž je v měsíci elul nejpříhodnější doba.

V předexilovém období nejsou žádné záznamy zvláštních postních dní v ročním kalendáři, s výjimkou Dne smíření. Ale i přesto se bibličtí kritici dohadují, že to také byl původně obřad konaný z důvodu mimořádné události a byl pevně ustanoven na den 10. tišri a to pouze do konce prvního Chrámu. Existuje záznam půstu z doby Jeremjáše³⁷², ale ten byl také původně zamýšlen jako ceremonie konaná v mimořádných situacích³⁷³.

Roš hašana a Jom kipur označují počátek nového liturgického roku a vyznačují zvláštní období ustanovené tradicí k pokání a zpytování vlastních činnů. Nehledě na to, že Roš hašana, první den měsíce tišri, souvisí podle tradice s počátkem stvoření světa briat haolam. Tehdy totiž Bůh učinil z Adama prvního člověka. To se odehrálo právě na Nový rok, 1. tišri, před bezmála pěti tisíci a osmi sty lety³⁷⁴. Tomu můžeme rozumět jako vrcholu sedmidenního tvůrčího procesu. Proto je Roš hašana dobou výročního účtování všeho stvořeného³⁷⁵.

Období těchto dvou vysokých svátků jsou také nazývána jako jamim nora'im (dny bázně). Název pochází z pobiblické doby z Talmudického učení, které říká, že v tento den bude lidstvo posuzováno mírou svého přičinění o blaho světa. Z toho důvodu se někdy Roš hašana nazývá jako jom hadin (den zúčtování).

Prvních deset dní v měsíci tišri, tedy od svátku Roš hašana do svátku Dne smíření, jenž je jejich vyvrcholením, je nazýváno jako deset dní pokání, hebrejsky „יְמֵי תְשׁוּבָה“, „עֲשָׂרַת“ (deset dní navrácení). Ve zvýšené míře je dbáno na pečlivost plnění příkazů, prodlužuje se čas věnovaný dennímu studiu Tóry a nepřestávají se pronášet ranní omluvné modlitby s^ělichot.

Z Talmudu³⁷⁶ se dozvídáme, že se jedná o nejvhodnější období pro pokání. Půst je vhodné doplnit vykonáváním dobrých skutků³⁷⁷, neboť ve sváteční den Roš hašana

³⁷¹ Pípal, Blahoslav. Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zakonu. Praha: Kalich, 1997. s. 112.

³⁷² Jr 36:3ff. (ff. = z anglického „and following“, tedy do čj. „a dále; a následující“)

³⁷³ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1^{stí} vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁷⁴ Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 10.

³⁷⁵ Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 34.

³⁷⁶ RH 18a; srovnej Maim. Yad, Teshuvah 2:6. Dostupný v internetové podobě na internetových stránkách < <http://www.hebrewbooks.org>>.

otevřít Bůh Knihu života. Vše je v tento den zpečetěno. Boží soud je vynesen v Den smíření, tedy pokáním je vhodné vyprosít si Boží prominutí následně zapsané do Knihy života³⁷⁸.

Pokání vyvolává představu: „Byl jsem špatný člověk, ale dnes se zásadně změním. Budu nový člověk“³⁷⁹. Vyvrcholení Deseti dnů pokání připadá na desátý den měsíce tišri. Tento den je kodifikován v Tanachu, knize Leviticus, a byl nařizen Hospodinem³⁸⁰, jako den svatého shromáždění. Základ tohoto dne a důvod pro obřady vyjadřuje verš: „V tento den za vás vykoná smířící obřady a očistí vás ode všech vašich hříchů. Budete před Hospodinem čisti“³⁸¹.

Během Deseti dnů pokání je jeho pojetí vyjádřeno několika změnami v liturgii: 1. Při četbě amidy je ve třetím požehnání udělaná změna uzavírací formulky z vysloveného „Posvátný Bože“ na „Svatý Králi“; a ještě v osmém z „Ty Králi, který miluješ spravedlnost a soud“ na „Ty Králi³⁸² soudu“³⁸³. Během celého roku je v modlitbách používáno slovo „Bůh“. 2. Žádosti o zanesení do Knihy života jsou vsunuty do Amida před závěrečnou formulí první, druhé a posledních dvou požehnání³⁸⁴. 3. Modlitba „náš Otec, náš Král“, z hebrejského אֱבִירֵנוּ מִלְכֵנוּ, je denně recitována v ranních a odpoledních veřejných bohoslužbách, s výjimkou Šabatu. 4. Velmi časně z rána při rozbřesku jsou recitovány zvláštní modlitby vyjadřující pokání, ještě před modlitbou Sacharit (U Sefardů a některých východních komunit také po půl noci)³⁸⁵.

Během vážných a svátečních půstů³⁸⁶ byly recitovány čtyři modlitby³⁸⁷. Byly to šachrit³⁸⁸, chazot, mincha³⁸⁹, a ne'ilat še'arim, stejně také ma'ariv³⁹⁰.

³⁷⁷ SA., Oḥ 602-603.

³⁷⁸ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Aseret yemei teshuvah“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁷⁹ Dívěcký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 33.

³⁸⁰ Verše Lv 16:29-31; Lv 16:11; Lv 17:11; Lv 23:26-32; Lv 25:9; 2 S 21:3; Nu 29:7.

³⁸¹ Lv 16:30ff.

³⁸² „Král je chápán jako spravedlivý a moudrý správce země, který nestranně a s nadhledem pracuje pro blaho všech svých „poddaných“. Dívěcký, Jan. 2005.

³⁸³ Srovnej SA., Oḥ 582:1-3 kde ke stejné změně dochází i v modlitbě „Magen Avot“, čtené při liturgii v předvečer Šabatu.

³⁸⁴ Sof. 19:8.

³⁸⁵ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Ten Days of Penitence“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

³⁸⁶ Ta'an. 4:1; Tosef. Ta'an. 4:1.

³⁸⁷ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

Nejvyšším svátkem je šabat. Vysoký svátek Jom kipur je nazýván šabat šabaton (šabat šabatů). Jednou v roce se protnul tři svátosti. Svátost lidská, svátost místa a svátost času. Jen jednou v roce mohl vstoupit velekněz do Nejsvatější svatyně. Na Jom kipur³⁹¹. Název tohoto hlavního židovského svátku najdeme v Tanachu³⁹² jako Den smíření, hebrejský překlad יוֹם הַכִּפּוּרִים . Plurál pielu hebrejského kmene sloves כָּפַר, tedy tvar כִּפְּרִים překládáme jako smír, smíření, zproštění vin³⁹³. V Tanachu jsou všechny způsoby práce v Den smíření zakázané, stejné je to i o Šabatu (také je nazýván dnem svatého odpočinku) a duše je soužena (trápena) od večera devátého dne sedmého měsíce až do zítřejšího večera. Trestem za přestoupení těchto nařízení je zničení a vynětí³⁹⁴ z Knihy živých. Pentateuch nevysvětluje čím rozumí pokořování duše v Den smíření. Ale některé pasáže v textech Tanachu zřetelně vypovídají o soužení, rmoucení duše pústem³⁹⁵. Na základě názoru mudrců existuje pět způsobů, ve kterých je povinnost rmoucení duše praktikována³⁹⁶: 1. zákazem bránícím jezení a pití; 2. osobní hygienou prováděnou pro potěchu; 3. aplikací vonných mastí a olejů na tělo. 4. nošením obuvi z kůže; 5. sexuálním uspokojením. Trest vyhlazením hrozí pouze za nedodržení abstinence od jídla, pití a práce³⁹⁷. Stejně druhy práce jsou zakázané v Den smíření stejně jako o Šabatu³⁹⁸. Děti jsou oproštěné od všech stupňů rmoucení duše s výjimkou nošení obuvi. Po dosažení věku třinácti let u chlapců a dvanácti let u dívek jsou pomalu zvykány na naplňování těchto příkázání. „Děti karaitů také musí být zarmoucené o svátku Jom kipur“³⁹⁹. Od doby kdy je Jom kipur dodržován jako slavnostní den, každý je zavázán ho uctít nošením čistého oblečení⁴⁰⁰.

³⁸⁸ Ranní požehnání; pro další informace odkazují na Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 68-69.

³⁸⁹ Odpolední bohoslužba; pro další informace odkazují na Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 70 a 88.

³⁹⁰ Večerní bohoslužba; pro další informace odkazují na Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 89.

³⁹¹ Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 44.

³⁹² Lv 23, 27. Orig. heb. text zní: אֶךְ בַּעֲשׂוֹר לַחֹדֶשׁ הַשְּׁבִיעִי הַזֶּה יוֹם הַכִּפּוּרִים הוּא

³⁹³ Pípal, Blahoslav. Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zákonu. Praha: Kalich, 1997. s. 75.

³⁹⁴ Lv 16:29–31; 23:27–32; Nu 29:7

³⁹⁵ Ž 35:13; Iz 58:3 a 5 a 10; ale rovněž srovnej Nu 30:14 a traktát Joma 74b.

³⁹⁶ Joma 8:1; Jad, Ševitat Asor 1:4; 3:9.

³⁹⁷ Joma 74a.

³⁹⁸ Meg. 1:5.

³⁹⁹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Day of Atonement“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveveno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁰⁰ Šabat 119a.

K tomuto dni jsou navíc zvláštní oběti přinášeny⁴⁰¹ a navíc jsou konané mimořádné, slavnostní obřady v Chrámu⁴⁰². V době existence Chrámu rituální zabití kozy v Den smíření odčinilo všechny přestupky⁴⁰³ toho, kdo vskutku cítil lítost, kál se, zatímco po zničení Chrámu tento sváteční den sám odčiňuje⁴⁰⁴. Odčiňuje však jen hříchy toho, kdo činí náležité pokání, prosí za odpuštění v předvečer Dne smíření těch, kterým ublížil⁴⁰⁵. Zejména v diaspoře byl půst držen jeden den a Den smíření je jediným svátkem z takzvaných stanovených dnů půstu, který není držen i následující den pro jeho velkou obtížnost postit se dva dny po sobě. Ačkoliv někteří z židů dodržovali dva postní dny⁴⁰⁶. Prikázání Dne smíření zůstalo ve svém jádru stejné jaké bylo v období druhého Chrámu i ve středověku a nezměněné bylo zachováno i během mišnaického a Talmudického období. Doplnění a skromné změny se prosadily v oblasti zvyků a modliteb. Ke správnému průběhu tohoto svátku patří tedy svaté shromáždění, pokora duše a zápalná oběť Hospodinu⁴⁰⁷.

Ke svátku rovněž patřilo troubení na Šofar v celé zemi⁴⁰⁸ a v jubilejní padesátý rok vyjadřuje troubení na Šofar milostivé léto, tj. osvobození z otroctví a navrácení půdy jejich původním majitelům. Smíření prezentované kmenem hebrejského slovesa כפר pi se překládá jako⁴⁰⁹ usmířit, vykonat smírčí obřady, dát rozhřešení, zbavit viny apod. Tedy smysl smírčích obřadů a všeho doprovodného konání je zahladit a vymazat vinu, odvrátit trest. Prostředkem jsou modlitby, pokora, dary, krev, oběti a rituální očištění od hříchů knězem a žádná práce. O svátku Jom kipur je praxí přísný celodenní půst⁴¹⁰.

Oběť býčka⁴¹¹ symbolizuje vykoupení z hříchu. Za jeho krev získává smíření a život⁴¹², je očištěn od hříchů pokorou. Zástupnou obětí je mu dáno odpuštění⁴¹³.

⁴⁰¹ Nu 29:8–11.

⁴⁰² Lv 16:1–34.

⁴⁰³ Ševi'it 1:6.

⁴⁰⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Yom Kipur“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁰⁵ Joma 8:8-9m srovnej Jad, Tešuva 1:2-4.

⁴⁰⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Day of Atonement“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁰⁷ Lv 23:27. Orig. heb. text: מִקְרָא־קֹדֶשׁ יְהִי־לָכֶם וְעֲנִיתֶם אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם וְהִקְרַבְתֶּם אֶשָׁה לַיהוָה:

⁴⁰⁸ Lv 25:9. Orig. heb. text: וְהִעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה ... בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים תַּעֲבִירוּ שׁוֹפָר בְּכָל־אַרְצְכֶם:

⁴⁰⁹ Pípal, Blahoslav. Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zákonu. Praha: Kalich, 1997. s. 75.

⁴¹⁰ Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 40 a 41.

⁴¹¹ Lv 16:11. „Potom přivede Áron býčka jako svou oběť za hřích, aby za sebe a za svůj dům vykonal smírčí obřady, a porazí ho jako svou oběť za hřích“.

⁴¹² Lv 17:11. נִפְשׁ הַבְּשָׂר׃ בְּדָם הוּא׃ וְאֵי נִחְתָּיו לָכֶם׃ עַל־הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל־נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי־הָדָם הוּא׃ בְּנִפְשׁ יִכָּפֵר׃

Naproti tomu Bůh jedná bez prostředků, promíjí hřích a trest ze svobodné vůle jako soudce⁴¹⁴, dává odpuštění⁴¹⁵.

Neexistují zcela jednoznačné znalosti o tom, jaké byly používané modlitby v průběhu Jom kipurového svátku v období druhého Chrámu. Jom kipur je jediným dnem liturgického židovského kalendáře, ve které je složena amida z pěti modliteb: večerní, ranní, musaf, odpolední a ne'ilat šearim („Zavírání bran“). V období druhého Chrámu byly modlitby pronášeny pětkrát za den v postních dnech⁴¹⁶ ma'amadot⁴¹⁷. To by rovněž mohl být zdroj zvyku u muslimů modlit se pětkrát denně⁴¹⁸. Zvláště příznačná modlitbám Dne smíření je povinnost vyznání, dříve než se koná poslední jídlo před půstem.

S^olichot, tedy kající modlitby, hebrejsky סְלִיחוֹת jsou postavené na tématu vyhnání a vykoupení. Kmen hebrejského slovesa סָלַח v překladu vyjadřující odpustit, odpouštět. Plurál feminina סְלִיחוֹת⁴¹⁹ vyjadřuje zvláštní druh obřadu sestávajícího z nepovinných přídavných, dodatkových, doplňujících modliteb, které se recitují ve všechny postní dny při příležitostech zvláštní přímlyvy (prosby) a to během kajícího období, které začíná před svátkem Roš hašana až do svátku a včetně svátku Dne smíření. Původ s^olichot pochází z vyznání recitovaného nejvyšším kněžím v Den smíření a obsahuje soupis přestupků morální podstaty. Skládá se z dvaceti čtyř nebo více slov abecedně uspořádaných. Ašamnu se také užívá jako způsobu vyznání ve chvílích blížící se smrti, stejně jako vyznání ženicha a nevěsty před svatbou⁴²¹. Tento den jimi bývá považován za „Den smíření“⁴²². Počáteční slovo ašamnu („porušili jsme“

⁴¹³ Ž 130:4ff. סְלִיחָה paralela ke smíření, odpuštění viny כָּפַר

⁴¹⁴ Ibidem.

⁴¹⁵ Ž 130:4 לְמַעַן תִּנְרָא: סְלִיחָה - f. כִּי־עָמַד סְלִיחָה je určitou paralelou k hebrejskému „סָלַח“.

⁴¹⁶ Ta'anit 4:1.

⁴¹⁷ Pro další informace odkazují k dílu: Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha: Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 50 a 61. Systém zastupování; ma'amadot = 24 obvodů jimiž byla rozdělena země; jejich prostřednictvím se lid celého národa mohl pomyslně účastnit oběti.

⁴¹⁸ Srovnej Ginzberg, L. *Peirushim ve-Hiddushim ba-Yerushalmi*, vyd. 1. 1941.

⁴¹⁹ Pípal, Blahoslav. *Hebrejsko-česky slovník ke Staremu zákonu*. Praha: Kalich, 1997. s. 112

⁴²⁰ Ž 130,4 Ale u tebe je odpuštění; tak vzbuzuješ bázeň, heb. כִּי־עָמַד סְלִיחָה לְמַעַן תִּנְרָא:

⁴²¹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Ashamnu“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém: Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴²² Šab. 32a; Sanhedrin 6:2, 43b.

nebo „jsme vinni“), hebrejsky „נִשְׁמָתֵנוּ“⁴²³, a tudíž název formule vyznání hříchů⁴²³, která tvoří část Dne smíření a dalších kajících bohoslužeb, právě jako s^lichot, viduj ap.

Vzpomínka na duše (zemřelé) hazkarat nešamot se koná na Jom kipur (i v ostatní biblické svátky) dopoledne. V tento den jsou podobné vzpomínky, jako součást liturgie, nejdůležitější, protože se v nich prosí i jménem zemřelých za odpuštění hříchů. V předvečer a ráno Dne smíření, devátý den měsíce tišri, je recitována jen malá část s^lichot. Větší část je kantylována jako součást tradiční liturgie večerní modlitby po modlitbě Kol Nidre, kterou je i zahajována Jomkipurová liturgie⁴²⁴. Odpoledne je čtena kniha proroka Jonáše o nápravě města Ninive, viz strana 33.

Ta část Deutero-Izajáše⁴²⁵, která popisuje půst⁴²⁶ byla použita jako haftara⁴²⁷, tedy čtení při ranní bohoslužbě v Den smíření, ale text mohl být sotva pronášen při slavení svátku Dne smíření⁴²⁸. Rabíni zakázali půst v předvečer Dne smíření a prohlásili, že ti kdo jedí a pijí dne 9. tišri, považuje se jim, jako kdyby se postili v Den smíření oba dny, tedy 9. a 10. dne měsíce tišri⁴²⁹.

Mnoho věcí porušujeme z neznalosti nebo omylem. I neúmyslně spáchaný hřích nebo případ neplnění si svých povinností je nutné odčinit pokáním, lítostí. V případě těžších hříchů k jejich odčinění nestačí jenom účinné projevení lítosti v podobě t^ešuva, k tomu abychom mohli smýt stopy provinění, byl ustanoven v židovském kalendáři Jom kipur. Velice těžké hříchy neočišťuje však ani Jom kipur, za jejich odpuštění musíme odprosit ty dotyčné, jež jsme poškodili. Jom kipur zpravidla slouží k odčinění hříchů spáchaných v podobě prohřešků, kterými jsme neublížili nikomu jinému, vůči Bohu⁴³⁰.

⁴²³ Hříchem je míněno porušení příkazů Tóry. Pro další informace: Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 43.

⁴²⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Aseret yemei teshuvah“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴²⁵ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveđeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴²⁶ Iz 58:3ff. (ff. = z aj. „and following“, tedy „a další; a následující“).

⁴²⁷ Jako haftara je použita část Tanachu: Iz 57:14 (15) do místa 58:14. Meg. 31a. Místo kde prorok popisuje ideální půst. Během odpoledního čtení při bohoslužbě je čtena jako haftara kniha Jonáše a Micach 7:18-20, jehož předmětem je návod pro pokání a jehož následkem by mělo být dosaženo božího slit. (Meg. 31a).

⁴²⁸ Iz 58:4. „Postite se jenom pro spory a hádky, abyste mohli svévolně udeřit pěstí“.

⁴²⁹ RH 9a-b.

⁴³⁰ Ibidem.

Prísne ortodoxní židé dodržují kaparot, rituál v předvečer Dne smíření. Jedná se o obřad rozhřešení a odpuštění hříchů, slibů a dokonce zvyk dobrovolného bičování⁴³¹. Nověji pojatý zvyk kaparot je prováděn symbolickým převáděním hříchů na bílého kohouta, ze kterého se odpoledne připraví posilňující pokrm pro chudé spoluobčany. V současnosti se kaparot praktikuje také tím způsobem, že se vkládají bankovky do synagogálních pokladniček pro potřebné⁴³².

Reformní Judaismus připouští pouze půst držený na Den smíření jako nutně závazný. Negativní je všeobecný postoj, ať veřejný či soukromý, vůči postním dnům. Tento postoj vychází z knihy Izajáš⁴³³.

4.2.1 Jom kipur katan

Méně významný je svátek Jom kipur katan (hebrejsky יוֹם קִיּוּר קָטָן) tzv. malý Jom kipur. Předvečer nového měsíce se kvůli posvátnosti stal dnem půstu a pokání. Zvyk tohoto svátku je velmi pozdní a v Šulchan Aruch není zmíněn. Počátek spadá do období druhé poloviny šestnáctého století a mezi kabalisty v Safedu se o něm poprvé zmínil Moše Cordovero. Klenba měsíce byla pochopena kabalisty jako symbol boží přítomnosti (šechina) a úbytek posvátné síly v průběhu vyhnanství, exilu a její obnovy jako symbolický návrat k dokonalosti v období vykoupení⁴³⁴. Tato koncepce je založena na legendě známé z Talmudu podle které Hospodin řekl Izraeli: „*Odpusť mi, že jsem dopustil, aby boží přítomnost ve světě se zmenšila*“⁴³⁵.

V průběhu tohoto svátku se ke čtení Tóry a dalších modliteb přidávají takzvané s^elichot⁴³⁶, ustanovená na tento postní den. Zvláště „s^elichot“ byly napsány k odpolední modlitbě Mincha⁴³⁷ svátku malý Jom kipur (Jom kipur katan). Ty jsou založeny na tématech exilu a návratu (vykoupení). Zvláštní modlitba tikun Jom kipur byla prvně

⁴³¹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Ten Days of Penitence“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴³² Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 40.

⁴³³ Iz 58:3-8.

⁴³⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica. Gershom Scholem* : „Yom Kipur Katan“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴³⁵ Orig. text zní: „Bring atonement upon me for making the moon smaller“ (Hul. 60b).

⁴³⁶ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Selichot“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14. Výtažek ze svazků: „Modlitby za odpuštění, prominutí“.

⁴³⁷ Odpolední bohoslužba skládající se z polovičního kadiše, následuje Amida, úplný kadiš a Alejnu. Pro další informace viz: Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. 2005.

uvěřněna v Ša'arej Cijon (Hannover, Nata Natán. Praha, 1662). Oslavování malého Jom kipuru se velmi rozšířilo také díky mnoha uznáním a pochvalám Izákem ben Abrahamem Horowitzem v díle Šnej luchot habrit. Později byl také tento svátek schválen halachou, čímž se stal populárnějším mezi zbožnými židy.

4.3 Ta'anit Ester, Megillat Ester

Zánik prvního a druhého židovského státu spolu s neštěstím, které tyto katastrofy doprovázelo, nepředstavovaly jediné národní pohromy, které vyzývaly k půstům. Rabínský postní svitek Megillat ta'anit vyjmenovává 35 postních dnů, které se v té době dodržovaly. O několik století dále byly některé z těchto půstů rušeny, ale nové pohromy vyvolávaly vznik nových postních dnů. Z nich zde uvádím pouze dva další půsty, protože jsou ještě v omezené míře až dosud dodržovány. Fakt, že se udržely, vyplývá ze skutečnosti, že jsou kodifikovány v Bibli. První z nich je Esteřin půst, který se drží bezprostředně před svátkem Purim, a druhý z nich je Půst prvorozených, který je dodržován den před Pesachem.

Obvyklé dodržování půstu před svátečním dnem Purim je platné, pokud svátek nepřipadne na Šabat. V díle Še'iltot, autora R. Aha Shabha⁴³⁸, nacházíme nejdřívější záznam o zvyku držení půstu v den 13. adaru. To uvádí prohlášení rava Samuela ben Isaaca (Meg. 2a): „13. adaru je čas pro veřejné shromáždění“ a odkazuje se na slova Ester⁴³⁹ vysvětlující že účelem shromáždění byla veřejná modlitba a půst⁴⁴⁰. Maimonides přijal zvyk veřejného půstu 13. adaru nalezením kontextuální opory ve slovech: „...zachovávat jejich posty a nářky“⁴⁴¹. Srovnáním s dalšími veřejnými půsty prohlásil: „Zatímco ostatní posty jsou odkládány na následující den pokud spadají na den Šabatu, Esteřin půst je očekávaný ve čtvrtek, jelikož zde půst musí předcházet oslavám“⁴⁴².

Dřívější tradice postu ve spojení se svátkem Purim je uchována v Talmudu⁴⁴³, který konkrétně vylučuje půst v den 13. adaru a to „kvůli Nicanor a jeho mužům“. Toto je v

⁴³⁸ Spis z 8. st.; vydal Mirsky, K.S. „She'iltot“. Jeruzalém : Mosad ha-Rav Kook. 1964.3:222, č. 59.

⁴³⁹ Est 9:18. „V Šúšanu se židé shromáždili třináctého a čtrnáctého dne téhož měsíce a patnáctého dne nastal klid. Ten den učinili dnem radostného hodování“.

⁴⁴⁰ Srovnej Asher ben Jehiel v Meg. 2a, který uvádí R. Tam ve stejném stylu.

⁴⁴¹ Est 9:31. וְכִאֲשֶׁר קִיְמוּ עַל-נַפְשָׁם וְעַל-זֵרְעָם דְּבַר יְהוָה וְזָעַקְתָּם:

⁴⁴² Maim. Yad, Ta'anit 5:5.

⁴⁴³ Sof. 14:4.

souladu se zákazem Megillat Ta'anit proti dodržování půstu v těchto dnech, ve kterých byla oslavována vítězství Makabejských nad Nicanorem a jejich dalšími nepřáteli.

Jiný traktát Soferim prohlašuje: „Naši rabíni na Západě, tedy v Erez Israel, jsou zvyklí držet půst v období po svátku Purim. Tím jsou myšleny tři pozdější dny: pondělí, čtvrtek a pondělí, jako připomínku třech dnů, které se postili Ester a Mordokaj a ti, kteří je následovali⁴⁴⁴. Jacob ben Tur Ashera (OH 686) popisuje tento prastarý zvyk, o kterém nejsou žádné historické zmínky zachovány. Pravděpodobně upadl v zapomnění právě v době sestavení traktátu Soferim, ukazuje se jako souběžná skladba díla She'iltot. V jeho komentáři ke zmínce o půstu v díle Šulchán Aruch (OH 686:2), Moše Isserle považuje Esterin půst za méně závazný než jiné stanovené veřejné půsty⁴⁴⁵. Umožňuje úlevu kojícím matkám a těhotným ženám a dokonce těm s bolestí oka. Nicméně hájí jeho pokračující zachování. Zvláštní s^elichot jsou recitovány navíc k těm obvyklým postním dnům a rovněž se čtou části Tóry⁴⁴⁶ na tento postní den. Tento den je obzvláště dodržován perskými židy. Odpolední tahanum je vynechán v očekávání purimového veselí⁴⁴⁷.

Toho soudného dne, namísto aby byli židé vyhlazeni, neutrpěli žádné následky. Na žádost Ester byla dána židům možnost následujícího dne, 14. adaru, pomstít se na jejich nepřátelích. Následující dny se bojovalo, čtrnáctého adaru v provinciích a patnáctého adaru v městě Šušán. Tyto dny byly Mordokajem a Ester vyhlášeny jako dny postu a veselí navěky⁴⁴⁸. A tak jsou purimové dny takto uchovány v paměti mnohých, že Haman losoval a nezdařil se mu zlý plán.

H. L. Ginsberg⁴⁴⁹ poukazuje na skutečnost, kdy Ester nepřímou ospravedlňuje zavedení nové věci, opírajíce se o autoritu proroka Zacharjáše, vyhlášením dekretu Mordokaje a Ester. Tento dekret s názvem „rovnosti a spravedlnosti“, dle H. L. Ginsberga, svým obsahem vyhlášoval: „Tyto purimové dny budou dodržovány ve správný čas, tak jak žid Mordokaj a nyní královna Ester nařídili držet, a tak i oni vzali

⁴⁴⁴ Sof. 21:1.

⁴⁴⁵ 2 Kr 20:5; Judít 4:11.

⁴⁴⁶ Zvláště pak části Ex 32:11-14; 34:1-10.

⁴⁴⁷ „Ta'anit Ester“ Encyklopdia Judaica, Isaac Newman.

⁴⁴⁸ Est 9:30-32. „Dopisy poslali všem židům do všech sto dvaceti sedmi krajin Achašveróšova království, slova pokoje a pravdy, aby dodržovali v určený čas tyto dny purimu, jak jim stanovil žid Mordokaj a královna Ester; stejní stanovili pro sebe i pro své potomstvo zachovávat jejich posty a nářky.“³² Esteriným výrokem bylo stanoveno zachovávat půst a bylo to zapsáno do knihy.

⁴⁴⁹ Est 9:30-31.

na sebe a své potomky závazek postu s nářky“. Učenec H. L. Ginsberg shledává paralelu, která odpovídá dnes známým dnům 17. tamuz, 9. av, Půst Gedalji a 10. tevet s knihou Zacharjáš⁴⁵⁰ a se dny vyhlášenými Hospodinem jako platnými pro držení půstu. Zmínka k tomuto verši je naznačena v následující interpretaci Midraše: přijetím těchto postů je dům Judy zavázán, ve smyslu spravedlnosti a rovnosti, stejně jako k přijetí nových svátků.

Z pohledu historie se Esteřin svitek jeví jako jednoduchý výčet událostí, které se vskutku udály v pevnosti Šušán nebo Susa. Byla nalezena tabulka v místě zvaném Borsippa, která vypovídá o úředním záznamu jména Marduka, nebo Mordokaj, v období, kdy vládl Xerxes I. Je zjevné, že autor svitku je důvěrně obeznámen s Perskými zvyky a soudní praxí. Přijetí Ester jako opravdové historické postavy zahrnuje mnoho chronologických a historických obtíží. Příkladem je Mordokaj, který byl vykázán z Judey spolu s Jekonjášem⁴⁵¹ v roce 589 př. o. l. To by znamenalo, že by byl starší více jak sto let v době vlády Xerxe I. Herodés vypovídá, že královna krále Xerxe nebyla Ester ani Vašti, ale prostá perská dcera jménem Amestris⁴⁵². Dále se od Herodóta dozvídáme, že perský král si mohl za královnu vyvolit ze sedmi perských urozených rodin⁴⁵³. Mordokaj byl dobře známý židovský dvořan (Hist. 3:4), jeho blízká příbuzná, později přijatá za dceru kterou denně navštěvuje (Hist. 2:11), tak může paradoxně úspěšně skrýt její národnost a náboženské vyznání. Konečně příběh se zdá až směšně vážný a podezřele nenáboženský. Modlitby nejsou nikdy adresovány Bohu ve chvílích nebezpečí a potřeby, a není ani zmínky díkyvdání Bohu po záchraně židů.

Opravdu museli talmudičtí učenci číst o Bohu v Esteřině svitku⁴⁵⁴ a všimnout si, že Ester není věrohodnou historickou osobností. Proto se zdá být pravděpodobné, že autorem knihy Ester byl perský žid z města Šušán, který tento svitek napsal před rokem 78 nebo 77 před. o. l., což je datum řeckého překladu Ester, který byl přinesen do Egypta před sestavením Druhé knihy Makabejské (15:36), která zmiňuje čtrnáctý adar jako Mordokajův den.

⁴⁵⁰ Za 8:19. „Toto praví Hospodin zástupů: půst čtvrtého, půst pátého, půst sedmého a půst desátého měsíce⁴⁵⁰ se judskému domu obrátí v radostné veselí a utěšené slavnosti. Jen milujte pravdu a pokoj!“.

⁴⁵¹ Est 2:6.

⁴⁵² Hist. 7:114.

⁴⁵³ Hist. 3:84.

⁴⁵⁴ Meg. 7a

Esteřin pŭst je obecně spojován s pŭstem, který Ester vyhlásila před tím, než předstoupila před krále, aby prosila za svůj lid⁴⁵⁵. To však není důvod tohoto pŭstu. Esteřin pŭst se držel dlouho před osudovými dny měsíce adaru. Podle rabínských výpočtů se Esteřin pŭst držel v měsíci nisanu a podle uvedeného biblického místa trval tři dny.

Esteřin pŭst, který se drží 13. adaru, je poprvé zmíněn v jednom gaonském spise z 8. stol., kde je spojen s veršem knihy Ester⁴⁵⁶, který mluví o tom, že se 13. dne měsíce adaru židé shromáždili, aby se připravili na bitvu, již měli svěst následujícího dne. Pro rabíny slovo shromáždění, z hebrejského נִקְהָלוּ kmene ní'fal, jehož základem je trojkonsonantní slovesný kmen slovesa v pa'alu קָהַל⁴⁵⁷, znamená shromáždění za účelem modlitby a pŭstu⁴⁵⁸. Správná oslava Purimu tedy vyžaduje pŭst 13. adaru a hodování 14. adaru, aby takto byla oživena zkušenost oněch osudových dní. To představuje i určitý vzorec: lid ohrožený velkým nebezpečím se shromažďuje v synagoze, aby se modlil a postil, pak následuje zázračné zachránění v poslední chvíli a oslava. „*Liturgie Esteřina pŭstu je tatáž jako u ostatních menších postních dnů s výjimkou pijutů, které o Esteřině pŭstu pojednávají, tzn. o hrozícím vyhlazení perských židů a o jejich zázračné záchraně*“⁴⁵⁹.

4.4 Elul

V této kapitole vycházím z práce učence Ephraima Jehudah Wiesenberga doplněné o další zdroje. Název elul pochází z post-exilové doby, z babylonského prostředí a označuje 6. měsíc biblického židovského kalendáře. Je dvanáctým měsícem občanského kalendáře. Tento název⁴⁶⁰ byl později přejat z hebrejského, aramejského a arabského jazyka. Poprvé se vyskytuje v Tanachu⁴⁶¹. Měsíc elul je čas pokání a příprav na vysoké svátky Roš hašana a Jom kipur. Má převahu nad všemi ostatními polosvátky.

⁴⁵⁵ Est 4:15-16. Orig. heb. text zní: וַיִּזְבְּחוּ עָלָי וְאֶל-תְּאֵבָלָו וְאֶל-תְּשֻׁתוֹ שְׁלֹשַׁת יָמִים לַיְלָה

⁴⁵⁶ Est 9:16-18.

⁴⁵⁷ Pípal, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha: Kalich, 1997. s. 142. Například Ž 26:12.

⁴⁵⁸ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 149.

⁴⁵⁹ Ibidem.

⁴⁶⁰ Heb. אֱלוּל / měsíc v období přelomu našeho září a října.

⁴⁶¹ Ne. 6:15. Orig. heb. text zní: וַתִּשְׁלַם הַחֹמָה בְּעֶשְׂרִים וַחֲמֵשָׁה לְאֱלוּל לַחֲמִשִּׁים וּשְׁנַיִם יוֹם:

Ve starověku byl Roš chodeš, první den v měsíci elul, považován za velmi důležitý svátek a byl s velkou vážností dodržován. Práce byla přerušena, v Chrámu se obětovaly speciální oběti, troubilo se na šofar⁴⁶². Prorok Izajáš⁴⁶³ ho staví na stejnou roveň jako svátek šabat „... חֲדָשׁ וְשַׁבָּת קָרְאָ מִקְרָא ...“.

V dnešním ustáleném kalendáři má elul dvacetdevět dnů, přičemž první den v měsíci elul nikdy nepadne na úterý, čtvrtek nebo Šabat.

Ve 20. století měl měsíc elul nestejnou délku a tedy například měl ve svém nejkratším období menší počet dnů od 8. září do 5. října (to jest 42 dnů), ale oproti tomu měl i delší časové období a to od 6. října do 4. listopadu (tedy 44 dnů). Talmudické pravidlo určilo, že měsíc elul bude konstantně obsahovat 29 dní, což bylo praktickou reflexí usnadnit dřívější úsilí s výpočtem, který stanovoval datum Nového roku, tedy svátku *Roš hašana*. „Z důvodu nejistoty určení Nového měsíce, který je v tomto případě zároveň i Novým rokem, je Roš hašana jediným biblickým svátkem, který i v Izraeli trvá dva dny“⁴⁶⁴.

Ze stejného důvodu byl novměsíc elul vyhlašován židovským komunitám posly Sanhedrinu (RH 1:3). Ti, kteří dosvědčovali zpozorování novměsíce elulu, nesměli cestovat na Šabat, aby mohli podat zprávu jejich pozorování soudu v Jeruzalému. Naproti tomu svědci nového srpku měsíce nisanu a tišri cestovat směli (RH 1:4; srovnej EJ). V období Chrámu bylo cestování v den Šabatu povoleno k ohlášení nového přibývání měsíce kvůli obětinám v Chrámu. Vzhledem k některým tannaim byl první elul stanoven počátkem Nového roku, tedy jako Roš hašana kvůli vyjádření úcty a dávání desátku ze zvířat⁴⁶⁵.

Podle tradice by 7. a 17. den měly být dodržovány jako postní pro připomenutí smrti těch zvěďů, které Mojžiš poslal do Kenaanu na průzkum, a kteří se vrátili zpět se zprávou o zemi Kanaan⁴⁶⁶. Jim nejprve předcházelo deset dní pokání, lítosti a kajícího. Později se stal elul měsícem lítosti a pokání a zvláštních asketické a zbožné praxe.

Rabínské homilie naráží na počáteční písmena jména měsíce elul (hebrejsky אלול) jako na text, který by se mohl číst jako „*Ani le-Dodi ve-Dodi Li*“, hebrejsky

⁴⁶² Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 136.

⁴⁶³ Iz 1:13.

⁴⁶⁴ Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 35.

⁴⁶⁵ Srovnej RH 1:1; Bek. 9:5-6.

⁴⁶⁶ Nu 14:37; (Tar. Jon., *ibidem*; Meg. Ta'an. 13 vyd. Neubauer; Sh. Ar., OH 580:2).

אני לדודי ודודי לי, tedy volně přeloženo „*Jsem mého milého a můj milý je jen můj*“⁴⁶⁷ (Píseň 6:3), popisující vztah mezi Bohem a Jeho vyvoleným lidem.

K denní praxi patří troubení na šofar při ranní bohoslužbě s výjimkou šabatu, při kterém je recitován dvacátý sedmý žalm⁴⁶⁸. V rituálech sefardských židů jsou také denně recitovány s^lichot v průběhu celého měsíce elul. V rituálech aškenazských židů jsou recitovány pouze během posledních čtyřech až devíti dnů měsíce elul⁴⁶⁹. Podobná liturgická rozdílnost již existovala v době gaonského období. Rabínská agada spojuje zvláštní význam měsíce elul se čtyřiceti dny Mošeho na hoře Sinaj⁴⁷⁰, což bylo spočítáno tak, aby počátek připadl na první den měsíce elul a konec na den 10. tišri, což je Den smíření.

4.5 Půst po svátcích Pesach a Sukot

Měsíc nisan označuje Tóra jako první měsíc v roce. V tomto měsíci vyšli židé z Egypta. Je to měsíc zrodu židovského národa. Nisan je měsícem svátku Pesach. K východu z Egypta došlo v takovém spěchu, že ani nebyl čas nechat těsto vykynout. Maces, nekvašený chléb, symbolizuje prostotu a pokoru, opak „přetvářky“ a nafoukanosti“ kynutého těsta (chamec), které symbolizuje náš jecer hara (špatný sklon člověka). Můžeme říci, že slova maca a chamec, tedy nekynuté a kynuté, hebrejsky מצה a חמץ, se liší jen jedním drobným tahem, jehož přidáním se mění písmeno hej (ה) v chet (ח). Tak malý rozdíl může být mezi pravdou a lží, opravdovostí a falší⁴⁷¹. Tedy chag hapesach (svátek překročení) souvisí s poslední z deseti egyptských ran. Chag hamacot (svátek macesů) symbolika východu z Egypta. Chag hacherut (svátek svobody) osvobození z egyptského otroctví. Chag haaviv (svátek jara) hospodářský charakter svátku.

Už proto, že tyto svátky trvají déle než ostatní, je více pravděpodobné, že se člověk dopustí hříchu. U jiných svátků také není povinnost zdržet se veškeré práce tak přísná, jako například při svátku Chanuka. Proto se po skončení Pesachu a Sukotu doporučuje

⁴⁶⁷ Orig. text v aj. zní: „*I am my beloved's, and my beloved is mine*“ jak bylo doloženo osudem mnoha mudrců z E. I. a Babylonie.

⁴⁶⁸ Ž 27:1. Začíná slovy: לְדָוִד יְהוָה אֱוֹרִי וַיִּשְׁעֵי מִמֶּנִּי אִירָא יְהוָה מַעֲוֹתַי מִמֶּנִּי אֶפְחָד:

⁴⁶⁹ Srovnej SA., OH 581.

⁴⁷⁰ Ex 34:28.

⁴⁷¹ Dívěcký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. s. 17.

půst první pondělí, čtvrtek a následující pondělí s pokáním za hříchy, které mohl člověk způsobit ve stavu nadměrného veselí a opilosti nebo nestřídmosti v průběhu svátků.

Tyto tři po sobě jdoucí postní dny jsou označeny zkratkou בַּהֵיב, která odkazuje na dny v židovském liturgickém kalendáři takto: druhé pondělí, pátý čtvrtek a druhý den v týdnu. Židé však nejdříve čekají, až mine celý měsíc nisan a tišri, pak drží půst. U Sefardských Židů byl zvyk začátku půstu po svátku Roš chodeš v následujících měsících ijar a chešvan. U Aškenázských Židů je zvyk se postit hned v pondělí, které následuje Pesach a Sukot.

4.6 Třítýdenní smutek v období mezi 17. tamuz a 9. av

Dodržování 9. avu tedy začíná půstem o 17. tamuzu⁴⁷² (prolomení jeruzalémských bran), tzn. tři týdny před 9. avem. Tyto tři týdny představují období oficiálního smutku, nejsou dovoleny radostné, příjemné aktivity, nejsou plánovány svatby. V průběhu těchto tří týdnů, také zvaných בין המצרים (mezi úžinami), je vyhlášen smutek. Smutek je svěcen a držen zejména kvůli zboření Chrámu. V tomto období jsou dodržovány smuteční omezení jako například nestříhat si vlasy, neholit se, neposlouchat hudbu a vzdát se zábavy, nedělat nákupy oblečení a nosit nové šaty, neslavit svatbu. Nad ovocem se pronáší požehnání Še-hechejanu, teprve pak se jí.

Od 1. avu jsou nařízeny přísnější. Je zakázáno v dalších devíti dnech jíst maso a pít víno s výjimkou šabatu. Následující šabaty, které se slaví v tomto období jsou nazvány v aramejštině jako Tři šabaty trápení (חַלַּח דְּפֹרְעוֹנוּטָא).

Pro šabaty, které spadají do tohoto období, jsou vybrána specifická prorocká čtení pro Haftaru, pojednávající o neštěstích očekávajících židovský lid pro jeho neustálá pochybení⁴⁷³. O šabatu, který předchází 9. av, se jak četba z Tóry, tak Haftara vztahují k blížícímu postnímu dni. Týdenní oddíl z Tóry je uspořádán tak, že se vždy začíná o šabatu předcházejícím bezprostředně 9. avu s četbou Deuteronomia⁴⁷⁴. V tomto oddílu je verš⁴⁷⁵, jenž začíná stejným slovem jako Pláč (Ejcha), svitek, který se čte o 9. avu. Tento verš se přednáší v tradiční smutné melodii Pláče jako upozornění na to, že se blíží

⁴⁷² O těchto postních dnech se zmiňují v kapitole Postní dny, str. 42.

⁴⁷³ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 145.

⁴⁷⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Three Weeks“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1^{stí} vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁷⁵ Dt 1:12. אִיכָּה אֲשָׁא לְבַדִּי טָרַחְתֶּם וּמַשְׁאֲכֶם וְרִיבְכֶם:

Černý půst. Prorocké čtení je ještě více přímo spojeno s tímto postním dnem. Tento šabat je znám pod názvem Šabat chazon, tedy šabat, jehož Haftara⁴⁷⁶ začíná slovem chazon. Prorok mluví o hrozných důsledcích, které čekají lid za jeho neposlušnost a poklesky⁴⁷⁷.

4.7 Půst prvorozených

Tento půst biblický text nezmiňuje přímo. Je stále ještě dosti dodržován, ale paradoxně ne půstem, nýbrž hostinou⁴⁷⁸. Hebrejsky se nazývá תענית בכורים (ta'anit b'chorim). Je pozorován jako nejstarší a postní den a je pouze jen zdánlivě bezvýznamný. Je dodržován v četné míře. Ve všech ortodoxních a ve většině konzervativních synagog se muži, kteří jsou prvorozenými svých matek⁴⁷⁹, shromažďují k ranní bohoslužbě před Pesachem a zúčastňují se obřadu spojeného s Půstem prvorozených. Posvěcení všeho prvorozené, ať z lidí nebo dobytka, je popsáno v knize Exodus⁴⁸⁰. Základ pro tento svátek tvoří příběh Tóry, knihy b' midbar⁴⁸¹, kde desátou ranou, kterou udeřil Hospodina na Egypt bylo to, že vše prvorozené v zemi egyptské bylo pobito, domy Hebrejců však anděl smrti minul a jejich prvorození byli ušetřeni. Proto připomínali tuto událost den před Pesachem půstem, který je podle rabínů formou oběti, protože když se postíme, ubývá nám krev a tuk.

„Logické vysvětlení Půstu prvorozených je nejasné až na stupeň nereálnosti“... „Rabíni nemohli ani půst obhajovat, ani ho zrušit, protože se jedná o starou tradici pocházející z Bible“. Uchýlili se k právní kličce. „Když někdo naplánuje své studium Talmudického textu tak, že ho ukončí den před Pesachem, je zbaven povinnosti držet půst kvůli Se'udat micva, která je při této příležitosti požadována. Praxe je tedy taková, že rabíni pozvou všechny prvorozené, kteří se zúčastní ranní bohoslužby den před Pesachem, aby se připojili ke studiu poslední části traktátu, kterou studovali jako přípravu na tuto událost. Jakmile je studium ukončeno, všichni slaví společně s rabínem. Půst je takto zrušen, protože nad ním převažuje svátek Tóry“⁴⁸².

⁴⁷⁶ Iz 1:1-27. Orig. heb. text zní: חֲזוֹן יִשְׁעֵיהוּ בֶן-אֲמוּן אֲשֶׁר חָזָה עַל-יְהוּדָה וַיְרוּשָׁלַם בַּיּוֹם עֵזִיהוּ

⁴⁷⁷ Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 144.

⁴⁷⁸ *Ibidem*

⁴⁷⁹ Srovnej Ex 12:29.

⁴⁸⁰ Srovnej Ex 13:1-16.

⁴⁸¹ Ex 11:5.

⁴⁸² Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 150. Pro další informace ohledně oslavy konaných po dokončení studia Talmudického textu *Sijum masechta*, *Ibidem*.

4.8 Půst ženicha a nevěsty

(1) אֶסְפוּ-עִם קַדְשׁוֹ קְהָל־קַבְצוֹ זְקֵנִים אֶסְפוּ עוֹלָלִים וַיִּגְּדוּ שָׂרִים צֵא חֲתָן מִחֲדָרָו וְכַלָּה מִחַפְתָּהּ: (11 2:16). Český ekumenický překlad: „Shromážděte lid, posvěťte sbor, sezvete starce, shromážděte pacholátka i kojence od prsů, a vyjde ženich ze svého pokojíku a nevěsta ze své komůrky“.

K půstu byli povoláni ženich a nevěsta od svatebních příprav. V den konání svatby se ženich s nevěstou od rána až do obřadu pod chupou postí, pokud není právě ten den půst zakázán. Tento zvyk je zmíněn v kodexu Šulchan aruch, Even ha-ezer⁴⁸³. Následuje očištná rituální lázeň ženicha, tzv. mikve.

⁴⁸³ ŠA. 61:1.

5. MEGILLAT TA'ANIT

Následující informace jsem čerpal z díla učence jménem Nahum N. Glatzer, zahrnuté v Encyklopedii *Judaica*⁴⁸⁴. V určitý pořádek, ne však ke zničení oslav radostných událostí v židovské historii, Hananiah ben Hezekiah ben Garon v 1. st. o. l. sestavil „Megillat Ta'anit“, „Postní svitek“, jenž je výpisem třiceti pěti pamětních dnů, ve kterých nemohl být vyhlášován veřejný půst⁴⁸⁵. Pamětní dny připomínají významná vítězství a šťastné události v historii židů během období druhého Chrámu, v důsledku čehož rabíni nedovolovali se v těchto dnech postit. Stejně tak zakazují pronášet v těchto dnech vzpomínkové proslovy za mrtvé, tzv. chespedim. Název by tedy také mohl být vykládán ve významu „svitek zakázaných dnů postů“.

Dny zahrnuté ve svitku (Megillah) počaly před érou hasmonejců a jimi jsou: druhá Pascha 14. Iyaru a Purim. Slavné okamžiky z éry Hasmoneovců jsou slaveny ve dnech: 23. Iyaru⁴⁸⁶ a 14. Sivanu⁴⁸⁷. Dále 15. a 16. Sivanu⁴⁸⁸ a 23.⁴⁸⁹ a 25. marševan⁴⁹⁰. Dalšími významnými dny jsou 21. Kislev⁴⁹¹, 25. Kislev⁴⁹² je Chanuka, 26. ševat⁴⁹³, 13. adar⁴⁹⁴.

⁴⁸⁴ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Megillat Ta'anit“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁸⁵ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Fasting and Fast Days“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁸⁶ 1 Makabejských 13:49-53. „Obránci pevnosti Acra opustili Jeruzalém. Acra zřízené 168 př. o. l. Antiochem Epiphanesem, opustili Jeruzalém“.

⁴⁸⁷ 1 Makabejských 11:65-66; 14:33 „Uchvácení pevností Zur; později objevil Grätz, že město Beth-Zur bylo dobito Simeonem z rodu Hasmoneovců.“

⁴⁸⁸ Vzpomínka na dobytí Beth-Šeán a údolí v Jezre'el (heb. קמע יזרעאל, Emek Yizre'el) syny Johna Hyrcanuse (srovnej Jos. Ant. 13:280; Jos. Války 1:66).

⁴⁸⁹ Byl odstraněn *soreg* z Chrámu (místo, které Židé postavili a na kterém stál nevěstinec). Pro další doplňující informace doporučuji projít zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Soreg“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁹⁰ Pro připomínku ovládnutí Samaří Johnem Hyrcanusem a jeho syny (srovnej Jos., Války 1:64; Jos., Ant. 13:275–81).

⁴⁹¹ Den hory Gerizim pro připomínku zničení Samaritánského chrámu Johnem Hyrcanusem (srovnej Jos., Ant. 13:255/6)

⁴⁹² Na tento svátek je v dodatku zmiňováno několik důvodů oslav, včetně toho, že když Hasmoneovci zvítězili a našli nádoby v chrámu zcela rituálně znečištěné, přinesli sedm železných nádob, potáhli je bílým kovem a zapálili oheň. Pro další doplňující informace doporučuji projít zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Kislev“ [CD-ROM, verze 1.1], *nevedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁴⁹³ Období krále Antiochie, kdy byl vyhnán z Jeruzaléma (podle dodatku je zmínka o Antiochovi IV /Epifanés/, ale je i možné, že zmínky hovoří o Antiochovi VII /Sidetes/ žijícího za časů Johna Hyrcanuse (srovnej Jos., Ant. 13:245).

⁴⁹⁴ Nikanorův den, připomenutí porážky tohoto Syrského velitele (srovnej 1 Makabejských 7 a 2 Makabejských 15).

Další dny ze seznamu „Megillat Ta’anit“ patří do období nadvlády Římanů nad Judeou včetně 3. kislevu⁴⁹⁵ a 22. ševat⁴⁹⁶. Z období židovské války s Římem jsou slavná data 25. sivan⁴⁹⁷ a 17. elul⁴⁹⁸.

Některé významné dny židovského kalendáře by se mohly pravděpodobně vztahovat k vítězství Farizejů nad Saduceji, což není zcela prokázané, s výjimkou dvou dnů, 12. adaru (známý, pro svou spojitost s císařem Trajánem, jako Den Trajána) a 28. adaru (zrušení Hadriánových ediktů). Svitek, „Megilla“ neobsahuje žádné události po roce 67 n. l. Tyto vzpomínkové dny byly pozorovány až do 3. století, ale později byl svitek „Megillat Ta’anit“ anulován⁴⁹⁹. Rukopis tohoto svitku ze 13. století dosud existoval v italském městě Parma, v knihovně Palatine⁵⁰⁰.

K termínu „Ta’anijyot“, rovněž známém jako „Ta’anit“ (překlad „půsty“), Moše David Herr ve svém učeném pojednání⁵⁰¹ poznamenává, že se jedná o název traktátu přikázání zvaného Mo’ed, který najdeme v Mišně, Toseftě, Jeruzalémském a Babylónském Talmudu. „Ta’anit“, půst v rukopisech, prvním vydání Mišny, Tosefty a Jeruzalémském Talmudu a pracech tzv. geonim, je nazýván „Ta’anijyot“, ve významu „půsty“.

Mišna obsahuje čtyři kapitoly týkající se půstu. První dvě hovoří o nařízení půstů kvůli suchu, včetně určení doby ve které by se měl déšť⁵⁰² objevit a mělo by pršet. Dále pojednává o modlitbách doprovázející tyto půsty a těch modlitbách, které jsou zproštěny držení půstu a navíc mluví o dnech, v nichž nesmí být půsty nařízeny. V první kapitole, uprostřed halachy, č. 2 a dále pokračující, vychází zcela z Mišny od rava Meira. Kapitola dvě, odstavce č. 6 a č. 7 jsou pramenem pojednávajícím o mužích

⁴⁹⁵ Byly odstraněny vyobrazení Císaře z chrámového dvora, částečně v období Pontiusa Piláta (srovnej Jos., Války 2:169).

⁴⁹⁶ Ediktem Gaius Caligula zakázal nařízení vztyčit sochu, jeho samého, v Chrámu (srovnej Jos., Války 2:195-203).

⁴⁹⁷ Výběrčí daní byli přesunuti z Judey a Jeruzaléma, pozastavení vybírání daní v r. 66 n. l. Císaři. K této záležitosti hovoří Král Agrippa (Války 2:345-401).

⁴⁹⁸ Není zcela jasné o jaké události je zmínka, ale vztahuje se k odtážení Římanů z Jeruzaléma

⁴⁹⁹ Srovnej TJ, Ta’an. 2:13, 66a; 66a 18b.

⁵⁰⁰ Sbíрка obsahující minimálně 1500 heb. rukopisů nahromaděná Parmským kněžím a profesorem Giovanni de Rossem v průběhu 18. st a následně získaná knihovnou Palatina umístěnou ve stejnojmenném městě.

⁵⁰¹ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Ta’anijyot“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

⁵⁰² Pro další informace odkazují k dílu: Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 82.

zvaných mišmarot a ma'amadot⁵⁰³, dávajícím popis v celém svém rozsahu, ačkoliv k půstu je významná a relevantní pouze první část. Třetí kapitola pojednává o nařízených půstech, avšak v jiných případech než jsou sucha. Kapitola čtvrtá s odstavci jedna až pět je zaměřena na kněžský recitál žehnající postním dnům. Přestože pouze první halacha je rozdělena dle předmětu, obsah zbylého zdroje nauky je daný dle reba jménem Juda ha-Naši. Opět pramen vychází z Mišny reba Meira a také obsahuje podrobnosti popisu a příkazy halachot týkající se ma'amadot⁵⁰⁴ v nichž kněží provolávali požehnání během postních dnů. V kapitole čtyři, odstavec 6. a 7. hovoří o stálých postních dnech 17. tamuz a 9. av, o jejich důvodech a podrobnostech zákonů vztahujících se ke dni 9. av a předcházejících dnech. Kapitola 4:8 se zabývá starověkými zásnubními obřady ve dnech 15. avu a Dni smíření; je doplněním kapitoly 4:5, kde je 15. av zmíněn. Traktát je uzavřen agadou o Chrámu, tak aby konec mohl být uzavřen poznámkou pro útěchu.

Období mezi 17. tamuzem a 9. avem je hebrejsky nazýváno jako „bein ha-mezarim“. Jedná se o třítýdenní období právě mezi dny 17. tamuzem a 9. avem včetně těchto dnů, které jsou smuteční. Volným překladem s použitím zastaralého významu adjektiva „strait“ ve smyslu „stísněný“ by se hebrejský výraz „bein ha-mezarim“, překládaný do anglického jazyka jako „between the straits“ dal přeložit s užitím českého příměru „mezi dvěma kameny“. Tento výraz překládá Encyclopaedia Judaica⁵⁰⁵ jako „ty dva pusty“ a cílem je připomenutí pohromy zničení prvního a druhého Chrámu v Jeruzalémě.

Pro tradiční smuteční obřady je charakteristické následující: 1. Nenosit ani nekupovat si nové oděvy a zdržet se hudby a jakéhokoliv potěšení, stejně jako očišťovat se vodou jen z hygienických důvodů ne však z důvodů sportu nebo pro pouhé potěšení.

⁵⁰³ Pro další informace odkazují k dílu: Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X. s. 50 a 61. Systém zastupování; ma'amadot = 24 obvodů jimiž byla rozdělena země; jejich prostřednictvím se lid celého národa mohl pomyslně účastnit oběti.

⁵⁰⁴ Srovnej Mišna 4:2-4; (z heb. „místa“ nebo „pozice“); 24 židovských skupin tvořených laiky, kteří byli určitými přistojícími během obřadu v Chrámu; každá skupina sloužila v době Druhého Chrámu jeden týden každého půl roku. „Časem byli organizováni v místech mimo Jeruzalém, tak aby lidé mohly učinit zvláštní Bohoslužby ve vesnicích a jejich obětiny a modlitby byli v Jeruzalémě v Chrámu prostřednictvím jejich zástupců přijaty. Někteří učenci vidí v těchto věšničkách ma'amadot první krok ke zřízení pravidelné účasti v synagoze. Ma'amadot nejsou součástí modliteb a jsou pouze recitovány těmi jednotlivci, kteří si to přejí.

⁵⁰⁵ Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „Bein ha-mezarim“ [CD-ROM, verze 1.1], *neuveveno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

Výjimku také tvoří koupel ponoření se, ve smyslu obřadní koupele, mikve. 2. Je přikázáno nejíst nové sezónní ovoce bez vyslovení požehnání „She-Heḥeyanu“. 3. Zdržení se stříhání vlasů a holení vousů. 4. Nejsou slaveny žádné svatby. 5. Několik velmi zbožných židů se zdržuj konzumace masa a pití vína, šetřeného na Šabat.

Všeobecně jsou tyto obřady pozorovány pouze od prvního avu dále⁵⁰⁶. O šabatech zvaných „Tři šabaty utrpení, pohrom a neštěstí“ jsou čteny zvláštní haftarot z Jeremjáše⁵⁰⁷ a Izajáše⁵⁰⁸, ve kterých proroci oznamují blížící se trest Izraele. Bylo také myšleno, že v tomto období se vyskytují zlí duchové, zejména v době od 1. avu do 9. avu. Proto je doporučováno nevstupovat do žádných sporů a soudních pří a předstoupit před nežidovský soud v tomto období, aby měl člověk dojít ke zdárnému vyřešení. Učitelé nesmí po celou délku tohoto období bít žáky⁵⁰⁹.

⁵⁰⁶ Srovnej *Magen Avraham* [Zdroj: *Encyklopaedia Judaica* : „*Magen Avraham*“] a dále SA., OH 551:18.

⁵⁰⁷ Jr 1:1; 2:3; 2:4 a 3:4.

⁵⁰⁸ Iz 1:1-27.

⁵⁰⁹ Srovnej SA., OH 551:18.

7. ZÁVĚR

Ve Starém zákoně je půst explicitně nařízen pouze v Den smíření. Přesná pravidla týkající se délky nebo správného způsobu, kterým by měl být půst konán, nebyla v Tanachu stanovena. Všeobecně můžeme říci, že se lidé postili tehdy, pokud chtěli, aby Bůh vyslyšel jejich modlitby, a to často v případech, kdy hledali pomoc pro sebe nebo milovanou osobu v nebezpečí (například král David) nebo prosili o slitování k Bohu (například král Achab nebo prorok Daniel). Půst byl velmi často spojován s modlitbou, nářkem a dalšími vnějšími projevy. Půst drželi hebrejci také v době války nebo v době, kdy se k válce schylovalo.

Oproti tomu lidé často drželi půst i v čase, kdy jim nehrozilo žádné konkrétní nebezpečí. Některé půsty byly projevem jednotlivců, jiné souvisely s veřejnými záležitostmi. Obráceně z pohledu Boha, nepříznivá období jako jsou války, pohromy, zkázy, nebezpečí nebo různé události v životě Izraelitů, jsou v jistém smyslu dnem Hospodina. Dnem ve smyslu okamžiku, který je vhodný ke komunikaci s jeho vyvoleným národem a ten nemá vždy chuť poslouchat. Půst hebrejců je pak potřebou činit pokání a navrátit se (tešuva) v postu, pláči a nářku k Hospodinu. A tím je možné překonat nedorozumění s Bohem.

U židů je tedy půst vnějším vyjádřením vnitřní lítosti, což je projevено úctou, pokorou a uctíváním určitého božského bytí. Účelem držení půstu je pokoření jich samých. Věří, že vyjádřením pokory získají zalíbení u Boha a modlitby pokořené duše tím spíše budou vyslyšeny.

Avšak zdržení se všeho toho, co není zakázané, není považováno za způsob vyjadřování zbožné úcty Bohu! Pokud drželi půst z důvodu, který je špatný nebo neprožili skutečnou lítost a nevyjádřili dostatečně pokoru nebo prováděli půst příliš obřadně a navenek, pak takový půst neměl smysl. Stejně tak i proroci zdůrazňují skutečnost, že půst a pokora těla může být Bohem akceptovatelná pouze tehdy, pokud pomohou zlepšit etické chování člověka.

Na druhou stranu rabíni považovali půst za jednu z forem asketismu a celkově strádání těla za hřích proti vůli Boha, neboť lidé by se měli radovat z daru života. Halacha zdůrazňuje původní význam držení půstu, kterým je konání dobrých skutků a pokání.

Půst je proměnným, přechodným stavem těla a mysli. Není tedy stavem, ve kterém by měl člověk setrvávat dlouhodobě. Svátky vymezují dobu trvání půstu a i v ostatních případech je délka půstu stanovena. Půst je doprovázený vnitřní pokorou, pokáním či pláčem a to vše má přivést člověka do kýženého stavu nápravy nebo smíření, ať už člověka k Bohu nebo člověka k člověku. Člověk většinou napravuje svůj hřích nebo sejítí z cesty Hospodina a tuto negativní zkušenost se snaží zvrátit právě pokáním, půstem a zasažením (zarmoucením) své duše, protože rozpoznal svůj omyl a nechce v něm dále zůstat, touží po změně.

Půst umožňuje stav bdělosti vhodný službě Bohu a je také považován za nezbytný k disponování se vizím, tedy k prorokování, jak například činil prorok Daniel.

Pokud jde o chrámové obětiny přinášené za hřích spáchaný neúmyslně a v případech, kdy nikdo důsledkem hříchu netrpěl, byl dodržován požadavek rituální očisty, které se dosahovalo pokáním a půstem. Tímto způsobem byla duše spolu s fyzickým tělem očištěna před chrámovou či individuální obětí. Staří židé nepocíťovali rozpor mezi obětním rituálem v Chrámu a neformálními slovy modliteb proslovovaných jednotlivci.

Učenec Diamond Eliezer hovoří o vzniku půstu jako o truchlení, které substituuje zboření Chrámu.

V pozdější době, se u takzvané skupiny léčitelů (z lat. m. pl. *Therapeutae*), setkáváme s dodržováním půstu ve smyslu jeho využití jako prostředku k očištění mysli (duše) z důvodu jejího uprázdnění (uvolnění) a obrácení k duchovním aktivitám, kterými byly čtení a studium. Zhruba ve stejném období se u esénů setkáváme s předepisováním půstu jako jednoho ze způsobů očištění přípravy pro blížící se poslední den.

Substantivum trojkonsonantního slovesného kmene v maskulinu *com* se obvykle překládá jako *půst* ve smyslu úplného zdržení se jídla a pití. Samotné jednoduché spojení slov s významem *nejedl chléb* je v Tanachu k nalezení poskrovnu. Ve shodě s komparovanými verši a jejich etymologickým rozbohem se domnívám, že kořen *com* (צוּם) značně převažuje v předexilní narativní literatuře, dále v některých prorockých knihách a také v žalmech. Substantivum *com* (צוּם) také překládáme s významem „postní doba“. Dobrovolným jevem půstu ve smyslu výrazu *com* je ležení na zemi

ve smyslu projevování pokory.

U proroků jakými byli Jeremjáš, Zacharjáš, Nehemjáš a Ezechiel nacházíme smysl slova půst vyjádřený kořenem a derivacemi slova šûv (שׁוּב) v podobné intenzi slova se kterou se setkáváme u kořene com, častěji užitého v předexilním období.

V jednom případě najdeme v knize Daniel v aramejštině adverbium t'vat (תָּוַט) ve významu nenasyčeně nebo s hladem, v čemž není obsažen žádný náboženský kontext.

Skutečnost vyjádřená českými ekvivalenty slov sužovat, rmoutit se, zle zasáhnout je poměrně dosti přesně vyjádřena hebrejským termínem *ina nefesh*, který je paralelou, nikoli však synonymem, k výrazu hebrejského kořene *com*. Zasažením duše⁵¹⁰ k znovuprožití hříchu a uvědomění si viny.

Jako určitou paralelu ke slovnímu spojení *ina nefesh* bych rád uvedl hebrejský kořen כָּנַע, který v kmenu *nif'al* vypovídá o skutečnosti pokoření se krále Achaba před Hospodinem. Od kořene עָנָה je derivované substantivum *ta'anit*, které nacházíme v Tanachu pouze na jednom konkrétním místě s českým překladem ve významu slova trýzeň nebo trápení. Spolu s tímto substantivem se setkáváme ponejvíce v pobiblickém období ve významu půst, což je doloženo zejména v Talmudu.

Člověk může prosit Boha o uvedení věcí na pravou míru, disponovat se k zásahu Boží moci modlitbou či půstem, ale proměna stavu věcí je čistě záležitostí Boha. Proměna je kýžený cílový stav půstu, není však v moci člověka dosáhnout proměny svépomocí. Stvořit čisté srdce může jen Bůh. Účel půstu má tedy zejména vliv na duši člověka, nikoli na tělo.

V Novém zákoně nacházíme řecký výraz pro půst (substantivum *nesteia* - νηστεια a sloveso *nesteyó* - νηστεύουσιν) s konotacemi vztahujícími se vždy k náboženské praxi. Substantivum *nesteia* označuje půst v kontextu projevů zbožnosti.

Ponejvíce je půst v Novém zákoně spojován s osobou Ježíše Krista. Půst nesmí obsahovat vnější projevy tak, aby byl okázalý. Ježíš přímo říká: (Mt. 6:16-18) „A když se postíte, netvařte se utrápeně jako pokrytci; ti zanedbávají svůj vzhled, aby lidem ukazovali, že se postí; amen, pravím vám, už mají svou odměnu“. To je pozoruhodný obrat od toho, co jsme se dosud dozvěděli o půstu ve Starém zákoně. Zde v Novém

⁵¹⁰ Raději používám výrazu duše než nitra, z důvodu toho, že výraz slova nitro vzniká až s nástupem Romantismu.

zákoně musí být člověk při půstu naopak stále čistý, potřený například vonným olejem a jeho půst nesmí být okázalým divadlem pro lid. Rovněž je zde kladen důraz, při dodržení půstu spolu s modlitbou, na posílení ducha a doslova taková kombinace činí zázraky (Mt. 17:21, Mk. 9.14-29). Přičemž ve Starém zákoně se jednalo spíše o disponování se k zásahu Boží moci a taková vůle nespočívala ryze na člověku samotném.

Půst v Novém zákoně byl rovněž individuálním nebo společenským jevem a to například v případě svěřování učedníků Pánu. Příkladem je příprava na cestu Pavla a Barnabáše do Derbe. Při této cestě zakládali církevní uskupení a vyzývali shromážděné učedníky, aby vytrvali ve víře a ustanovovali starší v každé té církvi. Pravděpodobně se nejednalo o ojedinelý půst, protože je doslova psáno „v každé té církvi probíhaly modlitby spojené s půstem“.

Po celou dobu, kdy pokoušel ďábel Ježíše, považoval Ježíš za patřičné se postit a nejedl vůbec nic. Ježíš předpokládá další kontinuitu v dodržování půstu u jeho následovníků⁵¹¹ a ukazuje, jakým způsobem byl měl být půst dodržen, abychom si takzvaně byli schopni přivodit Boží nákonost⁵¹². Půst se zdá být prostředkem k potěšení Otce, Boha, který ho odmění po životě na zemi a to v případě, že bude půst vnitřně prožíván v pravdě. Půst nesmí být okázale exteriorizován a musí být prováděn v příhodnou dobu⁵¹³. Půst společně s modlitbou může dokázat mnohem víc, než jen samotná modlitba, pokud má člověk silnou touhu po Božím požehnání a usměrňování. Půst může být společnou aktivitou skupiny doprovázející společné obřady, jako tomu bylo u prvotních lokálních církví⁵¹⁴.

Pavel napodoboval Krista například v tom, že se také postil, když sloužil Bohu. Z Listu Korintským⁵¹⁵ je patrné, že Pavel odlišuje půst od běžného hladovění a žízně. Zmiňuje půst jako jednu ze známek jeho duchovní vlády⁵¹⁶. Hodnotí sebe sama jako správného nástupce Krista.

⁵¹¹ Mt 9:14-15.

⁵¹² Mt 6:18. Text Českého ekumenického překladu říká: „abys neukazoval lidem, že se postiš, ale svému Otci, který zůstává skryt; a tvůj Otec, který vidí, co je skryto, ti odplatí“.

⁵¹³ Mt 9:14-17.

⁵¹⁴ Sk 13:1.

⁵¹⁵ 2 K 11:23-28, zejména verš 27.

⁵¹⁶ 2 K 6:4-10, zejména verš 6:5.

Právě tak i učedníci a následovníci Krista v dnešní době mají důvod se postit⁵¹⁷ ve službě Bohu, v případě, že tomu nebrání zdravotní důvody.

Raní křesťané spatřovali v asketické praxi, kterou představoval půst, modlitby a konání dobročinnosti, prostředek k omezení nebo úplné eliminaci napětí mezi pozemským a božským tělem (duší).

Ve druhé kapitole, kde vymezují půst jako náboženský fenomén v průřezu abrahámovských náboženství, jsem půst představil i v rámci islámské tradice. Jom kipur byl již prorokem Muhammadem integrován jako postní den a později se plně asimiloval dle náboženské tradice islámu. Byl nazván ášúrá (desátý den měsíce Mucharam) a je ustanoven prvním měsícem muslimského kalendáře. Všeobecně bychom mohli říct, že je tento postní den obsahově podobný a odvozený od rituů konaných židy na Jom kipur. Židovský charakter byl brzy potlačen a poté, co se prosadil ve druhém roce hidžry svátek Ramadán, byl postní den ášúrá pouze dobrovolný. Z Koránu se dozvídáme, že půst představuje prosbu Bohu a je považován za účinný z hlediska prominutí všech minulých hříchů, jen pokud se dotyčný vzdá falešných slibů a činů.

Půst je pátým pilířem islámské víry, vyjádřuje ho arabský slovesný kořen sawm a intenze slova představuje pro každého zbožného dospělého muslima povinnost dodržovat jej. Zde má půst svoji pevně stanovenou dobu. O půstu v islámu bychom mohli hovořit všeobecně jako o náboženské povinnosti, která neurčuje jen fyzické potřeby člověka. Půst může být také specifikován jako nepřijímání žádné potravy ani nápojů, zdržení se intimního styku a jiného smyslového vzrušení či rozptýlení, tedy ani prostřednictvím „nevhodných myšlenek“, zdržení se kouření, nezapojování se do pomluv a neposlouchání jich, zdržení se hněvu a všech ostatních nectností „od východu do západu slunce“. Al-Bakara, tedy súry Krávy, činí zásadní rozdíl u půstu vyhraněním přesného časového úseku dne, tedy od úsvitu do západu slunce v čase těsně před ranní modlitbou do noci, oproti například podobným židovským anebo křesťanským nařízením.

V Sáfismu je doporučováno držet půst za účelem komunikace s Bohem a Ší'itští muslimové vyžadují půst dodržovat kvůli připomínce mučedníka `Alího, zetě proroka Muhammada a jeho dvou synů.

Poučen příklady Starého a Nového zákona vyvozují následující konkluzi, pokud se přidržím křesťanského exkurzu. Důvody dnešních křesťanů pro půst mohou být stále

⁵¹⁷ 1 Korint. 11:1. „Jednejte podle mého příkladu, jako já jedním podle příkladu Kristova“.

aktuální v následujících případech: „Tehdy, pokud se vyskytne případ, kdy je užitečná Boží pomoc. Například v době, ve které čelí věřící nějakému pokušení nebo milovaná osoba vážné chorobě. Při jmenování starších a také při vysílání misionářů, aby jejich mise byla zdárně splněna. Půst a modlitby však nebudou mítí platnost, budou-li vykonány bez kající poslušnosti“.

Půst jako náboženský fenomén, který přežil tisíciletí, má jistě svou platnost i dnes a je třeba se jím zabývat, zkoumat ho a snažit se o jeho pochopení. Vhodné by bylo navázat diplomovou prací na postbiblické, talmudické období, ve které by bylo toto téma rovněž zahrnuto a rozpracováno. Pokládám za zajímavé položit si otázky: „Čím je půst v současném ortodoxním chasidismu? Co je signifikantní půstu v současném judaismu u praktikujících laiků?“

Diplomová práce zaměřená tímto směrem by nutně musela obsahovat terénní výzkum, obsáhlou a kvalitně zpracovanou dotazníkovou metodu spolu s vyhodnocením výsledků. Rovněž důležité, ne-li klíčové by měly být rozhovory s reprezentativním vzorkem představitelů současného židovského hnutí, například CHABAD se sídlem v Praze. Hypotéza práce by mohla být jednoduše postavená na predikci: „Nakolik dělá půst judaismus judaismem a nakolik je nezbytný pro náboženskou ortodoxní praxi či pro praktikování laiků?“

Prohlašuji:

Tuto práci jsem vypracoval samostatně. Veškeré literární prameny a informace, které jsem v práci využil, jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Byl jsem seznámen s tím, že se na moji práci vztahují práva a povinnosti vyplývající ze zákona č. 121/2000 Sb., autorský zákon, zejména se skutečností, že Univerzita Pardubice má právo na uzavření licenční smlouvy o užití této práce jako školního díla podle § 60 odst. 1 autorského zákona, a s tím, že pokud dojde k užití této práce mnou nebo bude poskytnuta licence o užití jinému subjektu, je Univerzita Pardubice oprávněna ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložila, a to podle okolností až do jejich skutečné výše.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v Univerzitní knihovně Univerzity Pardubice.

V Pardubicích dne 17. 11. 2008

Miroslav Diviš

Bibliografické údaje do knihovny:

Název tématu česky: Půst a postní praxe ve Starém zákoně

Název tématu anglicky: Fast and Its Practice in the Old Testament

Autor práce: Diviš Miroslav

Obor: Religionistika

Rok obhajoby: 2008 / 2009

Vedoucí práce: Mgr. Štěpán Lisý

9. SEZNAM ZKRATEK POUŽITÉ LITERATURY

Av.Zar.	<i>Avoda zara</i> /traktát Talmudu/
Bejc.	<i>Bejca</i> /dtto/
BK	<i>Bava kama</i> /dtto/
Jad	Maimonides: <i>Jad chazaka</i> (neboli <i>Mišne Tóra</i>)
Jad.	<i>Jadajim</i> (traktát Mišny)
Joma	<i>Joma</i> /traktát Talmudu/
Kid.	<i>Kidušin</i> /dtto/
Meg.	<i>Megila</i> /dtto/
Miš.	<i>Mišna</i>
MK	<i>Moed katan</i> /traktát Talmudu/
Pes.	<i>Pesachim</i> /dtto/
RH	<i>Roš hašana</i> /dtto/
Sanh.	<i>Sanhedrin</i> /dtto/
Šab.	<i>Šabat</i> /dtto/
Šev.	<i>Ševi'it</i> /dtto/
Ševu.	<i>Ševu'ot</i> /dtto/
Taan.	<i>Ta'anit</i> /dtto/
TJ	<i>Jeruzalémský Talmud</i>
Tos.	<i>Tosafot</i> (dodatky k Talmudu)
Tosef.	<i>Tosefta</i> (dodatky k Mišně)
Zev.	<i>Zevachim</i> (traktát Talmudu)

APOKRYFY A PSEUDEPIGRAFY, CITOVANÉ NOVOZÁKONNÍ KNIHY:

2 Bar	Druhá kniha Baruchova
4 Ezd	Čtvrtá kniha Ezdrášova
Júd	Júdit
1 K	První kniha listů Korintským
2 K	Druhá kniha listů Korintským
Lk	Lukášovo evangelium
1 Mak	První kniha Makabejská
2 Mak	Druhá kniha Makabejská
Mk	Markovo evangelium
Mt	Matoušovo evangelium
Sír	Sírachovec
Sk	Knihy skutků
Tób	Tobiáš
Záv. patr.	Závěti patriarchů

BIBLE – TANACH:

Am	Amos
Da	Daniel
Dt	Pátá kniha Mojžíšova
Est	Ester
Ex	Druhá kniha Mojžíšova
Ez	Ezra
Ezd	Ezdráš
Gn	První kniha Mojžíšova
Iz	Izajáš
Jb	Job
Jl	Jóel
Jo	Jonáš
Joz	Jozue
Jr	Jeremjáš
1 Kr	První kniha Královská
2 Kr	Druhá kniha Královská
Lv	Třetí kniha Mojžíšova
Mal	Malachjáš
Neh	Nehemjáš
Nu	Čtvrtá kniha Mojžíšova
1 Pa	První Paralipomenon
2 Pa	Druhá Paralipomenon
Př	Příslolí
1 S	První kniha Samuelova
2 S	Druhá kniha Samuelova
Sd	Soudců
Za	Zacharjáš
Ž	Žalmy
Žal	Žalozpěvy (Pláč Jeremjášův)

10. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

10.1 PRIMÁRNÍ LITERATURA:

10.1.1 Hans, Peter. Kittel, Rudolf. Elliger, Karl. Rudolph, Wilhelm a kol. *Biblia Hebraica Stuttgartensia*. Stuttgart : Deutsche Bibelgesellschaft, 1997. 1574 s. 5. edice. ISBN: 3-438-05222-9. Jazyk dokumentu: hebrejština.

10.1.2 Bible: *Písmo svaté Starého a Nového zákona (včetně deuterokanonických knih) – Český ekumenický překlad*. Vedoucí překladatelských komisí: Miloš Bič, Josef B. Souček. Praha : Česká biblická společnost, 2001. ISBN: 80-85810-37-9. Jazyk dokumentu: čeština.

10.1.3 Lisowsky, Gerhard. *Konkordanz zum Hebräischen Alten Testament*. III. Vydání. Deutsche Bibelgesellschaft, Stuttgart 1993. ISBN 3-438-05230-7

10.1.4 *Encyclopaedia judaica*. 1st ed. Jeruzalém : Keter, [19??] Vol. 2, 6, 7, 8, 10, 14.

10.2.1 SEKUNDÁRNÍ LITERATURA:

10.2.1.1 Eerdmans, B. William. *Teologický slovník ke Starému zákonu*. Volume 1, 'âbh-bâdhâdh. Michigan, 1974. 479 s. ISBN 0-8028-2325-4.

10.2.1.2 Pavlincová, Helena. *Slovník judaismus křesťanství islám*. Praha : Mladá fronta, 1994. 403 s. ISBN 80-204-0440-6.

10.2.1.3 Rendtorff, Rolf. *Hebrejská bible a dějiny : Úvod do starozákonní literatury*. Praha : Vyšehrad, 2003. 375 s. ISBN 80-7021-634-4.

10.2.1.4 Allman, von Jean-Jaques. *Biblický slovník*. Praha : Kalich, 1987. 360 s. ISBN 80-86498-15-8.

10.2.1.5 Barton, John. *Etika a Starý zákon*. Jihlava : Mlýn, 2006. 100 s. ISBN 80-86498-15-8.

10.2.1.6 Pavlincová, Helena. Papoušek, Dalibor. *Bible v kulturním kontextu*. Brno : Česká společnost pro studium náboženství, 1994. 363 s. ISBN 80-901823-0-5.

10.2.1.7 Kunetka, František. *Židovský rok a jeho svátky : Budeš se radovat před Hospodinem, svým Bohem*. 4 vyd. Olomouc : Univerzita Palackého, 2001. 275 s. ISBN 80-244-0356-0.

10.2.1.8 Newman, Ja'akov. *Judaismus od A do Z : Slovník pojmů a terminů*. Praha : Sefer, 1992. 473 s. ISBN 80-900895-3-4.

10.2.1.9 *Oxfordský slovník Židovského náboženství*. New York : Oxford University Press, 1997. ISBN 0-19-508605-8.

10.2.1.10 Divecký, Jan. *Židovské svátky : Kalendářem od Pesachu do Purimu*. Praha : P3K, 2005. ISBN 80-903584-3-8.

10.2.1.11 Kirste, Reinhard. *Svátky světových náboženství*. 1. vyd. Praha : Vyšehrad, 2002. ISBN 80-7021- 588-7.

10.2.1.12 Green, Arthur. *Židovská spiritualita : Od Bible po Středověk*. New York : Crossroad, 1996. 450 s. ISBN 0-8245-0891-2.

- 10.2.1.13 Diamond, Eliezer. *Svatí muži a mistři hladu : půst a asketismus v rabínské kultuře*. New York : Oxford University Press, 2004. 3. vyd. ISBN: 0195137507.
- 10.2.1.14 Židovské muzeum (Praha, Česko). *Judaica Bohemia*. (2007-2008) / [Editor Alexandr Putík]. Praha : Židovské muzeum, 2008. ISBN 978-80-86889-64-1.
- 10.2.1.15 Oeming, Manfred. *Úvod do biblické hermeneutiky : Cesty k pochopení textu*. Praha: Vyšehrad, 2001. s. 261. ISBN: 80-7021-518-6.
- 10.2.1.16 Bubík, Tomáš. Fárek, Martin. *Náboženství a jídlo*. Pardubice : Univerzita Pardubice, 2005. 185 s. ISBN 80-7194-800-4.
- 10.2.1.17 Jeroným, Šubrt Jiří. *Legendy o poustevnících : vitae eremitarum*. Praha : Oikumené, 2002. s. 91. ISBN 80-7298-050-5.
- 10.2.1.18 Pípal, Blahoslav. *Hebrejsko-český slovník ke Starému zákonu*. Praha : Kalich, 1997. s. 142. ISBN 80-7017-029-8.
- 10.2.1.19 Kropáček, Luboš. *Duchovní cesty islámu*. 4. vyd. Praha : Vyšehrad, 2006. ISBN 80-7021-821-5.
- 10.2.1.20 Hrbek, Ivan. *Korán*. Praha : Academia, 2000. 795 s. ISBN 80-200-0246-4.
- 10.2.1.21 Mendel, Miloš. Müller, Zdeněk. *Svět arabů*. Praha : Svoboda, 1989. 224 s. ISBN 80-220-9276-0.
- 10.2.1.22 Nasafí, 'Azīz al-Džīn ibn Muhammad. *Průvodce poutníka na cestě za nejzazším cílem : úvod do súfismu*. 1.vyd. Praha : Volvox Globator, 2007. ISBN 978-80-7207-634-5.
- 10.2.1.23 Lings, Martin. *Co je súfismus?* 1st publ. Berkeley : University of California Press, 1975. ISBN 0-520-02794-9.
- 10.2.1.24 *Nový biblický slovník*. 1. vyd. Praha : Návrat domů, 1996. ISBN 80-85495-65-1.
- 10.2.1.25 Novotný, Adolf. *Biblický slovník*. 1.sv : A-P. 3. vyd. Praha : Kalich, 1992.
- 10.2.1.26 *Encyklopedie Bible*. 2.díl : M-Ž. 1. vyd. Bratislava : Gemini, 1992. ISBN 80-85265-30-3.
- 10.2.1.27 *Bibli Svata : anebo Všecka svata Pisma Starého i Nového zákona : podle posledního vydání kralického z roku 1613*. Praha, Britická i zahraničná společnost biblická. 1899.
- 10.2.1.28 Nosek, Bedřich. Damohorská, Pavla. *Úvod do synagogální liturgie*. Praha : Karolinum. 2005. ISBN 80-246-0986-X.
- 10.2.1.29 Eliade, M. *The encyclopedia of religion*. New York : Macmillan publishing company. 1987. Vol. 5, s. 286.
- 10.2.1.30 Otto, J. *Ottův slovník naučný : Illustrovaná encyklopedie obecných vědomostí*. Praha : J. Otto. 1903. Svazek 20.
- 10.2.1.31 Nosek, Bedřich. *Pirkej avot*. 1. vydání. Praha : Sefer. 1994. 184 s. ISBN 80-900895-7-7.

10.2.2 ČASOPISY:

- 10.2.2.1 Oeming, Manfred. *Úvod do biblické hermeneutiky : Cesty k pochopení textu*. Praha : Vyšehrad, 2001. s. 261. ISSN 25-1235-785-1.

10.2.2.2 Pokorný, Petr. *Hermeneutika jako teorie porozumění : od základních otázek jazyka k výkladu bible*. Praha : Vyšehrad, 2005. s. 508. ISSN 24-7225-146-8.

10.2.3 ELEKTRONICKÉ ZDROJE, PŘÍSTUPNÉ Z IP ADRESY UPa:

10.2.3.1 Rader, Rosemary. *Fasting*. Encyclopedia of Religion. Ed. Lindsay Jones. Vol. 5. 2nd ed. Detroit [online]. 2005, 15 Vols [cit. 2008-03-09], s. 1-9. Full Text: COPYRIGHT 2005 Gale, Cengage Learning.

10.2.3.2 Diane, M. Sharon. *When fathers refuse to eat : The trope of rejecting food and drink in biblica*. Jewish Theological Seminary of America. Semeia, 1999. ProQuest Religion. s. 135.

10.2.3.3 Harrington, J. Daniel. *Faith and Hope*. America. Jul 30-Aug 6, 2007. ProQuest Religion. s. 39.

10.2.3.4 Lambert, David. *Fasting as a Penitential Rite : A Biblical Phenomenon?* Harvard University. Proquest databáze

10. 2.3.5 Boda, J. Mark. *From fasts to feasts : The literary function of Zechariah 7-8*. The Catholic Biblical Quarterly. Jul 2003. ProQuest Religion. s. 390.

10.2.3.6 Gies, Martha. *Slow down and fast*. U.S. Catholic, Mar 2003. ProQuest Religion. s. 49.

10.2.3.7 Weinberg, Joel. *Gedaliah, the Son of Ahikam in Mizpah : His Status and Role, Supporters and Op*. Zeitschrift für die Alttestamentliche Wissenschaft. 2007. ProQuest Religion. s. 356.

10.2.3.8 Satlow, L. Michael. *And on the earth you shall sleep : Talmud Torah and rabbinic asceticism*. The Journal of Religion, 2003. Pro Quest Religion. s. 204.

10.2.3.9 Morgan, Lindsay. *Hungering for Justice*. Sojourners Magazine, Jun 2005. ProQuest Religion. s. 9.

10.2.3.10 *Judaism and Islam* Author(s): Abraham I. Katsh Source: Journal of Educational Sociology, Vol. 36, No. 8, Learning Through Travel in Israel (Apr., 1963), pp. 400-406 Published by: American Sociological Association Stable URL: <<http://www.jstor.org/stable/2264513>> Accessed: 06/12/2008 04:25

10.2.3.11 MacCulloch, J. A., a Maclean J. A. „*Fasting*“. Encyklopedie Religionistiky a Etiky. Vydal James Hastings, svazek 5. Edinburgh, 1912.

10.2.3.12 *Encyclopaedia of the Qurān* / Jane Dammen McAuliffe, general editor. Leiden : Brill, 2001-2006.(6.svazků)

10.2.3.13 *The Quran : an encyclopedia* / edited by Oliver Leaman. London : Routledge, 2006. ISBN 0-415-32639-7.

10.2.3.14 Vitray-Meyerovitch, Eva de. *Rúmi a súfismus : úvod do islámské mystiky*. 1. vyd. Bratislava : CAD Press, 1993.

10.2.4 Encyklopedie, CD-ROM edice:

10.2.4.1 *Encyklopaedia Judaica* [CD-ROM, verze 1.1], *neuvedeno* [citováno 28.1.2008], 1st vyd. Jeruzalém : Keter, [19??] dostupný v tištěné verzi ve svazcích: 2, 6, 7, 8, 10, 14.

10.2.4.2 *Encyclopædia Britannica*. 2008. *Ultimate Reference Suite*. Chicago : Encyclopædia Britannica. 2008, Version 6.2.